

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

MERKEZİ PLANLAMADAN
KATILIMCI PLANLAMAYA

GAP BÖLGE KALKINMA PLANI

16 NISAN 2000
GAZİANTEP

BİLGİLENDİRME TOPLANTISI

ÇALIŞMA RAPORU 2

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

**MERKEZİ PLANLAMADAN
KATILIMCI PLANLAMAYA**

GAP BÖLGE KALKINMA PLANI

T.C. BAŞBAKANLIK GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI DOKÜMANTASYON MERKEZİ	
YER NO	16-A
DEMİRBAŞ NO	4919

**16 NİSAN 2000
GAZİANTEP**

BİLGİLENDİRME TOPLANTISI

ÇALIŞMA RAPORU 2

ÖNSÖZ

GAP İdaresi Başkanlığı, "GAP Master Planı"nın yerini alacak, GAP Bölgesel Kalkınma Planı çalışmasını, katılımcı bir süreç içinde başlatmış bulunmaktadır.

Teknisyen olarak hazırlık çalışmasında görev aldığım ve 1989 yılında tamamlanan Master Planı'nın uygulanmaya başlaması üzerinden geçen 10 yıl, Planın sadece yenilenmesi ihtiyacını değil, bir takım başka değişiklikleri de gündeme getirmiştir. Dünyanın kalkınmaya bakış açısı ve planlama pratiğinde önemli değişiklikler olmuş ve kalkınmayla ilgili temel bir takım konular daha belirleyici konuma gelmiştir

1992 yılında Rio'da yapılan dünya zirvesinde çevre ve doğal kaynakların korunması konuları ile sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, kalkınma literatüründe ön plana çıkmıştır. Kalkınma kavramı artık salt, kaynakların geliştirilmesi ya da fiziksel yapıların inşasını içermemektedir. Artık sulama ya da tarımsal üretimi artırmak için proje yapmak gündeme gelmemektedir. Kalkınmanın odağına insan yerleştirilmiş ve doğal kaynakların korunması birinci derecede önem kazanmış bulunmaktadır.

Gündem-21 dokümanını üreten ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu, hemen tüm ülkelerin, devlet ve hükümet başkanları düzeyinde imzalanan Rio Zirvesi'ni takiben, başka konularda da önemli gelişmeler ortaya çıkmıştır. 1994'te Kahire Konferansı nüfus, 1995'te Bejing Konferansı "cinsiyet dengeli kalkınma" konusundaki yeni ilke ve yaklaşımları belirlemiştir. Kopenhag'daki (1995) ilkeler kalkınmada sosyal politikalara ilişkin yeni gündemler saptamıştır. 1996'da İstanbul'daki Habitat II Kent Zirvesi, kalkınmanın ve gelişmenin kentsel bağlamına ilişkin değerleri evrensel boyutlara taşımış ve son olarak da Mart 2000'de Lahay'de gerçekleşen Dünya Su Forumu, kalkınma ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve yönetimi konusundaki çağdaş yaklaşımları ortaya koymuştur.

Aslında GAP İdaresi, söz konusu bu değişik alanlarda, değişik projeler üretmekteydi. Ancak bu gelişmeler GAP'ın genelinin, bir tür entegre yaklaşım içinde ve ortaya çıkan çağdaş değer ve ilkeler bağlamında gerçekleştirilmesi konusunda İdare'ye önemli bir fırsat sunmuştur. Bir diğer fırsat ise, tüm çalışmaya ilişkin direktifin, GAP'ın 2010 yılına kadar tamamlanması talimatıyla birlikte, siyasi iradeye yansımış olmasıdır. Böylece yeni plan ilgili tüm kesimlerden sağlanan girdi ve katkılarla bu talimatın gereğini yerine getiren bir çalışma olarak gerçekleşmiş olacaktır.

Katılımcı bir şekilde yapılmasını esas aldığımız GAP Bölgesel Kalkınma Planı çalışması süresince tüm GAP Bölgesi illerinde her kesimi yeni planın felsefesi, hedef ve stratejileri ile değişik konulardaki detayları hakkında bilgilendirmek amacıyla ilk etapta 9 ilde bilgilendirme ve beyin fırtınası toplantıları yapılmıştır. Böylece iş tanımının sonuçlanması ve katılım yöntemlerinin belirlenmesi ile ilgili olarak, tüm paydaşların görüş ve katkıları alınmış olmaktadır

Bu kitap, başlangıç aşamasında yapılmış olan sözkonusu bu toplantılardaki konuşmaları kapsamaktadır. Ancak katkı ve katılımdan anladığımız bu toplantılarda ortaya konan görüşlerle sınırlı kalmamaktadır. Toplum kesimleri ve onların örgütleri aracılığıyla yapılacak bir dizi başka çalışma da planlanmaktadır. Temsil edilmeyen kesimlere doğrudan ulaşma yöntemleri de kullanılarak, katılım en üst düzeyde uygulanmaya çalışılacak ve GAP Bölgesel Kalkınma Planı bu kez aşağıdan yukarıya bir şekilde oluşacak, bu program bütün paydaşlar tarafından çizilmiş şekliyle, uzmanlar tarafından gerçekleştirilmiş ve yine paydaşların onayıyla yürürlüğe girmiş veya siyasi iradeye sunulmuş olacaktır. Bunun önemi Türkiye'de katılımcı planlama anlayışıyla gerçekleştirilen ilk kapsamlı uygulama olmasından kaynaklanmaktadır.

Tüm katılımcıların ortak emeği ve katkısıyla ortaya çıkacak yeni GAP Bölgesel Kalkınma Planı'nın hayırlı olması dileğiyle, saygılarımı sunarım.

Dr. İ.H.Olcay ÜNVER
GAP İdaresi Başkanı

GAP BÖLGE KALKINMA PLANI

57 nci Hükümetin Programında "Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun geri kalmışlığı, ekonomik ve sosyal önlemlerle çözülecektir" politikası yer almıştır. Bu karar çerçevesinde, Bakanlar Kurulu Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) 2010 yılında bitirilmesi kararını almış ve ekonomik, sosyal ve benzeri diğer önlemlere ilişkin planlama çalışmalarını yapmakla GAP İdaresini görevlendirmiştir.

Bu direktif üzerine GAP İdaresi kendi bünyesi içinde planlama çalışmalarını yürütecek GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Ekibini kurmuştur. Proje Ekibi konularında uzman, deneyimli ve uygulama tecrübesi olan kişilerden oluşturulmuştur. Proje ekibi, bölge planlama, iktisadi planlama ve finansman modelleri, sosyal planlama, tarımsal ve kırsal kalkınma, altyapı-çevre ve iletişim olmak üzere altı çalışma grubu halinde örgütlenmiştir.

Bilindiği üzere, Güneydoğu Anadolu Projesi başlangıçta bir su ve toprak kaynakları geliştirme projesi olarak planlanmış, 1989 yılında hazırlanan GAP Master Planı ile entegre bölgesel kalkınma programına dönüştürülmüştür. GAP Master Planı, sektörler arası entegrasyonu dikkate alan GAP'ın hedef ve stratejilerini belirleyen, GAP kapsamında kamu yatırımlarını zaman ve mekan itibarıyla ve finansman ihtiyaçlarıyla planlayan temel dokümandır. Mevcut uygulamalar mümkün olduğu ölçülerde bu doküman çerçevesinde yürütülmektedir.

1989 GAP Master Planı, geleneksel, merkezi planlama anlayışı ile hazırlanmış, bilgi verici, kaynak değerlendirmeye ve gelir artırmaya yönelik projeler üretmiş bir plandır. Hazırlanacak olan yeni planı, 1989 GAP Master Planından ayıran temel özellikler; bölge ve dünyada meydana gelen gelişmeleri dikkate alması, katılımcılığa önem vermesi, projeden etkilenen kesimlerin plan hazırlama ve uygulama sürecinde etkin rol almalarını benimsemesi, ekonomik-sosyal ve çevresel gelişmeyi birlikte ele alması, sürdürülebilir kalkınma ilkelerini (doğal ve kültürel çevre koruma-sorumlulukları paylaşma-yerellik-saydamlık-erişebilirlik-kalıcı olma-bölgesel öncelik-sosyal adalet) esas almasıdır. Yeni planın hareket noktasını ise 1989 GAP Master Planı ile GAP İdaresince hazırlanmış olan GAP Sosyal Eylem Planının uygulama sonuçlarına ilişkin değerlendirmeler oluşturacaktır.

GAP İdaresi yeni plan çalışmalarını katılımcı planlama tekniği ile gerçekleştirecektir. GAP Bölgesel Kalkınma Planı ismiyle hazırlanacak olan doküman; yöre halkının yaşam kalitesini sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel açılardan artırmayı hedefleyecek, bölge insanının ve ilgili kamu kuruluşlarının katılımıyla hazırlanacak ve uygulanacaktır. Kamunun planın hazırlanması ve uygulanmasında etkin katılımı önem arz etmektedir. Ayrıca bölge insanının bu süreçte rol alması yerel halkın gerçek sorunlarına, gereksinimlerine, tutumlarına ve önceliklerine du-

yarlı bir plan hazırlanmasına imkan sağlayacaktır. Bu amaçla Proje Ekibi çalışma programını hazırlanmış ve bu program 14 Nisan-31 Mayıs 2000 tarihleri arasında 9 GAP ilinde yapılan bilgilendirme toplantıları ile başlatılmıştır. Bu program doğrultusunda Proje Ekibi çalışmalarını yürütmektedir.

Yeni plan şu aşamalardan geçerek hazırlanacaktır: 1) Veri toplama ve güncelleştirme, 2) 1989 GAP Master Planı ve Sosyal Eylem Planının değerlendirilmesi ve bugünkü durumun çözümlenmesi, 3) Kalkınma ihtiyaçlarının ve sınırlarının belirlenmesi, 4) Hedef ve stratejilerin belirlenmesi, 5) Kalkınma seçeneklerinin hazırlanması, 6) Kalkınma seçeneklerine ilişkin finansman modellerinin hazırlanması ve taslak Bölge Planının oluşturulması, 7) Bölge kalkınma planı ve Uygulama programının oluşturulması, ve 8) İzleme-değerlendirme sisteminin kurulmasıdır.

Hazırlanacak GAP Bölge Kalkınma Planı sonucunda iki önemli doküman ortaya çıkacaktır: GAP Bölge Kalkınma Planı ve Uygulama Programı.

Yeni plandan beklenenler; ekonomik yapıda değişim sürecinin başlaması, yaşam standartlarının iyileşmesi, bölge ile ulusal ölçekteki göstergeler arasındaki farklılıkların azalacağı, bölgeye dışarıdan sermaye akışının temini, GAP'ın kamu fonları ile desteklenmesinin yanında bölge ve bölge dışı özel kaynakların da giderek artan ölçüde katkısının sağlanmasıdır.

Yeni planlama çalışmasının ana felsefesi: sürdürülebilir insani kalkınma ve katılımçılıktır. İnsan kalkınmanın odağındadır. Planın temel amacı, yaşam kalitesini yükseltmek ve bunu sürdürülebilir kılmaktır.

İster istemez plan döneminin de ötesine taşacak olan nihai amaç ya da başka bir deyişle planın vizyonu ise "Refahın arttığı ve yaygınlaştığı ve bunun herkese ekonomik faaliyetlere katılma fırsatı vererek sağlandığı; bölgenin diğer bölgelerle olan gelişmişlik farklarının ortadan kalktığı; bölgedeki kaynakların etkin kullanıldığı, sürdürülebilir büyüme ve toplumsal istikrarın bir gereği olarak verimlilik ve istihdamın arttığı; güçlü, özgüvenli, donanımlı, eğitilmiş ve kültürel gelişmesi sağlanmış bireylerden oluşan; ulusal ekonomiyle bütünleşmiş, dışa açık, fırsat eşitliğinin etkin olduğu, demokratik bir toplumsal yapının gerçekleştirilmesidir."

Bu yapının gerçekleştirilmesinde izlenecek yeni strateji " pazar ekonomisinin tüm kurum ve kuralları ile oluşturacak altyapının sağlanması, bölgenin ulusal pazarla bütünleşmesi, pazarın çözüm üretmediği alanlarda, pazarın etkin işleyişini bozmayacak biçimde kamu inisiyatifinin kullanılması, bölge mekansal yapısının çevre boyutunu ön plana çıkaracak şekilde düzenlenmesi, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için beşeri, doğal ve ekonomik kaynakların uyum içinde ve birbirlerini tamamlayacak şekilde geliştirilmesi, öncelikli hedef grupların desteklenmesi, çağdaş kurumsal yapıların oluşturulması ve güçlendirilmesi amacıyla gerekli düzenlemelerin ve yönlendirmelerin yapılmasıdır." Bu bağlamda önümüzdeki dönemde kalkınmada öncü rol giderek özel girişim ve girişimciler tarafından üstlenilecektir.

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ

BÖLGE KALKINMA PLANI

BİLGİLENDİRME VE BEYİN FIRTINASI TOPLANTISI

GAZİANTEP

Tarih : 16 NISAN 2000
Yer : Belediye Toplantı Salonu
Oturum Başkanı : Prof. Dr. Tamer ARPACI

1. OTURUM

Açılış Konuşmaları :

Nejat KOÇER Gaziantep Sanayi Odası Başkanı
Mehmet ASLAN Gaziantep Ticaret Odası Başkanı
Dr. I. H. Olcay ÜNVER GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanı
Celal DOĞAN Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı
Muammer GÜLER GaziantepValisi

GAP Bölge Kalkınma Planı Hakkında Sunuş

Vedat ÖZBİLEN GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Koordinatörü
Rifat DAĞ GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Danışmanı
Ayca ALTAY GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Danışmanı
Haşim ÖĞÜT GAP Bölge Kalkınma Planı Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Grup Yöneticisi
Doç. Dr. Ahmet SALTİK GAP Bölge Kalkınma Planı Sosyal Planlama Grup Yöneticisi

2. OTURUM

Beyin Fırtınası

OTURUM BAŞKANI - Prof.Dr.Tamer ARPACI

Prof.Dr. Tamer ARPACI: Sayın Belediye Başkanım, Sayın GAP İdaresi Başkanım ve GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Gaziantep toplantısının değerli katılımcıları, sabahki oturumuza hoş geldiniz, onur verdiniz, teşekkür ederiz.

Oturumu müsaadenizle açıyorum ve açılış konuşmalarını başlatmak üzere GAP İdaresi Başkanı Sayın Olcay ÜNVER'i kürsüye davet ediyorum.

Dr. İ. H. Olcay ÜNVER (GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanı) :

Sayın Valim, Sayın Büyükşehir Belediye Başkanım, değerli konuklar.

Master Planı Revizyonu çalışmamızın 2. toplantısını Gaziantep'te yapıyoruz. Cuma günü ilk toplantı Diyarbakır'da yapılmıştı. Bu toplantılar GAP İdaresi'nin ve genelde de Türkiye'nin bölgesel kalkınma konusuna yeni yaklaşımını temsil ediyor.

Her şeyden önce GAP Master Planı'nın revize edilmesi ihtiyacından kısaca bahsedeyim. GAP'ın Master Planı, çoğumuzun hatırlayacağı gibi 1989 yılında yapılmıştır. 1989 yılında yapılan Master Plan, arazi çalışmasından çok bir büro çalışmasıydı. Çünkü bir yaklaşım değişikliğini plana yansıtma gibi bir ihtiyacı karşılamamaktaydı. Master Planın yapılmasına kadar GAP daha çok Devlet Su İşleri Müdürlüğü'nce yürütülen su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine yönelik bir projeler demeti olarak ele alınmıştır. 1989 yılındaki Master plan; bu yaklaşımdan, bir entegre proje yaklaşımına geçişi temsil ediyordu. GAP bu planla, entegre çok sektörlü kamu yatırımları olmuştur. Bu unsurun gerçekleştirilmesine ve hizmet edilmesine yardımcı olan araçlar olarak ele alındı. Yeniden yapılanma ihtiyacı çıktı ve bütün bunlar birleştiğinde derli toplu, değişik çalışmalarını bir araya toplayan ve sürdürülebilir insani kalkınma dediğimiz felsefeye uygun bir plan ve bunun programının üretilmesi ihtiyacı gündeme geldi. Bu çalışmamız ve bu toplantı, işte bu ihtiyaca cevap verecek olan sürecin başlangıcıdır.

Bu planı, neden revize ettiğimizi açıkladıktan sonra neden katılımcı yaptığımıza da kısaca değinmek istiyorum. Sürdürülebilir kalkınma dediğimiz kavram üç temel ayak üzerine oturan bir kavram. Bunlardan bir tanesi kamu yatırımları. GAP'ın kamu yatırım programı, büyük bir program. Türkiye'nin en büyük yatırım programı, dünyadaki bu türden yatırım programları içinde

de en büyük. Ama iki önemli ayak daha var. Bunlardan bir tanesi özel sektörün kalkınmaya katılımı ve belli aşamadan sonra ekonomiyi devralması. İkinci ayak da halkın projeye katılımı. Bütün bu tarafları veya ortakları bir araya getirip bundan sonra yapılacak olanları gerek plan gerek program detayında görüşme ve bir konsensus halinde olabildiğince veya bazı durumlarda uzlaşma halinde doküman bir program çıkarma ihtiyacı ve gerekliliği bu çalışmayı katılımcı yapmamızı sağlamıştır. Bildiğiniz gibi çağdaş yaklaşımlar zaten, bir kesimin bir bölgenin yada bir ülkenin kalkındırılması olsun, bütün sürecin artık tepeden inme değil aşağıdan yukarıya olması gerektiğini bize göstermektedir. Ve biz bu süreci planlama aşamasından itibaren aşağıdan yukarıya doğru yapmaya karar vermiş bulunuyoruz. Böylece ilgili tüm kesimler, tüm ortaklar, kalkınmanın belli projelerinden yada belli sonuçlarından yararlanan bir anlamda pasif yararlanıcılar değil, bu sürecin aktif katılımcıları olabilecekleri sürece projeye de sahip çıkabileceklerdir. Özel sektörün katılım rasyoneli on yıl öncesine oranla şu anda daha da kuvvetlidir. Çünkü bölgede gelişen kalkınma aşaması, artık özel sektörün Gaziantep'ten doğuya doğru gittiğimizde Şanlıurfa, Diyarbakır gibi illerde de ortaya çıkıp rasyonel yatırımlar yapabilmesi, sadece böyle bir programın planının hazırlanmasına değil, kalkınmanın boyutlandırılmasına da katkı konusunda anlamlı bir noktadadır.

Geçmişte Gaziantep'te de, bölgenin diğer illerinde olduğu gibi, GAP'la ilgili çok sayıda toplantı yaptık. Bu toplantımızın onlardan bir farkı var. Bu toplantıda GAP'ı konuşmayacağız. GAP'ın geldiği aşamayı ve sonuçlarını konuşmayacağız. GAP'ın yenilenmekte olan Master Planı'nın kapsamını ve bu Master Planın hazırlanış yöntemini, katılımcılığın yollarını ve sizlerin gerek kurum gerekse de kişi olarak bu planın hazırlanmasına ne şekilde katkıda bulunabileceğinizi konuşacağız. Sizlerin yaptığı katkılar ilgili arkadaşlarımızca derlenip, çalışmalar entegre edilip size geri getirecek. Bu toplantılar katılımın sadece bir aracı olarak düşünülüyor. Ortak çalışmalar gibi, belli konularda sizlerden, temsil ettiğiniz kuruluşlardan, bizim adımıza, çalışmanın belli bileşenlerini yapmanızı istememiz gibi, odak toplantılar gibi başka araçlar da var. Bunu arkadaşlarımız açılış konuşmalarından sonraki bölümde size daha detaylı olarak anlatacaklar. Sonuç olarak katılımcı bir süreç başlatmış oluyoruz ve sanıyorum Gaziantep ilimiz katılımcı sürece çok şey katma potansiyeli taşıyan bir ilimiz. Gerek iş camiasının gelişmişliği ve uzmanlaşması açısından, gerekse de sivil toplum kuruluşlarının gelişmiş ve aktif olarak çalışan bir olmaları açısından, bu vesileyle bu toplantıya ve bundan sonraki katılımlarınıza da büyük önem verdiğimizizi bildirmek istiyorum.

Yanlış bir seçim sonucu olarak Pazar günü burada sizleri toplamış olmaktan çok rahat olduğumu da bu vesileyle bildirmek istiyorum. Bundan sonraki toplantılarda, toplantının günü ve yerini de katılımcı bir şekilde belirlememiz gerektiğini ortaya koydu bu toplantı. Ama gene de, böylesine güzel bir günde, bu kadar geniş sayıda ve yoğun biçimde katılım görmekten duyduğum mutluluğu da ifade etmek istiyorum. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Teşekkür ederiz Sayın ÜNVER.

Şimdi Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Celal DOĞAN lütfen.

Celal DOĞAN (Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı) :

Sayın Valim, Sayın Müsteşarım, Sayın Oturum Başkanı, Değerli Katılımcılar, Sevgili Konuklar.

GAP'la ilgili çok sayıda toplantı yapıldı. 1989'dan itibaren Belediye Başkanı olduğum dönemde, saygıyla andığım Sayın Kamuran Bey'le başlayan toplantılarda, GAP'la ilgili bilgi sahibi olmak, kendi bölgemizle ilgili problemleri iletmek konusunda çok ciddi çalışmaların başladığı bir dönemden bu günlere geldik. O toplantılarda daha çok, Sayın Olcay ÜNVER'in dediği gibi, GAP'la ilgili konuşmalar yapılırdı. GAP'ın sorunları, GAP'la ilgili diğer özellikler, kendi kentimizde GAP Projesi'ne nasıl hazırlanmamız gerektiği hususundaki problemler tartışılırdı. O toplantılar çok büyük bir ciddiyet içerisinde yapılırdı. İki aylık rutin toplantılar muntazaman devam ederdi. Her iki ayın sonucunda da ortaya konan sorunlar deklere edilir, çözülebilenler de ilgililere iletilirdi. O günden bugüne kaç bakan geçti bilmiyorum ama GAP'ta arta kalan bir arkadaşımız var, Sayın Olcay ÜNVER burada, o GAP'ın direği olarak görevini devam ettiriyor. Başka biz bu konuda teşekkür ediyoruz. Gayretlerine teşekkür ediyoruz. Gerçekten gösterdiği performansla teşekkür ediyoruz. Gaziantep'le ilgisini alakasını kesmedi, bu alakası devam ettiği için de kendisine teşekkür ediyorum. Bu işbirliği çok kısa süreli değildir. Bir süre içerisinde gerçekleştirdiğimiz katı atık depolama alanını da hizmete açtığımızda, yıllar önce birlikte yaptığımızı ve bu çalışmalar sayesinde gerçekleştiğini de belirtmek istiyorum.

Bu günkü toplantı zannediyorum, özellikle başlıktan da anlaşılacağı gibi merkezi planlamadan katılımcı planlamaya geçme anlayışının sergileneceği hususların tartışılacağı bir oturum olacak. Çeşitli uzman arkadaşlarımız çeşitli alanlardaki görüşlerini dile getirecekler. Bu konuda biz, bugünkü açılış konuşmalarını yapan ev sahipleri olarak bu detaylara girmeyeceğiz. Ancak 3-5 cümleyle de Gaziantep'in GAP'la ilgili daha doğrusu kendimin GAP'la ilgili beklentilerimi de dile getirmek istiyorum. Merkezi hükümetin GAP Projesi'ne verdiği önemin eksik ve aksaklıklarının yanında GAP'a hazırlanan illerin, ilçelerin ve beldelerin hatta köylerin bu konudaki ilgi ve alaka açısından yeteri kadar desteklendiğini söylemek doğru değildir. Çünkü bu bölge özellikle altyapı açısından yoksul ve bakir bir bölge durumundadır. Kendi imkanlarıyla bu bölgelerin altyapılarını tamamlama şansları yoktur. Hatta çoğunun fiziki planlaması bile mümkün değildir, hatta yoktur. Bu nedenle öncelikle GAP'ın ileride bu bölgedeki sorunların artmaması açısından, Master Planın arzuladıklarını elde edebilmeleri açısından bu bölgedeki bütün köyler dahil, bel-

deler dahil yeteri kadar, büyükşehir dahil altyapı açısından nasıl olması gerektiğinin tartışılması gerekir.

İkincisi, bu bölgede GAP'ın fiziki planlamasından sonra eğitim ve sağlık alanlarındaki planların ilgili boyutlarının gerçekleşmesi için hedeflerinin ne olduğu konusundaki detayların ortaya konması gerekir. Bir tek gözüme çarpan hususu burada katılımcılar açısından söylüyorum, daha doğrusu merkezi hükümeti fonksiyonları açısından söylüyorum, ulaşımda ciddi bir hedeflenmenin olduğu görülüyor. Özellikle otoyolları açısından uluslararası havaalanları açısından bir kıpırdanma söz konusu. Ama gerek eğitimde gerek sağlıkta ve diğer alanlarda, ürün desenlerinde veya katma değerın eritilmesi konusundaki planlama açısından, merkezi hükümetin katılımı açısından bölgeye yol gösterdiğini söylemek mümkün değildir. Bunları hep kendi açımdan gördüğüm eksiklikler olarak belirtmek istiyorum.

Gaziantep tam 12 yıldan bu yana bizim idaremizde. Bütün hazırlıkların çoğunu GAP'a göre yaptık, Malumunuz GAP'ın merkezi planlamasında, yeni Master Planda, GAP'ın merkezi hep kuzeydoğuya kaydırılmak istenmiştir. Japonların hazırladığı planda da bu söz konusudur. Ama fiili durum, realite bu değildir. Çünkü bütün ısrar ve zorlamalara rağmen, Şanlıurfa'nın, Diyarbakır'ın GAP'ın merkezi olması söz konusu değildir. Bu, iki nedene dayanmaktadır. Birincisi yetişmiş insan unsuru açısından farklı, ikincisi altyapı tamamlanması açısından. Gaziantep altyapı açısından tam 12 yıl nasıl GAP'a hazırlanırım diye gayret sarf etti, Şimdi oturup size saatlerce bu konudaki yapılanları anlatmak mümkün değil. 136 kalem hizmet yapılmıştır. Bunların tümünün büyük bir kısmında Gaziantep insanının tabii ihtiyaçlarının yanında, GAP'ın katma değerini işleyecek bir kent haline gelmesi hedeflenerek çalışılmıştır. Ama diğer bir başka husus yetişmiş insan unsuru meselesidir. Sanayideki eleman sayısının yahut da nitelikli eleman sayısının Gaziantep'te yoğunlaştığı bilinen bir gerçektir. Bilinen bir gerçek değil realitedir. GAP'taki üretimin % 40'ının üretildiği şehir Gaziantep'tir. Yani GAP Bölgesi'ndeki üretimin % 40'ı burada yapılmaktadır. Yine detaya girmeye gerek yok 3-5 sektörde Türkiye'deki ihracatın % 7'siyle 8'iyle 9'u arasındaki payı sağlayan şehirdir. Yine Bölge'deki gıda, tekstil ve kimya sanayiindeki kalemlerin büyük bir kısmı % 40'a varan, 13'lere 27'lere 60'lara 62'lere varan kalemler burada üretilmektedir. Onun için bölgemizdeki bu gelişmişlik açısından işin lokomotifi Gaziantep'tir. Ama Gaziantep'in lokomotif olması, sadece kendine özgü bölgemizdeki üretiminden ileri gelmektedir. Göç alan bir şehir olarak bizim bu rütbemizle kentimizdeki genel nüfus çoğunluğunu karşılamak açısından sıkıntıya düşülmektedir. O nedenle GAP bence bir planlama yaparken, bu yoğun göçün getirdiği problemleri de bir ana başlık olarak tartışmak zorundadır. Bundan neler çıkmaktadır. Sayısız problemler çıkmaktadır. Hatta sayısız çözümler ortaya atılabilir bu konuda. Sorunların çözümleri konusunda sayısız düşünceler ortaya atılabilir. Bunlar şudur bizce. Amerika'daki sistem malumunuzdur. Ne kadar çok yatırım yaparsanız bölgemizde kesin ve net

olarak onları izah etme şansınız var. Ama biz ne kadar çok yatırım getirirsek getirelim, belediye olarak kesinliği koyma yetkimiz olmadığı için külfet almaktan başka bir nimet sahibi olmamaktayız. Katılımcılık açısından meseleye baktığımızda bir defa Ankara'dan merkezi hükümetin, sadece GAP'ın planlaması açısından katılımcı değil, yerel yönetimler açısından da Türkiye'nin artık katılımcı anlayışa yani yerelleşme anlayışına doğru kayması gerekir. Bu yapılmadan sadece bir takım tavsiyelerle müeyyidesi olmayan bir takım temennilerle katılımcılığı burada gerçekleştirme çok zordur. Sayısız problemler, sayısız konular ortaya atılıp tartışılabilir. Özellikle şudur: Gaziantep GAP açısından bir takım sıkıntılar çeke çeke kendisini bu konuya hazırlamıştır. Özel sektörümüzün özellikle dinamizmi bu konudaki en büyük gücümüzdür.

Gaziantep'in, özel sektörü açısından takdire şayan bir yapısı söz konusudur. Ben bunu her tarafta söylüyorum. Gaziantep'te devlet yatırımının şimdiye kadar olmamış olması belki bizim başarımızın altındaki en büyük nedendir. Burada çok kamu görevlisi var, çok öğretim üyesi var. Belki bu düşüncelerim biraz ters gelebilir bazı arkadaşlara. Genellikle bu anlayış kamu kesiminde iyi tutmaktadır. Ama doğrusu odur. Gaziantep'te devletin iki yatırımı vardır, Cumhuriyet boyunca. Birisi Çimento Fabrikası, birisi de Tekel İçki Fabrikası'ydı. Çimento fabrikası özelleşti, kurtulduk. Tekel İçki Fabrikası da kapanacak inşallah, yakında ondan da kurtulacağız. Bu konudaki bütün üretimin lokomotifini yapan özel sektördür. Bu nedenle Gaziantep'in özel sektörü GAP'ın katılımcı olması açısından da gerekli görevi ve dinamizmi gösterecek güç ve anlayışta-
dır.

Bu toplantının burada yapılmış olması kentimiz için onur duyduğunuz bir olaydır. Diyebilirim ki, GAP'la ilgili bütün bilgilerimin çoğunu bu toplantılarda birbirimize aktarma şansı bulduk. Sorunlarımızı iletme şansını bu toplantılarda bulduk. 89'daki ciddiyetle toplantıların devam etmesi GAP açısından faydalı olacaktır. Daha iyi zamanlamayla, rutin toplantıların yapılması dileğimdir. Bütün katılımcılara başarılar dilerken katılan her konuşma da saygılar sevgiler sunuyorum. Teşekkürler.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Teşekkür ediyoruz, Sayın Celal DOĞAN.

Gaziantep Valisi Sayın Muammer Güler, lütfen kürsüye teşrif eder misiniz?

Muammer GÜLER (Gaziantep Valisi) :

Sayın Oturum Başkanımız, GAP İdaresi'nin Sayın Başkanı, Sayın Büyükşehir Belediye Başkanımız, Değerli Bilim Adamları, Kamu Kurum ve Kuruluşlarının, meslek teşekküllerinin, sivil toplum kuruluşlarının birçok değerli temsilcileri, değerli çalışma arkadaşlarım, değerli basın mensupları.

GAP Master Planı'nın revizyonu ile ilgili ikinci toplantı, yine GAP Projesi'nin çok önemli bir merkezinde yapılıyor. Toplantıya geniş bir katılımın olmasından dolayı memnuniyet duyuyoruz. Hepinize ayrı ayrı hoş geldiniz diyorum ve toplantının başarılı geçmesini diliyorum.

Evet, GAP'ın başlangıcından itibaren çalışmalara başlayıp bugünlere kadar getiren iki değerli beyefendi burada. Hem Sayın Ünver hem de Sayın Celal Doğan burada. Gerçekten bu işin geçmişten beri hem yürütücüsü hem de izleyicisi oldular. Tabii ki bu süreç biraz önce de ifade edildiği gibi daha iyi bir şekilde getirilebilirdi. Hemen vurguluyorum, bir kere bu planlamanın bilgi akışıyla ilgili bir eksikliği vardır. Bunu, belki biraz sonra ifade edeceğim düzenlemelerle çözmek mümkündür. Bu planlamanın yürüyüşüne ilişkin aksaklıklar bir bilgi ağı şeklinde bütün birimlere dağılmalıydı. Şimdi bunun bir yolu Şanlıurfa'daki GAP İdaresi'ne bağlı birimin, 9 ilde en azından bir temsilciliğinin oluşturulmasıdır. Bu kadar kamu görevlisi enflasyonunun olduğu bir yerde, eğer artıracaksa varsın bu da artırsın diye düşünüyorum. Ama tabii uzmanlarla takviye ederek bütün illerde böyle bir bilgi akışının yapılması lazımdı. Şimdi Sayın Ünver'in belirttiği, sürdürülebilir kalkınmadaki üç önemli ayağın, yani kamu yatırımlarının bilahare özel sektör tarafından üstlenilmesi ve sivil toplum kuruluşları ve meslek teşekkülleriyle beraber bu işe sarılması meselesi. Onları da bu işten haberdar edecek bir bilgi akışına gitmek lazım. Elbette ki 10 yıl önce sadece bir fiziki altyapı projesi şeklinde düşünülen Master Plan, artık içine onun hedef aldığı, çok önemli olan insan boyutunu da katması gereken bir konuma gelmiştir. Tabii insanın girdiği yerde de insan ihtiyaçlarının tamamını alacaksınız. Bugün 2000'li yıllara girerken, bütün dünyanın evrensel değer niteliğinde kabul ettiği çevre gibi, sosyal çalışmalar gibi, sağlık gibi, eğitim gibi, hatta spor gibi birtakım çalışmalarla, buna bu boyutları da katmak lazım. Şimdi elbette ki değişen zaman, gelişen zaman, GAP gibi bir projeye sadece fiziki bir proje niteliğinden çıkartıp çok daha geniş bir boyuta getirdi.

Şimdi Gaziantep tabii ki GAP'la ilgili çok önemli bir merkez konumunda. Bir kere sunu iletmek durumundayım. GAP'ın getireceği ürün artışının nihai olarak değerlendirilebileceği çok önemli getirisine katma değer kazandıracak, onu en iyi şekilde işleyecek iç ve dış pazarlara en iyi şekilde iletecek ve GAP'ın getireceği zenginliklerden insanları hissedar ettirebilecek bir konum lazım. İşte bence Gaziantep'in yapısı, ticaret ve sanayi altyapısı bu anlamda çok önemli. Elbette ki, GAP'la ilgili önemli yatırımlardan, kent altyapısına ilişkin olanları Gaziantep'te yapılmış, bu çok önemli.

Sayın Büyükşehir Belediye Başkanımız ifade etti. Şu anda Gaziantep'te, GAP kapsamında 27 büyük proje uygulanıyor. Bunlardan 4-5 tanesi Büyükşehir Belediyemizin uyguladığı önemli kent altyapısı projeleridir. Sulamaya yönelik büyük projeler de yine Gaziantep'te uygulanmaktadır. Gaziantep'in bundan sonraki zenginliğinin temelinde GAP Projeleri yatacaktır. 186 bin

hektarlık arazinin yalnızca 7 bin hektarı sulanabilirken, sadece iki büyük proje, hatta tek bir projeyle, Birecik Barajı'na bağlayarak söylüyorum, devamındaki Kayacık ve Doğanpınar Barajları bunun gerisini getirecektir. En az 150 bin hektarlık arazi sulanacaktır. Yani şimdi şu anda sulanabilen arazinin en az 20 katı 25 katının sulandığını ve sulu tarımda şimdiki verime göre birkaç misli ürün aldığını hesaplırsak, şimdiki zenginlikten tarım açısından bahsediyorum, 200 misli-ne yakın bir zenginlik. Elbette ki insanların çeşitli ihtiyaçları da önemli. Ama tabii Master Plan-da keşke baştan özel olarak ele alınabilselerdi.

Ve GAP İdaresi, bence bu dönem içerisinde diğer kuruluşların GAP kapsamındaki yatırımlarına yön veren, hatta ödenek dağıtımını bile ihtiyaçlara göre paylaştırabilen bir konuma gelmeliydi. Bence GAP İdaresi bundan sonra devlet içerisinde, kamu kuruluşları içerisinde böyle bir konum almak için uğraşmalı. Yani Master Plan yapan bir kuruluş olarak, bunu denetleyen belki de icra eden bir kuruluş olarak diğer kuruluşlara ilişkin inisiyatifi de elinde bulundurabilmeli. GAP-GİDEM büroları başlangıçta bu planlama açısından önemli bir noktada olmuşlardır. Şimdi şehirlerin bundan sonraki gelişimine GAP Master Planı yön vermelidir. Bundan sonraki bütün gelişmeler, 2010 yılına kadar beklenmeden, Master Planın gideceği noktalarda hesap edilerek, kent altyapısından başlamak suretiyle, eğitiminden sağlığına ve diğer çalışmalara kadar yönlendirilebilmelidir. Şimdi biz GAP İdaresi'nin sadece proje üreten bir kuruluş olmaktan ziyade daha etkin yatırımlar da yapabilen, doğrudan yatırımlar da yapabilen bir kuruluş olmasını arzu ediyoruz.

GAP'ın elbette ki gelişimiyle birlikte cazibe merkezleri ortaya çıkacaktır. Bunların sanayi alanında, meslek teşekküllerimizin değerli başkanlarının da konuşmaları sırasında iyi değerlendirilmeleri gerekecektir.

Sayın Başkan, bu bir mentalite sorunu diye bakıyoruz olaya. Şimdi insanların bu projeler yaklaşımında, biraz önce de ifade edildi, ticaret mentalitesinin, sanayi mentalitesinin geliştiği yerlere doğru bir yönlendirme yapılmasının, cazibe merkezlerindeki gelişmenin daha da çok teşvik edilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Bölgelerarası kalkınmışlık farklarını giderme anlamında, geçmişten beri bir fakirlik fukaralık edebiyatının yapıldığına ve bir arpa boyu yol alınmadığına şahit olduk. Önemli olan gelişmelerin bulunduğu yerlerdeki gelişmeyi daha ileriye götürecek ve devlet tarafından teşvik edilecek bir yapıya kavuşmaktır. Yoksa geride kalan yerlerdeki, GAP'taki 9 ilin 9'unu birden sanayi şehri yapmaya kalkarsak bu bir fiyaskodur. Kimsenin sanayici olma gibi bir mecburiyeti yoktur. Şehirlerin yapısına, insanların mentalitesine göre şartların geliştirilmesi daha akılcı olur. Ve kaynaklarımızı da boşa harcamamış oluruz diye düşünüyorum. Şimdi inşallah bu bürolar, plan revize edildikçe gerçekleştirecektir.

Yalnız bu plan yapılırken tek altını çizeceğim husus, çevre ve kültür konularına özel ağırlık verilmesidir. Bir Birecik Barajları'nın altından o sanat eserlerinin kurtarılması için gösterdiğimiz çabaya, belki GAP yatırımlarının milyonda biri ayrılabilseydi o kadar eser belki orada kalmadan da kurtarılabilirdi. Yani bir Özel İdare'nin çabasıyla orada koşturmak yerine, devlet başka imkanlar yaratmalı, bundan sonraki yatırımlarda behemahal o hususlar baz alınmalı, çevreye ilişkin hususlara da önem verilmeli. Çünkü mademki amacımız insandır, insanları mutlu etmektir, dünyanın nimetlerinden en az zamanda, en ucuz ve en çok şekilde onları yararlandırmaktır... Bu anlamda bakmak lazım. Toplantının Gaziantep'te yapılmasından dolayı duyduğumuz memnuniyeti dile getiriyoruz. Katılımcılara teşekkür ediyoruz ve iyi sonuçlar çıkmasını diliyoruz. Hepinizi saygıyla selamlıyoruz.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Muhterem katılımcılar, oturumumuzun bu bölümünde GAP İdaresi mensupları, Master Plan Revizyon Çalışması (GAP Bölge Kalkınma Planı) hakkında bazı bilgiler aktaracaklar. Şimdi GAP Bölge Kalkınma İdaresi Koordinatörü Sayın Vedat ÖZBİLEN. Lütfen kürsüye buyrunuz.

Vedat ÖZBİLEN (GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Koordinatörü) :

Sayın Valim, Sayın Belediye Başkanım, Sayın Başkanım, Sayın Ticaret Odası Başkanım, Sayın Sanayi Odası Başkanım ve değerli katılımcılar. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Benim sunuşum bu yenileme yoluna çıktığımız GAP Master Planı hakkında genel yaklaşımımızı ortaya koymaktadır. Bu GAP Bölge Kalkınma Planını nasıl ele alıyoruz, hangi yöntemle yapacağız, bunda sizlerden beklediğimiz, sizin olması gereken rolleriniz konusunda bizim teknik grup olarak yapmış olduğumuz çalışmalar var. Acaba bunlar doğru mu, bunlar hakkında sizin görüşleriniz nelerdir, onları paylaşmak istiyoruz.

GAP Bölge Kalkınma Planı'nın yeniden yapılması süreci, tabii GAP İdaresi'nin yapmış olduğu çalışmalar 10 yıllık sürede elde ettiğimiz bazı deneyimler, yapmış olduğumuz uygulamalardan ortaya çıkan sonuçlar, Bölge'de son 10 yıldır meydana gelen değişimler, nüfus hareketleri, onların kentlere verdiği roller, özel sektörün yapmış olduğu çalışmalar, tüm bunlarla beraber dünyadaki yeni gelişmeler, Fırat Dicle sularının tartışılması, onun dışında dünyanın 21. yüzyıla hazırlanırken kabul etmiş olduğu yeni kriterler, bunlar artık bu planın yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Aynı zamanda hükümetimiz, 98 yılında aldığı bir kararla, Başbakanlık genelgesiyle GAP'ın, Güneydoğu Anadolu Projesi'nin 2010 yılında bitirilmesi kararını, talimatını vermiştir. Bunlar bizim hareket noktalarımız olmuştur.

Şimdi bu hareket noktalarından çıkarak, esas olarak bu 10 yıllık sürede elde ettiğimiz deneyimler, dünyada meydana gelen yeni değişimler, bölgede meydana gelen yeni değişimler, GAP Bölgesi'nin kalkınma planını yenileme sürecinde bazı temel kabulleri gündeme getirmiştir. Bu temel kabuller tabii ki bu planın ortaya konmasında, sonuçlarının ortaya çıkmasında projelere kadar yansımada çok önemli roller alacak. Ki bizim 89'da başladığımız entegre bölgesel kalkınma yaklaşımımız, 1995'ten sonra ve daha önce yapmış olduğumuz sosyal eylem planı doğrultusunda elde ettiğimiz tecrübeler, sürdürülebilir insani gelişmenin daha önemli olduğunu, projelerin artık yukarıdan aşağıya değil aşağıdan yukarıya yapılması ve projeden etkilenen yöre insanının aktif rollerinin belirlenmesi, yani kalkınmaya insanı oturtmaktır. Kalkınmaya insanı oturttuğumuz zaman bunu ele alış biçiminiz, yaklaşımınız, projelere bakış biçiminiz, bunun finansmanının temini, her şey değişiyor. Dolayısıyla bunlarda hem fikir olduğumuz zaman üreteceğimiz plan, o planın ortaya çıkaracağı kalkınma programı, programın altındaki projeler, her şeyin çerçevesi değişiyor.

GAP İdaresi olarak bizim yaklaşımımızda, bu sürdürülebilir insani gelişme doğrultusunda hareket ederek kabul ettiğimiz üç tane ayak vardır. Bir tanesi kamu programları, ikincisi özel sektörün artık kamunun yanında yer alıp bu kalkınmada aktif rol oynaması, üçüncü tarafta artık halkın aktif rol alması ve katılması. Bu üç ayağın rolleri ve yetki alanları ne olacaktır? Bunları sizlerle tartışmak istiyoruz. Bizim kendi teknik elemanlar olarak çizdiğimiz çerçeve yeterli mi, doğru mu?

Tabii bu sürdürülebilir insani gelişmeyi oluştururken de kabul ettiğimiz başka şeyler var. Kabullerimiz var. Sayın Valimizin belirttiği gibi, mesela çevre koruma bizim için çok önemli. Dünyada da buna yönelik gelişmeler var. 92'de Rio'da kabul edilen Gündem 21, 100'ün üzerinde devlet bakanının katıldığı ve imzaladığı bir doküman olarak ortaya çıktı ve 21. yüzyılın geleceğin planlama kriterlerini oluşturdu. Şimdi bu dokümanda ülkelere görevler veriliyor. Her ülkenin kendi şartlarında bu kriterleri belirlemesi gerekiyor. Bunun içerisinde çevre koruma da önemli bir yer alıyor. Artık sosyal ve ekonomik kalkınmaya çevrenin entegre edilmesi ve bölgesel ve ulusal öncelikler konusunda önemli kriterler var. Ulusal öncelikleriniz olabilir ama bölgenin de farklı öncelikleri olabilir. Artık bunları da tartışmak gerekiyor. Çünkü planlanan programların oluşmasında, bu önceliklerin rolü çok fazla.

Plan yapılırken daha saydam olmamız gerekiyor artık. Planlama sürecinin her aşamasını etkilenen kesimlerle tartışmak, onların fikirlerini almak lazım. Yaptığımız çalışmanın kalıcı olması gerekiyor. Sorumlulukları paylaşmamız gerekiyor. Bugüne kadar hep merkezi otorite plan yaptı. Ama belli bir noktada tıkanı. Demek ki artık bunda eksik olan bir nokta var. Yerel güce ve yerel kapasiteye de güvenmemiz ve sorumlulukları birlikte paylaşmamız lazım. Dolayısıyla ye-

rel kapasite çok önemli olacak. Erişilebilir olmamız lazım. Artık bilgiye yapılan çalışmalara çok daha rahat erişebilmemiz, bölgede yaratılan o çalışmaların yansıtılması, merkezi otoritede olan bilgilerin karşılıklı paylaşımı, bizim kabul ettiğimiz ve bu süreçte uygulamayı düşündüğümüz kriterlerden biri. Sosyal adalet olmalı. Yani cinsiyet dengeli kalkınmayı dikkate almamız gerekir.

Güneydoğu Anadolu Projesi diyoruz, sulama diyoruz ama sulamadan etkilenmeyen kesimler var. Bunları da düşünmemiz, katmamız lazım. Kadınlar, kızlar bu kalkınma sürecinde nasıl yer alabilirler, onların rolü ne olabilir, onları da tartışmamız gerekir. Tabii en sonunda ağırlık verdiğimiz ve ismini de öyle koyduğumuz, katılımcı planlama dediğimiz, planlama açısından vardığımız nokta, katılımcılık çok önemli. Acaba bu katılımcılıktan biz ne anlıyoruz? Bu bir öğrenme süreci, biz de öğreneceğiz. Bu süreç içinde bu katılımı nasıl sağlayacağız? Bu konuda özellikle sizlere çok görev düşecek. Önerilerinizi bekliyoruz.

Bunlar bizim temel yaklaşımlarımız ve bu temel yaklaşımlarımız hakkında öğleden sonra yapılacak oturumda sizlerin katkılarına ihtiyacımız var. Bunlar doğru mu? Bizim açımızdan doğru olabilir ancak sizin açımızdan doğru mu? Belki gözümüzden kaçan, sizlerin yaşadığınız alanda bizim tespit edemediğimiz başka kriterler de olabilir. Bunlara birlikte karar verip en başta temel formülleri ortaya koyarsak, planlama süreci daha hızlı işleyecek. Kendi teknik grubumuzun yapmış olduğu bir iş akım şeması var. 12. kalemde biz bu işi yapmayı düşünüyoruz. Bu planlamanın bir genel akış şekli var. Fakat burada bizim yaklaşımımız biraz farklı. Daha önceki o temel kabullerde açıkladığımız, sürdürülebilir insani kalkınma dediğimiz üç ayak var. Kamu programları, özel sektör ve halkın katılımı. Bu üç ayağı her iş kaleminde dikkate alıp incelemek istiyoruz. Veri toplamadan mevcut koşulların analizinden tutun, kalkınma ihtiyaçlarının tespitine, hedeflerin belirlenmesine, stratejilerin ortaya konmasına, senaryoların belirlenmesine kadar, sürdürülebilir insani kalkınma dediğimiz, insanı odak noktasına aldığımız temel yaklaşımın her aşamasında, kamu yatırımları, kamu yatırım programları, özel sektörün rolü ne olmalı ve halkı nasıl katabilirizi arayacağız.

Tabii en önemli konu 7. iş kalemi olarak koyduğumuz finans ve özel sektör, finansın temini, kalkınmada yeni modeller neler olabilir? 10 yıllık süre içinde bazı deneyimler elde edildi. Bu bütçe imkanlarıyla ne kadar karşılanabilir? Bugün ortaya konan bu modeller yeterli mi? Yurtdışına açılacağımız zaman hangi tür projeleri öncelikli olarak açmalıyız ki uluslararası finans kaynaklarından GAP'a sermaye akışını sağlayalım? Ben buna inanıyorum ki yerel potansiyel bu konuda var ve bu konuda çalışmalar da var. Bunların tartışılması ve plana yansıtılması önemli olacak. Tabii aslında en önemli şey, hep sürdürülebilir insani kalkınma diyoruz, ama bu nedir? Onu da artık tartışmamız gerekir. Bunun çerçevesi nedir? Gerçekten ne anlıyoruz? Bunun içerisindeki katılımcı yaklaşımlar ve katılımcı uygulamaların gerçekleşmesi için neler yapmalı? Bunlar bu

iş kalemleri içerisinde hep dikkate alınıp irdelenecek. Tabii bunlar yapılırken, her kalemde, her iş kaleminde aktif rolü sizler alacaksınız. Bugüne kadar biz hep eleştirildik. Planı hep merkezi otorite yaptı, ama etkilenen kesime hiç sorulmadı diye. Artık sık sık biz size soracağız. Sık sık sizin fikirlerinizi alıp yansıtacağız. Onun için sizlere çok görev düşüyor bu konuda.

Tabii biz bu işi yaparken kendi içimizde bir çalışma grubu oluşturduk. Bu grup bu işi yapacak. Uzmanlar grubu genel çerçeveyi çizecek ama bu genel çerçeve sizlerle tartışılarak yapılacaktır. Burada 5 tane grubumuz var. Bölgesel Planlama'yı yapacak grup. Altyapı ve Çevre, İktisadi Planlama ve Özel Sektörün Etkinliği, rolünün ne olacağı. Sosyal boyut bizim için çok önemli, kırsal kalkınma önemli, son iki konu bizim ağırlıklı önem verdiğimiz konu.

Diğerleri de çok önemli. Sosyal boyut ve kırsal kalkınma konusunda buraya grup yöneticilerimizi de getirdik. Onlar size daha detaylı açıklamalarda bulunacaklar. Diğer konuların ben kısaca çerçevesini çizeceğim. Bu konularda da sizlerin katkılarınızı bekliyoruz. Bu çalışma grupları yeterli mi? Çalışma gruplarının ortaya koyduğu yaklaşım GAP Bölge Kalkınma Planı'nı oluşturmada yeterli kalacak mı? Bu tür katkılarınızı da bekleyeceğiz.

Altyapı ve çevre tabii ki çok önemli. Bunlar kentsel alanlarda, kırsal alanlarda, kentin alanlarının oluşmasında, kırsal alanların oluşmasında çok etkili şeyler. Ekonomik ve sosyal gelişmeyle altyapının oluşturulmasında bir bütünlüğün olması gerekiyor. İşte bu konuda Gaziantep'in çok deneyimi var, özellikle Büyükşehir Belediyesi'nin. Onun katkıları bu planın temel girileri olacak. Özellikle altyapıların gerçekleştirilmesi stratejisi ne olmalı bölge ölçeğinde? Kamu ve özel sektörün etkinliğinin bu altyapının teminindeki rolü ne olmalı? Onunla ilgili çok birikimler olduğuna inanıyorum. Aynı zamanda hizmetlerin geri ödenmesi. Belediyeler olsun, kamu kurumlarının diğer birimleri olsun, etkilenen kesimlere belirli hizmetler verilmesi. Bu hizmetlerin geri dönüşüyle ilgili modeller neler olmalı?

Tabii ki çevre koruma da çok önemli bir kriter olarak ele alınmalı. O konuda dünyanın kabul ettiği kriterler bizim ülkemizin ve bölgemizin şartlarında nasıl irdelenmeli? Bunlar altyapı ve çevre grubunda ele alınacak. Yapılacak çalışmaların çerçevesi sizlerle birlikte çizilecek.

İktisadi Planlama ve Özel Sektörün Etkinliği konusunu işleyen grup da, tabii ki çok önemli bir grup olacak. Diğer grupların yapmış olduğu çalışmaları toplayacak. Onların kamu yatırımları için gerekli finans ihtiyaçlarını ve modellerini belirleyecek ki bu, yatırım kurumlarına kadar gelecek bir süreç olacak.

O süreçte, yatırım programlarının uygulanmasında, proje hazırlanmasında karşılaşılan sorunlar, bunların giderilmesi, yerel insanların bu süreç içinde karşılaştığı problemler yansıtılacak ve merkezi otoriteye iletilecek. Uluslararası finans kaynaklarına nasıl ulaşılabilir, onların kriter-

leri nedir? Bu kriterlere uyarken neye dikkat etmeliyiz? Özellikle özel sektöre burada özel önem vereceğiz. Hem finansmanda, hem kalkınmada tabii ki en sonunda da bu uygulama programının hazırlanmasında çok etkin roller almanızı bekliyoruz.

Bölgesel planlama grubu tabii diğer 5 grubun yapmış olduğu çalışmaların sentezini yapacak, genel kalkınma stratejileri belirleyecek bir grup olacak, tabii bu grubun bir diğer özelliği de bu sürdürülebilir kalkınma acaba nedir? Kentlerimizin sorunları bu 10 yılda yaşanan nüfus hareketi kentlere ne gibi yükümlülükler getirmiştir, zorunluluklar getirmiştir? Bunların ortaya konulması ve çözülmesi yönündeki ana stratejiler ve senaryolar bu grup tarafından ortaya konulacak, bu fiziksel planlama konusu tartışılacak. Sayın Büyükşehir Belediye Başkanımın dediği gibi bu yetki konuları bile tartışılmalı burada. Sektörler arası entegrasyon acaba nasıl yapılabilir? Bunlar hep bu çalışma grubunda ortaya konacak ama ağırlıklı olarak roller ve çalışmalar sizin tarafınızdan gelecek tabii ki. Bu bizim genel bir iş akımı şemamız, o iş akışı şemasına dayalı olarak grupların yapacağı çalışmalar. Tabii ki bu çalışmalar sizin yönlendirmenizle farklı şekillerde olabilir. Önemli olan buradaki katılımçılığı nasıl sağlayacağız?

Şimdi bu Katılımcı Master Plan sürecinde bizim anladığımız 5 tane yol var. Bu yolu özellikle sizlerle tartışmak istiyoruz. Bu konudaki önerilerinize açığız ve bizi yönlendirmenizi istiyoruz. Bizim teknik gruptaki ilgili arkadaşların yapmış olduğu çalışmalarda katılımçılığı şöyle anlıyoruz. Beş tane ayağı var. Bilgilendiririz, çalışmaları yapar bilgilendiririz. Diğer bir nokta danışırız size, üçüncüsü ortak çalışma yaparız. Çeşitli aşamalardan geçecek şu anda yapmış olduğumuz genel toplantılar. Gaziantep ve Diyarbakır, genel bir bilgilendirme ve sizden ilk inputları alma toplantıları. Ama bunu daha alt düzeylere, küçük gruplara kadar indireceğiz. Grup çalışmaları yapacağız, workshoplar yapacağız. Orada sizlerle ortak çalışmalar yapacağız, mesela bir konu olabilir, özel sektörün finans konusu, onu ayıracağız. Bir workshop olacak, ilgili kesimleri çağıracağız. Bunlar hep yörede yapılacak, bazı konuları delege edeceğiz sizlere, sivil toplum örgütlerine vereceğiz. Onların seslerini buraya yansıtabilmek için yerel yönetimlere vereceğiz. Kentsel stratejilerin belirlenmesinde Valliliğimize görevler vereceğiz. Bu tür bilgileri siz organize edip bize getirin diye. Bunlar bizim katılımçılık sürecine ait anlayışımız.

Her ilde toplantılar yapacağız. Gaziantep'le Diyarbakır'la kalmayacağız. 9 ilde de toplantı yapacağız. 9 ilimizde daha küçük toplantılar da yapacağız. Aynı zamanda yönetim dediğimiz bazı konularda kurumsallaşmaya kadar gideceğiz bunun gerçekleşmesi yönünde. Dolayısıyla Katılımcı Master Plan sürecinde bizim teknik grubun anladığı, bu iş akımında belirttiğimiz iş kalemelerini gerçekleştirmede izleyeceğimiz katılımcı planlama süreci bu olacak. Bunda özellikle katkılarınızı bekliyoruz. Bu süreç doğru mu? Burada nerede doğruyuz, nerede hatalıyız, sizin katkılarınızla çizilmesini istiyoruz. Dolayısıyla şuna varmak istiyoruz. En sonunda projeden etkilenen,

kendi hayati koşullarını oluşturacak, etkilenecek kesim bir kere paylaşacak, üretecek ve analiz edecek. Öyleyse bunu paylaşalım ve eyleme geçirelim, beraber analiz edelim. Buradan çıkan sonuçları planlayalım ve eyleme geçirelim, plan sadece rafta kalan bir şey olmasın. Aynı zamanda bunun bir uygulama boyutu olacak, nasıl uygulanacağını da tartışmamız gerekir. Planlar yapılır. Ama bu planlar nasıl uygulanacak? Bu yönde de sizlerin ağırlıklı katkılarınız gerekiyor. O deneyimlerimizi buraya aktarmanızı bekliyoruz. Dolayısıyla da Bölge'nin bu tür bir çalışmayla kapasitesini geliştirmeyi hedefliyoruz. Bizim Idare olarak yaklaşımımız bu. GAP Bölgesel Kalkınma Planı'nın yapılmasında izleyeceğimiz yol budur. Bu yöntem, yaklaşım, düşünceler hakkında öğleden sonraki tartışmalarda ağırlıklı olarak sizlerden katkılarınızı bekliyor olacağız. Çünkü bunlar bizi çok yönlendirecek. Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Bilgilendirme konuşmalarımız devam ediyor. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Danışmanlarından Sayın Aycan Altay iletişim konusunda bize bazı bilgiler sunacak.

Aycan ALTAY (GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Danışmanı) :

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), bölgesel kalkınmayı amaçlayan ve bölgenin yaşam kalitesini yükseltmeyi önemli gören dünyadaki en büyük kalkınma projelerinden birisidir.

GAP'ın gerçekleşmesi için 1989 yılında hazırlanan GAP Master Planı, dünyada ve Türkiye'de değişen eğilimleri ve yeni yaklaşımları yeterince içermediğinden, ayrıca plan hazırlanırken öngörülmemen bir dizi olumsuz etmen ve değişim nedeniyle uygulanmasında ciddi biçimde gerilediğinden tüm tarafların katılımı ile revizyonu ve güncelleştirilmesi gündeme gelmiştir.

Katılımcı yaklaşım, yönetimlerin yürüttükleri hizmetler konusunda topluma bilgi verme, halkın dilek, beklenti ve şikayetlerini öğrenerek çalışmalarında bunlardan yararlanma ve böylece kendileri ile toplum arasında en yüksek oranda bir uyum, işbirliği ve anlayış sağlama amacına yönelik halkla ilişkiler çalışmalarını yönetim sürecinin bir parçası haline getirmiştir.

Bu çerçevede yeni Master Plan çalışmalarında başarılı olunması, planda ön görülecek hedeflerin uygulayıcılar ve halk tarafından benimsenmesi ile yakından ilişkilidir. Bunun için çalışmanın tüm aşamalarında halkla karşılıklı iletişim sağlanacaktır.

AMAÇ

- GAP Bölge halkının proje hakkında bilgilendirilmesi,
- Halkın proje hakkındaki görüşlerinin, önerilerinin ve şikayetlerinin tespit edilmesi,

-
- Hedef kitlede Idareye karşı olumlu ve ilgili bir tutum yaratılması ve kalkınmaya inandırılması,
 - İdare ile diğer kuruluşlar (kamu, özel sektör, sivil toplum örgütleri) arasında işbirliğinin sağlanmasında katkı verilmesi,
 - Toplumdaki tüm kesimler arasında karşılıklı anlayış ortamı yaratılmasıdır.

STRATEJİ

a) Toplumı oluşturan tüm kesimlerle ilişki

- kamu kuruluşları temsilcileri
- yerel yönetim temsilcileri
- özel sektör
- sivil toplum örgütleri
- halk
- basın-yayın kuruluşları
- muhtarlar, öğretmenler, gençler kadınlar

b) Verilecek mesajlar

- projenin önemi
- idarenin görev ve sorumlulukları
- katılımcı planlama için katkılarının istenmesi

MESAJ

Amaç ve strateji belli olduktan sonra vermek istediğimiz mesaj tesbit edilecektir. Bu mesajı hangi iletişim aracı ile verirsek verelim,

- inandırıcı
- anlaşılır

olması önem taşımaktadır.

İLETİŞİM ARAÇLARI

Bir konu anlatılmaya çalışılırken yararlanılan herşey iletişim aracıdır ve (mimikler, konferanslar, kitap, broşür, radyo, TV vb.) iletişim araçlarını iki grupta incelemek mümkündür.

- birincisi, var olan iletişim araçlarıdır ki bunlar günlük yaşamımızın içinde olanlardır (gazeteler, dergiler, gibi)
- ikincisi, konu ile ilgili kişilerin kendilerinin üretecekleri iletişim araçlarıdır. (Broşürler, süreli yayınlar özel etkinlikler vs.)

Çalışmalar süresince her iki tür iletişim araçlarından da yararlanılacaktır.

a) Hedef kitle için

- dergi broşür vb yayınlar çıkartılması
- bildiri yayınlanması
- dilek, istek ve şikayetlerini bildirecekleri olanakların sağlanması
- yerel sergi, fuar vb. düzenlenmesi
- konferans, panel, küçük gruplarla toplantılar düzenlenmesi

b) Kamu kuruluşları, Yerel Yönetimler Özel sektör ve Sivil Toplum Örgütleri İçin

- bilgilendirme ve görüş alma toplantıları
- ziyaretler
- ortak çalışmalar, organizasyonlar

c) Kamuoyunu Basın Yolu ile Etkilemek için

- basın, yayın kuruluşlarına sürekli ve doğru bilgi verilmesi
- bölgeye basın turları düzenlenmesi

d) Halkın düşüncelerini almak için

- halkla yüzyüze ilişkiler kurulması (belli yerlerin ziyareti bir köy, üniversite öğrencileri, hastane, huzurevleri vb. Değişik toplum kesimleri)
- gazetelerin taranması (okuyucu mektupları köşe yazıları)

- varsa idareye ve Bölge Müdürlüğüne gönderilen ve vatandaşların dilek, istek ve şikayetlerini içeren mektupların değerlendirilmesi

ZAMANLAMA

Tek bir etkinlik veya çok ses getiren bir faaliyet ile halka ilişkilerin amacına ulaşması mümkün değildir. Eğer gerçekten bir fayda bekleniyorsa, halka ilişkiler çalışmalarının zamana yayılması gerekmektedir.

Yeni Master Plan 10 ay sürecekse, iletişim araçlarıyla verilecek mesajlar da bu 10 aya yayılacaktır. Bu dağılım plan grubundaki diğer sektörlerin çalışmaları ile birlikte düşünülecektir.

Ayrıca zamanlama konusunda dikkat edilmesi gereken bir husus da bir faaliyet için seçilen tarihin başka bir kuruluşun önemli bir faaliyetiyle çakışmamasıdır. Böyle durumlarda hedeflediğimiz kitleye ulaşmak zorlaşmaktadır.

DEĞERLENDİRME

Yapılan her etkinliğin sonunda değerlendirmesi de yapılacak, başarılı ve başarısız taraflarını ortaya çıkarılacak ve bir sonraki etkinlikte daha az hata yapılmasına çalışılacaktır.

Kendi öz eleştirimiz dışında dışardan gelebilecek telefon, mektup, basındaki yazı ve eleştiriler de değerlendirme kriterleri içinde yorumlanabilecek bilgilerdir.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Şimdi de GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Danışmanı Sayın Rifat DAĞ.

Rifat DAĞ (GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Danışmanı) :

Değerli konuklar, ben sizlere kısaca kırsal kalkınmayla ilgili yaklaşımımız üstüne birkaç şey söylemek istiyorum.

Sanayileşme hareketi kutuplaşmış, polarize bölgeler oluşmasını hızlandırıyor. Böyle olunca kentsel alanlarla kırsal alanlar arasındaki gelir farklılaşması giderek derinleşiyor. Tarihte ilk bölgesel kalkınma çalışmalarının, kırsal alanda yapılmış olmasının da böyle tesadüf olmadığını anlıyoruz. Değerli konuklar, kırsal kalkınmayla ilgili hareketler özellikle 70'li yıllarda hızlandı ve Londra'da, Londra'nın çevresindeki köylerin tarım dışı etkinliklerde, gelir getirici etkinliklerde de faal olmalarını sağlamak düşüncesiyle, bir grup uzman tarafından, özellikle onların katılımını teşvik edecek, onların katılımlarını kurumsallaştıracak ilk adımlar atıldı. Ve giderek dünyada Latin Amerika'da, Afrika'da Orta Asya'da ve ülkemizde buna benzer çalışmalar yürütüldü. Fakat şu noktaya gelindi. Özellikle kararlarda ve kaynaklarda, üreticiyi, hedef kitleyi bu süreçte et-

kili kılacak birtakım mekanizmaları çalıştırmanız halinde, bunun sürekliliğinin sağlanmadığı gibi bir tecrübe kazanılmış oldu.

GAP İdaresi son 10 yıldır Bölge'de uygulamakta olduğu gerek kentsel gerek kırsal alanlarda, bir dizi çalışmada, o meselenin sürekliliğini sağlamak ve oradaki kurumsal kapasiteyi, yönlemlerle ilgili, üretimle ilgili, kurumsal kapasiteyi geliştirmek düşüncesiyle halkın hedef kitlenin katılımını esas alarak bir strateji izledi. Bugün değerli diğer konuşmacılarımızın da açıkladığı gibi, bu meselenin daha da derinleşmesi, daha da boyutlandırılması yönünde bir takım isteklerin bir takım düşüncelerin söz konusu olduğu ortada.

Değerli dinleyenler, özellikle 90'lı yıllarda Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı içinde 3 önemli faktöre önem verdiğini, bunun eşitlik ve adalet, katılım ve insan kaynaklarının geliştirmesi süreci olduğunu belirtmek istiyorum. Kırsal kalkınma bu kalkınma sürecinin, bölgesel kalkınma sürecinin bir yönüyle çok önemli bir boyutu. Burada amaç, kırsal kalkınma tarım sektörü faaliyetlerinin sürdürüldüğü, planladığı bir mesele olmaktan çıkmış ve özellikle bireysel gayretleriyle bireysel çabalarıyla mesafe alamayacak gruplara yönelen ve onların kendi dinamikleriyle kalkınmasını amaçlayan bir yaklaşım. Böylece sürdürülebilir kalkınma dinamiklerine de kavuşmuş oluyorlar. Ve en önemlisi bu çalışmalarını kendi organizasyonları içinde yürütüyorlar. Dünya ölçeğinde katılımcı kırsal kalkınma konusunda bir konsensus sağlanmış durumda. Birleşmiş Milletler'in Toplumsal Değişme ve Gelişme Araştırma Enstitüsü'nün bu konuyla ilgili şöyle bir değerlendirmesi var. Katılımı, denetimden uzak tutulan, yani kalkınmanın doğrudan götürülen mekanizmalarından, sonuçlarından çok da yararlanamayan kesiminin, kaynaklar ve düzenleyici bir süreçte etkin kılacak bir örgütlü çaba olarak tanımlıyorum.

GAP büyük bir proje ve sosyo-ekonomik dönüşümü amaçlıyor. Radikal bir dönüşümü amaçlıyor. Ve biliyoruz ki, Gaziantep gerek kentsel organizasyonu, sanayileşmesi, gerek kırsal faaliyetleri açısından bölgenin çok önemli merkezi konumunda. Fakat buna rağmen Gaziantep, özellikle sanıyorum Yavuzeli, Karkamış ve Nurdağ ilçelerini dikkate alırsak, Türkiye'deki ilçeler içinde en az gelişmiş son 150 ilçe arasına girecek durumda. Bu nedenle Gaziantep, çevresini etkileyecek bir potansiyele kalkınma dinamiklerine sahip, ama bu arada bu işlerini bir arada örgütlü bir çabayla götürmesi gereken bir kesimin de varlığını gösteriyor. O nedenle katılımcı kırsal kalkınma organizasyonu GAP'ın diğer bölgelerinde olduğu kadar Gaziantep için de yaşamsal bir süreç. Bunu böyle değerlendirmek gerekiyor. Ayrıca Sayın Büyükşehir Belediye Başkanımızın da açıkladığı gibi her yatırım, bizim için bir dert oluyor ifadesinde bulundular. Bu çok doğru. Sürekli Bölge'den, GAP'ın diğer illerinden özellikle göç alan merkez durumunda. Bunun getirdiği altyapı ve organizasyon sorunları aşılması gereken sorunlar doğuruyor. Ve bir cazibe merkezi

olarak, bu nüfus hareketini de bir ölçüde kontrol edebilecek mekanizmaların çalıştırılmasına da ihtiyaç olduğu ortada. Çevreyi düzenleyecek, onları göçe yönlendirmeyecek ya da bu süreci yaşlatacak diğer mekanizmalara, kırsal gelişmeyle ilgili mekanizmaların çalıştırılmasına ihtiyaç olduğu ortada.

Bir de Gaziantep'in şöyle bir sıkıntısından da söz edilebilir. Sulama imkanından, sulama sonuçlarından diğer GAP illeri kadar çok da yararlanacak bir ilimiz değil. Tarımsal tablosuna baktığımızda, son 20 yılda son 10-15 yılda GAP'ın diğer illerinin, özellikle Şanlıurfa, Diyarbakır, ve Mardin'in tarımsal yapının arazi kullanım biçimi açısından değiştiği, Gaziantep'te bu yapının değişmediği gözlemleniyor. Örnek verilecek olursa, GAP'ın diğer illerinde arazinin ayrılış yönü itibarıyla % 67 oranında tahıl tarımı yapılıyor. Gaziantep'te halen bu % 82 oranlarında. Ve böylece sulama imkanlarının da çok kısıtlı olduğu hesaba katıldığında, kırsal kesimde gelir yapısının, geliri arttıracak ek mekanizmaların ek dinamiklerin kazandırılması çok önemli.

Değerli konuklar, kırsal kalkınmayla ilgili olarak bir iki şey söylemek istiyorum. Burada kırsal kalkınma çerçevesinde sadece kırsal faaliyetlerin ya da tarım dışı faaliyetlerin kazandırılması gibi bir süreç çalıştırılmıyor. Onun da ötesinde devletin kamunun rolünü etkinleştirecek fiziksel teknik altyapının da bu hizmetlerle birlikte götürülmesi bir amaç olarak önümüze çıkıyor. Küçük işletmelerde tarımsal gelirler yetmiyorsa, kalıcı işler yaratılıyor, küçük işletmelerde. Ve kritik kırsal yörelere, ekonomik yönden çeşitlenmesi için bir takım diğer sektör faaliyetleri kazandırılıyor. Girdi yönetimi iyileştiriliyor. Optimum düzeyde kullanılması özendiriliyor. Ve en önemlisi, kırsal, kentsel sistemler arasında ağ sistemi, network kuruluyor. Ve bunun yanında bütün bu faaliyetleri kapsayacak, iyileştirecek, rasyonel kılacak, örgütlenmenin, kurumsal yapının güçlenmesinin önü açılmış oluyor.

Değerli konuklar, GAP Master Plan çerçevesinde, sürdürülebilir kırsal gelişme yaklaşımımızın dayandığı stratejik hedeflere ilgili bir iki şey söylemek istiyorum.

Katılımcı kırsal gelişme modelimiz, hedef kitlenin özellikle işin başından sonuna kadar, meseleyi sorun tanımlama, analiz etme, planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarında etkin olmasını sağlayacak bir kurumsallaşmayı öneriyor. Bu yapılanmaya yönelik olarak bir model arayışı içinde olacağız. Yerel organizasyonların, tanımlanabilen yerel organizasyonların, kırsal alandaki organizasyonların güçlenmesini sağlayacak dinamikleri tanımlamaya çalışacağız. Bu faaliyetlerin kalıcılığı, yeterliliği ile ilgili model arayışı içinde olacağız. Gelirin artırılması ve çeşitlendirilmesi yönünde mevcut potansiyel araştırılacak, bunun envanteri çıkartılacak, kullanılabilir potansiyelle ilişkin bir dizi değerlendirme yapılacak. Toprak ve çevre kalitesinin kurulması, giderek çevre verimliliğinin artırılması yönünde bir takım mekanizmalar tanımlanmış olacak. İyileştirilmiş girdi yönetimine ilişkin gübrenin ilacın çok rasyonel, optimum ölçekte, gereğinden

de bir miktar az ölçekte kullanılmasının yöntemleri araştırılacak. Böyle bir yaklaşım içinde olacağız. Bunun yanında yerel ürünler avantajı sağlanacak, yerel ürünlere uluslararası piyasalarda, iç piyasalarda rekabet avantajı, rekabet üstünlüğü sağlayacak model arayışları içinde olunacak. Diğer konuşmacı arkadaşlarımızın da değindiği gibi, kadının ve diğer dezavantajlı grupların statülerinin yükseltilmesini temin edecek modeller ve stratejiler tanımlanacak. Ve en önemlisi kırsal projelerle, fiziksel altyapı, teknolojik altyapı entegrasyonu, bütünleşmesi anlaşılacak. Teknolojik altyapıyla diğer kıymetli çalışmaların Bakanlıkların faaliyetleriyle entegrasyonu gösterilecek. Özellikle Tarım Bakanlığı'nın, kırsal alana hizmet götüren diğer kurumların çalışmalarıyla entegre olacak bir model arayışı içinde olacağız. Tabii ki bütün bunlar yapılırken GAP İdaresi yenilikçi yöntemleri kullanacak ve yeni tekniklerden yararlanacak. Bu konuyla ilgili benim arz edeceğim hususlar bunlar. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Sayın Rifat DAĞ'a biz de teşekkür ediyoruz ve şimdi Gaziantep Ticaret Odası Başkanı Sayın Mehmet ASLAN.

Mehmet ASLAN (Gaziantep Ticaret Odası Başkanı) :

Sayın Valim, GAP İdaresi'nin değerli Başkanı, değerli oturma yöneticileri, değerli konuklar. Gaziantep Ticaret Odası adına ve tüm Gaziantep adına, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Burada çok güzel bir kelime duyuyorum bütün konuşmacıların ağızından katılımçılık diye. Tahmin ediyorum bu konuya biz de çok önem veriyoruz. Pazar günü bir arada olmamız da katılımçılığın ne kadar artacağı konusunda bize bir fikir veriyor gibi. Tabii aslında bunu bir sitem anlamında söyledim. Beni başışlasınlar, katılımçılığa katılıyorum. Sayın Başkan'a söyledim, sizi biraz iğneleyebiliriz miyiz diye. Eğer bu toplantıların amacına ulaşması isteniyorsa, Sayın Başkan iğneleyebilirsiniz dedi. İğnelemeden bir amaca ulaşılabilceği kanaatinde değilim.

O nedenle ben burada yazılı bir metne bağlı konuşmayacağım. GAP'ın revize planına ilişkin görüşlerimiz ayrıca yazılı olarak GAP İdaresi Başkanlığı'na sunulacak. Fakat ben başka bir perspektif getirmek istiyorum. Zaten Sanayi Odası Başkanımız Sayın Nejat Koçer biraz önce dedi ki "Bizim düşündüklerimizin hepsi söylendi". Gerek Sayın Vedat Özbilen, gerek Aycan Hanım, gerekse diğer konuşmacı arkadaşımız, biz ne diyeceksek ve yahut da GAP'la ilgili buradaki arkadaşlar ne diyecekse, hepsini söylediler. Şimdi o zaman çok fazla problem yok gibi gözüküyor. Ama Sayın Cumhurbaşkanı'nın bir ifadesi var, biz hep giderdik, işte şunları şunları yapacağız derdik. "Yapın da görelim, yapın da gelin" dendi. Şimdi mesele bu. Yani burada katılımçılığı sağlayacağız, yepyeni projeler getiriyorsunuz, yepyeni düşünceler getiriyorsunuz, biz sizi alkışlayacağız, ama yapın da görelim de diyeceğiz. Yani mesele bu.

Yıllardır hep söyleniyor. Katılımcılık nasıl olacak konusu. Yahut da GAP'a nasıl yeniden bir çerçeve çizilecek konusu söyleniyor. Çok güzel projeler getiriliyor. Fakat uygulamada söylenilenlerin hepsi yapılıyor mu? Eğer yapılsa tekrar revize etmeyiz gibi geliyor bana. Onun için biraz böyle bir perspektiften yaklaşmakta ben fayda görüyorum. Fakat sizlere faydası olsun diye bazı öneriler getireceğim.

Önce şu katılımcılık nasıl olacak, yani bize yardım edin ve yahut da size danışacağız. Yani ortaklaşa mı kuralım, danışalım mı, bilgilendirelim mi diye.

Şimdi bence esas eksik şurada bu işin yasal bir çerçevesi yok. Yani bir GAP İdaresi Başkanlığı var. GAP İdaresi Başkanlığı'nın özellikle kaynak konusunda çok kısıtlı yetkileri var, hemen hemen hiç yok. GAP İdaresi Başkanlığı iyi niyetli olabilir ama GAP İdaresi Başkanlığı'nın katılımcılığı sağlamasıyla ilgili bence yasal çerçeve yok. Şimdi siz benden katılım isterseniz, benim danışmanlığımı ya da fikirlerimi almak isterseniz ben size gönderirim fikirlerimi. Ama bana göre katılımcılıkta ortak beraber üretme her birimde, her anlamda, müştereken, hele de yerleşme sağlanıyorsa, bizimle beraber üretilmelidir katılımcılık. Peki şimdi biz sizinle beraber çalıştık. Bizim fikirlerimiz ya da bizim aldığımız kararların uygulanmasına yönelik müeyyide yok ki. Yani aslında Türkiye'nin büyük sıkıntılarından birisi bu. Şimdi Sanayi Ticaret Odaları, Belediyeler, Sivil Toplum Kuruluşları giderek çağın gelişimine paralel olarak hükümetleri de belli oranda yönlendirme doğrultusunda belli bir mesafe aldılar. Ama ben Hasan dedeysem, Hasan olmazsam, Hasan olmasını gerektirecek bir müeyyidemiz yok. Yani yerleşme konusunda ya da yasal çerçeve konusunda sağlıklı bir zeminimiz yok bizim. Şimdi sizinle bu toplantıyı burada Pazar günü yaparız. Hakikaten güzel şeyler söylendi. Sizin inisiyatifinize kaldı. Biz Olcay Bey'le yıllardır tanışırız. Fevkalade çalışan çok değerli bir insan. Taktir ettiğimiz bir insan. Ama netice itibarıyla bu söylediklerimizin uygulanması sizin inisiyatifinizde. Bizde inisiyatif yok. Esas mesele, mevzu bu.

Bakin ben öneriyorum. Eğer katılımcılık diyorsanız, sivil toplum örgütleri başta, mesleki kuruluşlar, sanayi ticaret odaları bu 9 ilde mutlaka daha değişik bir organizasyonla bir konsey haline getirilip, ama onlarla toplanınca alınan kararların uygulanması gibi bir mecburiyeti içeren, bir yasal çerçevenin olduğu bir ortam yaratmanız lazım. Birbirimize hikaye söyleyerek değil. Ben kendimi hikayeci olarak kabul ediyorum. Yani çok uzun süredir bu işin içerisindeyim. İyi de söz söylerim, yani fena da değil söylediğim. Ama netice itibarıyla bir işin peşinde 3 yıl 5 yıl koşmazsam tutup şuraya koyamıyorum işin gerçeği. Onun için biraz bu çerçeveden bakmak, biraz daha yani olayı, biz bir şey söylersek bir müeyyide olsun, yani katılımcıların söylediğinin bir geçerliliği olsun noktasında bir çerçeveye oturtturmak lazım. Temenni niyet iyi yoksa.

Şimdi atıl tesisler var bölgede, ben size öneriyorum. Bu atıl tesislerin tekrar ekonomiye kazandırılması, hatta tarımsal üretim arttıkça, bu tarımsal üretimi endüstriyel üretime çevirecek, bir şekilde reorganize edilmesi konusunda çalışmamız lazım. Gaziantep atıl üretim tesisler konusunda en az olan, hemen hemen hiç olmayan şehir. Ama buradan Şanlıurfa'ya gittiğiniz zaman Diyarbakır'a doğru çok atıl tesisler var. Bu atıl tesislerle ilgili teşvik politikaları falan uygulamaya konulur fakat hiç neticeye varılmaz, dikkat ettiniz mi? Yıllardır bağıryoruz biz de, bu teşvik tedbirlerinin bizimle konuşularak hayata geçirilmesini. Bence GAP İdaresi de bu konuda motor güç olmalı. Şimdi sulama, enerji, şehrin altyapısı, bunları söylüyoruz ama uygulamada, esas uygulamada bunlara yönelik ne yapılabiliyor, ben bunu çok merak ediyorum. Şimdi bu atıl tesislerle ilgili GAP Bölgesel Kalkınma İdaresi mutlaka bu atıl tesisleri, bu Bölge'nin ekonomisine kazandıracak, hatta GAP'ın yeni çehresine göre düzenleyecek bir Master Plan yapmalı önce diye düşünüyorum. Bu konuda biz, bütün kuruluşlar sizlere yardımcı olmaya hazırız. Ama bu konu çok ciddi bir konu. Hem istihdam açısından, hem de devletin, bu milletin paralarının gömüldüğü bu tesisler boşu boşuna duruyor. Bölge'de ekonomik anlamda kalkınma istiyorsanız, GAP'ın asıl amacı da odur, bu konuda bence biraz çalışılması lazım.

GAP-GİDEM bürolarını, GAP-Girişimci Destekleme Büroları'nı biz ilk baştan beri destekliyoruz. Fiilen içindeyiz. Bu konuda GAP İdaresi'nin, desteklerini de destekliyoruz. İyi bir şey yaptılar ama çerçevesini genişletmemiz, daha aktif bir hale getirmemiz lazım. Hatta şöyle yapmamız lazım. İşte ben katılımçılıkta bizi içine sokun derken, öyle bir şeyimiz olsun ki biz bu işte kendimiz sorumluyuz. Ama aldığımız kararlar da yerine gelecek, bu anlamda da bağlayıcılık var diyebilmeliyiz. GAP-GİDEM bürolarıyla birlikte sanayide, ticaretle, bu Bölge'nin yatırım kaynaklarını hedef göstermemiz lazım. Yani insanlarımıza, yatırımcılarımıza, işletmecilerimize, bakın burada bir GAP Projesi var, bir de Bölge'nin gelişimi var. Gerek tarımsal üretim açısından değişiklikler, gerekse de oluşturulabilecek şu pozisyonlar, onun için de işletmeciler, sanayiciler, yatırımcılar, şu şu yöne yönelmeli, şu periyot içerisinde şu yatırımları yapabilirlerse çok verimli olur, Bölge için de ülke için de, ben çok açık söylüyorum, çok düz söylemeye çalışıyorum, diyebileceğiniz GAP Girişimci Bürolarıyla birlikte bizim bir çalışma ortamı yaratmamız lazım.

Şimdi biz her oda, her kuruluş kendi imkanları kendi bilgisi, ölçüsü içerisinde, devletin zaten İstatistik Enstitüsü'ydü, Devlet Planlama'ydı, Hazine'siydi, 21.kattan bir türlü 1.kata inemediler, bizde 21. kata çıkamıyoruz, çok az çıkıyoruz yani açıkçası bir türlü onlarla bu ilişkiyi kuramıyoruz. Bizim ilişki kurabileceğimiz kuruluş sizsiniz. GAP Başkanlığı'dır. Siz de şu 21. kattasınız, ama bence daha 5.. 6. kattasınız, biraz daha aşağı inmeniz lazım. Yani 1. kattan insanları birebir görmemiz lazım. Yukarıdan arabalar da, insanlar da küçük görünür. Türkiye'nin yukarısı da Ankara'dır. Gaziantep küçük görünüyor. Boyunca görünmesi lazım. Bu konuda GAP Başkanlığı'nın esas temel işlevi bence bu yerleşme konusuna hizmet etmekten geçiyor. Bu yalnız-

ca Güneydoğu Anadolu Bölgesi için değil. GAP Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ama yerleşme konusunda model yaratabilirseniz, bütün Türkiye'ye şamil olur diye düşünüyorum.

Dolayısıyla bize çok güzel planlamalar anlatabilirsiniz. Ama çok güzel şeyler anlatacağımıza, bir tane güzel şey yapın. Bu sözüm yanlış anlaşılmasın. GAP Başkanlığı'nın çalışmalarını eleştirmek açısından demiyorum. Geneldir bu söylediklerim. Ama çok güzel on vaat yerine, bir tane yapın.

Şimdi biz bir tarihte Güneydoğunun kalkınması derken, baktık ki Irak ambargosu Bölge'yi peşişan ediyor. Dedik ki, gideceğiz, bu Irak ambargosundan Ürdün nasıl faydalanıyorsa, biz de bunu uygulayacağız. 2.5 yıldır uğraşıyoruz. Bugün günde 500 araç geçiyor, yılbaşından itibaren 1500 geçecek. Yıl sonuna kadar 400 milyon dolar ihracat yapacağız. Önümüzdeki yıl 1-1.5 milyar dolar. Bu bu. Bir işi tuttuk, ama o işi Bölge'ye yararlı hale getirdik. Şimdi biz sizden şu yerleşme işini bir kere tutmanızı istiyoruz. Bizleri, kuruluşları da bu işin içine sokun, deyin ki "kardeşim, gelin, şu konuları da beraber yapalım". Siz yine yönlendirici olun. Ama burada bizim fikirleriniz ya da aldığımız kararların uygulama mecburiyeti olsun. Bilmiyorum yani izah edebildim mi? Yoksa konuşalım. Ama konuşmadan öteye gidebilmek istiyorum.

Şimdi efendim, Bölge'nin tarih, kültür dokusu çok önemli. Yani bu konuda yeni planlamanın içerisinde, zaten arkadaşlarımız gereken önemi vermişler. Ama ben daha fazla hassasiyet gösterilmesi gerektiği kanaatindeyim. GAP Projesi'nin sulama, sanayi ve ticaret altyapısını geliştirme ve yahut da konut, eğitim, sağlık altyapısını geliştirme, bunlar her biri bir parçası, öyle düşünebilirsiniz. Fakat Bölge'nin tarihi dokusunu Bölge'nin kültürel yapısını mutlaka gözetecek, geliştirecek, hatta iller arasında koordineyi sağlayacak, yani Gaziantep'le Şanlıurfa'nın, Şanlıurfa'yla Siirt'in, Siirt'le Diyarbakır'ın kültür alışverişini sağlayabilecek bir yaklaşıma da ihtiyaç var diye düşünüyorum. Bunu da şunun için söylüyorum. Şimdi Bölge'nin en gelişmiş şehri Gaziantep deniliyor. Biz Doğu'ya gidiyoruz. Desek ki bize enerjide destek verin, bütün Bölge ayağa kalkıyor. Yahu siz de mi istiyorsunuz diye. Şimdi kardeşim, ben, sayın Valim söyledi, ben bir sanayi-ticaret altyapısı kurmuşum, ama nasıl kurmuşum? Nasıl insan yetiştirmişim? Binlerce yılın emeği var bunda. İpekyolu üstünde olmuşum, insanları müteşebbis yetiştirmişim, hatta Kurtuluş Savaşı'nda devletten destek istememişim ki ben. Onun için Gaziantep'im ben. Yani en zor şartlarda, kendi göbeğimi kendim kesmek gibi bir karakter yapısına kavuşmuşum. Çocuklarımı öyle yetiştirmişim. Okutmuşum. Eğer bakkal dükkanından biraz daha büyük bir işletme kurmuşsam, memuriyete göndermeyip, getirip onun başına koymuşum. Yani bu hemen olacak bir şey değil ki. Şimdi bu şekilde bir sanayi-ticaret altyapısı oluşturmuşum. Bu kadar göç almışım. Gelen insanlarla ilgili bu kadar sıkıntı yaşamışım. Bu insanlar da benim insanım. Alt yapım yok, okulum yok, sağlık, kanalizasyon, bunların hepsi problem. Peki biz de enerji desteğinden yarar-

lanalım? E yok, sen gelişmişsin! Onlar ayağa kalkıyor. Şimdi kardeşim, ben gelişmişsem, senin insanların gelip bende iş buluyor. Göçün önünü kesen benim. Eğer buradaki ticaret ve sanayinin altyapısını oluşturmazsak, terörümüz şimdi önlediysen, inanım 15 yıl daha önleyemezdik. Yani bir mantalite yanlışımız var.

Gaziantep gelişen bir bölge. Burayı daha çok geliştirelim ama bizde gelişelim. Biz bunu anlamıyoruz. GAP İdaresi'ne bu iş düşer. İller arasında koordinasyonu ve mantaliteyi yaygınlaştırmak. Yani bunu burada konuşuyorum. Başka yerde de konuşurum. Diyarbakır'da da konuşurum. Şanlıurfa'da da konuşurum. Ama inanın bize böyle diyorlar. Sanki bir suç yaratmışız gibi. Veyahut da hiçbir eksikimiz yok gibi. Etrafımızın hepsi gecekondulaşmış gibi. Her türlü altyapımız hazırımız gibi. Aman aman Gaziantep de istiyor. Ben Gaziantep'li olarak ne kadar söylersem söyleyeyim, bu mantaliteyi de böyle değiştiremem. Dolayısıyla size bu konuda iller arasında, yani bu mantalite yaklaşımı koordine konusunda öneride bulunmayı faydalı görüyorum. Örneğin biz bir özellikli serbest bölge konusuyla ilgili uğraşıyoruz. Sayın Başkan özür dilerim, biraz vakti geçiriyor muyum acaba?

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Buyrun efendim, devam edin.

Mehmet ASLAN :

Teşekkür ederim. Şimdi biliyorsunuz, bir özellikli serbest bölge konusuyla ilgili uğraşıyoruz. Bu konu şu. Ürdün'le İsrail arasında bir model var. Ortadoğu barışını sağlamak için Amerika Birleşik Devletleri, hem İsrail'e siyasi anlamda da destek olmak, hem de bu barışa katkıda bulunmak için Ürdün'le arasında serbest üretilen malın % 30-35'i olursa, Amerika'ya kotasız ve gümrüksüz gidiyor bu bölgede üretilen mallar. Biz bunu uzun bir araştırma neticesinde tespit ettik. GAP İdaresi Başkanlığı da hiç böyle bir bölge olduğunu bize söylemedi. Bu da ayrı bir iğne. Tespit ettik. Şimdi bunun üzerine Başbakan'a gittik, önerdik. Hiç kimseye söylemiyoruz, 1.5 yıl önce. Dedik ki Sayın Başbakan, böyle bir şey var. Biz zaten çalışıyoruz, destek veriyorsunuz. Ama Amerika Birleşik Devletleri'nin müttefikiysek, bu bölgede Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarlarına çok büyük destek veriyor ve onlara belli oranda hizmet ediyorsak, buna karşılık bu ambargolardan da bu kadar sıkıntıdaysak, hiç olmazsa şu Ürdün-İsrail arasındaki serbest bölge modelini Güneydoğu'ya da tanısinlar. Sayın Başbakan sağ olsun, bunu bir yıl Dışişleri'ne inceletti. Sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne giderken bizi de yanında götürdü ve bu konuyu etüt ettik, uygun olduğunu söyledik ve Amerika'ya teklif ettik. Amerika buna olumlu bakacağını, İsrail'in de ikna edilmesi gerektiğini söyledi. Sonra İsrail'e gittik. İsrail elçileriyle Antep'liler olarak, bütün kuruluşlar olarak çalışmalarımız devam ediyor.

Şimdi şunu söyleyeceğim. Bu özellikli serbest bölge konusunun hayata geçirilebilmesi, bu bölgede Gaziantep ve civarında yatırımları çekebileceği gibi, aynı zamanda tüm bölgeyi fevkalade büyük bir şekilde etkiler. Niye etkiler? Şimdi şu anda Amerika Birleşik Devletleri'ne ihracatımız toplam 2 milyar dolar. İthalatımız da 4 milyar dolar. 2 milyar doların üstünde, özellikle tektilde 1 milyar doların üstünde kota yasaklanması dolayısıyla ihracat yapamıyoruz. Şimdi biz hem siyaseti, hem ekonomiyi kullanıyoruz. Eğer burada böyle bir bölge kurarsak, tüm bölgede üretilen tarımsal üretimlerin de işlenebileceği bir serbest bölge olacak. Yabancı yatırımcıların da gelebileceği bir bölge olacak. Bu bölgeden Amerika Birleşik Devletleri'ne şu andaki ihracatımızdan daha fazla ihracat yapma şansını da yakalayacağız. Düşünün böyle bir perspektif. Şimdi efendim, bu bölge Adana-Mersin-Tarsus birleşti. Yumurtalık da kurulsun diyor. Diyarbakır'dan sesler geliyor. Diyarbakır'dan, Siirt'ten, Mardin'den. Burada kurulsun diyorlar. Yani bir bölge yok. 3 devlet anlaşacak. İsrail bunu Birleşik Devletler Kongresi'nden geçirecek. Biz buna uğraşıyoruz şimdi. Bir de iki yıllık periyot veriyor. Bizde öyle bir zihniyet var ki, altyapı yok. Bu şehirlerin hepsi bizim şehirlerimiz. Gaziantep'e çok güzel diyoruz, bunu herkes bilsin. Ama bir gerçeği, ama ülke kalkınmasının artmasıyla ilgili bir gerçeği anlatmak için söylüyorum. Şimdi Gaziantep'ten otoyola yatırdığı, uluslararası havaalanı, sanayi ticaret potansiyeli, altyapısı, sanayi kurulmasıyla ilgili bölgedeki pozisyonu hakikaten elverişli. Zaten gelen heyetler de bunu söylüyor. Daha bu bölge çıkmadan, ya da olmadan, oraya mı kuralım, buraya mı kuralım, yahut öbürü birleşsin, biz bu mantaliteye nasıl erişeceğiz? Adam vazgeçecek. Yarın İsraili'yi getirdim, Amerikalı'yı getirdim. Kardeşim siz bu konuyla ilgili birbirinizi yiyorsunuz. Daha ortada bir şey yok. GAP İdaresi bu konuda bir çalışma yapmalı. Bu konuda bizim aramızdaki Bölge'deki, demin anlatmaya çalıştığım böyle sıkıntıları, hayır şu program şurası için uygundur gibi. Sizden gelecek böyle bir öneri birçok kimseyi bağlar. Ama biz şunu demiyoruz. Gaziantep uygun değilse Adıyaman mı uygun, hepimiz birlikte onu yapalım. Fakat "şu illerde şu, şu illerde de şu olabilir"i artık açıklığa kavuşturmamız lazım. Yani bence GAP İdaresi'nin en azından bu koordine görevi son derece önemli, o Bölge'ye büyük fayda getirir diye düşünüyorum.

Daha fazla uzatmadan bir şey söyleyeceğim. Hiç yerel basın konusunda bu takdimlerde ben bir şey duymadım. Bilmiyorum, bundan sonraki arkadaşlarda öyle bir şey olacak mı? Şimdi bu 9 ilde yerel basın ve yerel televizyonlar var. Bunların altyapısı hemen hemen hiç yok. Şimdi bu konuda biz çalışmaya başladık. Kalite yok, imkansızlıklar var. Fakat bu Bölge'nin sesinin duyurulabilmesi ancak birisi baklava hırsızlığı yapmış, öyle bir şey de yok üstelik. Adam bir akşam girmiş, yağ, un, şeker çalmış. Bir ay sonra başka bir yerde hırsızlık yaparken yakalanmış. Nelerde hırsızlık yaptın diye sorunca, baklavacı dükkanında yaptım demiş. Bunu, bizim bu ulusal basın manşet etti. Gaziantep'te neler oluyor arkadaş ya! Sen şu habere bak. Yani onun için bizim bu yerel basını kuvvetlendirmemiz lazım ki sesimiz çok çıksın. GAP İdaresi'nin büyük gö-

revlerinden biri bence. Yani bu konuyu hiçbir takdimde görmedim. Detayına girmiyorum. Ne dersiniz biz varız. Birlikte kuruluşlar olarak. Çünkü hem sizi seviyoruz, hem yaklaşımlarınızı beğeniyoruz. Ama icraata atılmak için bunları söylüyorum. Fikirde kalmamı diye. Yerel basınla ilgili her türlü düzenleme yapılmalı. Bence sizin önünüzde yerel basını kuvvetlendirme büyük bir görev. Biz de bu konuda size her türlü desteği vermeye hazırız. Yeni revize planıyla ilgili diğer düşüncelerimizi size sunacağız. Ben çok vaktinizi aldım. Kusura bakmayın. Belki sürçü lisan ettim. Ama sürçü lisan ederek bu memleket bir yere gidecek diye düşünüyorum. Hepinize saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Teşekkürler Sayın Mehmet Aslan. Gaziantep Sanayi Odası Başkanı Sayın Nejat Koçer.

Nejat KOÇER (Gaziantep Sanayi Odası Başkanı) :

Sayın Valim, Sayın Başkan, Sayın GAP İdaresi Başkanı, değerli katılımcılar. Sayın Aslan bize bir şey kalmadı dedi ama kendisi de bana fazla bir şey bırakmadı. Benim bugünle ilgili bir konuşma hazırlığım vardı. Ancak şu anda bu konuşma hazırlığından çıkarak, aldığım notlarla ilgili ana konulara değinmek ve çok kısa olarak da GAP Master Revizyonu'yla ilgili birkaç fikir vermek istiyorum. Bir kere Sayın Valim'den sözü alarak ve Sayın Aslan'dan da devam ederek bizde başarının cezalandırılacağı konusuna biraz daha değinmek istiyorum. Gaziantep üç organize sanayi bölgesiyle, dördüncüyü de şu anda devreye sokarak, serbest bölgesiyle birlikte, bünyesinde 120 bin insanı istihdam eden bir bölge. Gerek insanı, gerekse devlet çok büyük paralar harcamış. Millî bir değerdir bu. Bu sadece Gaziantep'in ortaya çıkardığı bir değer değildir. Bu noktaya geldiğimiz zaman birileri demiş ki, hop arkadaş, dur sen. Ben geride kalan illeri sana yetiştireceğim. Sen biraz burada bekle. Böyle bir mantık olamaz. Yani bizde başaran cezalandırılır mantığının değişmesi gerekiyor. Gaziantep GAP Bölgesi'nin bir anlamda içinde, bir diğer anlamda da dışında bırakılmıştır. Bu mantığı anlamakta inanın güçlük çekiyoruz yıllardan beri. Şimdi böyle bir müteşebbis gücün olduğu, böyle bir yatırımcı profilinin olduğu, hatta sadece kendi iline değil, bölge illerine ağabeylik rolüyle ortaya çıkan bir ilin, bu şekilde başardığı bir işin, sen burada dur, ben diğer illeri sana yetiştireyim demekle bu iş olmayacak. Yani biz özellikle bunun sizler tarafından da çok iyi takdir edilmesini, GAP Bölge İdaresi'nin bu konuda girişimlerinin olmasını istiyoruz.

Bir diğer konu, bunu özellikle bastıra bastıra söylememiz gerekir, çünkü Türkiye'nin kaynakları heba oluyor, her ilin sanayileşmesi diye bir şey söz konusu olamaz. Tarıma dayalı bir ilde tarımın, hayvancılığa dayalı bir ilde hayvancılığın, müteşebbisi olan ve sanayicisi olan bir ilde de sanayiciliğin gelişmesi esastır. Burada Türkiye'nin birçok bölgesinde organize sanayi bölge-

lerinin kurulduğunu, hiç sanayicisi olmayan yerlerde yerel idarelerin organize sanayi bölgeleri kurmak üzere harekete geçtiklerini, birçoğunun yarım kaldığını, bir çoğunun bittiğini ve yatırımcı bulamadığını görüyoruz ve kaynakların ne kadar heba olduğunu hep birlikte izliyoruz. Artık buna bir dur demek lazım. Türkiye'nin bütün illerini ve ilçelerini sanayileştirmek mümkün değildir. Böyle bir politika, böyle bir görüş olamaz.

Burada biraz önceki Sayın konuşmacımız, Gaziantep'in Yavuzeli, Nurdağ ve Karkamış ilçelerini kalkınmışlık ölçüsünde son 150 ilçe arasına girdiğini söylerken bir diğer zihniyet Gaziantep'i GAP Bölgesi teşviklerinin dışında bırakmıştır. Bir tarafta müteşebbisin olmadığı bölgede organize sanayi bölgeleri kurulmuş ve bir diğer tarafta da bu ilçeler bu teşviklerden yoksun bırakılmıştır.

Diğer konulara hemen kısaca değinmek istiyorum. Kalkınmışlık farkı yerine ben insana yatırım demeyi uygun buluyorum. Artık Bölgesel Kalkınmışlık farkını çok fazla konuşmayı ben doğru bulmuyorum. Artık insana yatırımın esas olması gerektiğini düşünüyorum. GAP-GIDEM Büroları'nın geleceğinin ne olması gerektiğinin odalarımızla işbirliği içerisinde tartışılmasını ve doğru yönlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yine ÇATOM, Çok Amaçlı Toplum Merkezleri'nin faaliyete geçirilmesinin gerekli olduğunu düşünüyorum. Bu arada GAP illeri içerisinde, GAP illeri açısından lojistik bir destektir. Ama üvey evlat muamelesi görmüştür. Ağabeylik görevi üstleniyor Gaziantep bu anlamda. Altyapısıyla, sanayisiyle ve bunu da geliştirmek üzere iki ay önce yine GAP İdaresi Başkanlığı'nın katkılarıyla ve Odamızın öncülüğüyle "GAPODEF-1'i" GAP Odaları Ekonomik Forumu 1. Toplantısı'nı, tüm GAP illeri Odaları'nı Gaziantep'te toplayarak 1 haftalık bir eğitim semineri ve bir ufuk arayışını ortaya çıkarıyor. Bunu çok önemsiyoruz. Ve bu noktada kendimizi görevli sayıyoruz. İnaniyorum ki 2."sini, 3."sünü yine GAP İdaresi Başkanlığı'yla birlikte önümüzdeki yıllarda da gerçekleştireceğiz.

Benim kısaca söylemek istediklerim bunlar. Bu arada GAP Master Planı Revizyonu'yla ilgili birkaç söz söylemek istiyorum. Öncelikle en büyük değer insan olduğu unutulmamalı. Dolayısıyla insana yatırım kaçınılmazdır. Çiftçi eğitimleri, kadınlara yönelik eğitimler, kırsal alanda yaşayan çocukların eğitimi, girişimcilik eğitimleri projeye büyük bir dinamizm sağlayacaktır. Daha gerçekçi ve bilinçli yatırım ilkesi belirlenmeli, yatırımlar kalite ve verimliliği ön planda tutan, sağlam verilere dayalı projeksiyonlarla yönetilmelidir. Özellikle bitki desenindeki değişim ve altyapı yatırımlarının değerlendirme süreleri konusunda verilecek bilgilerin sağlıklı olması, bölgedeki yatırımların daha bilinçli planlanması, yatırımların daha hızlı gelmesini ve sermayenin yönünü bulmasını sağlayacaktır.

Bütün bunların yanı sıra Başbakanlık GAP İdaresi'nin, projenin gerçekleşmesi sürecinde daha aktif hale getirilmesi ve yatırımların realizasyonu sürecinde de yer almasına imkan tanıya-

cak yasal düzenlemelerin bir an önce yapılması, projenin hız kazanması için şarttır. Bu düşüncelerle bu toplantının Güneydoğu Anadolu Projesi'ni zamanında ve verimli şekilde tamamlamasına vesile olmasını temenni ediyorum, hepinize saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Tamer ARPACI : Değerli konuklar, Sayın Nejat Koçer'e biz de teşekkür ediyoruz. Sanayi ve Ticaret Odaları Başkanlarımız, esasında öğleden sonraki oturumlarda söz alacaklardı, ancak mazeretleri dolayısıyla onların konuşmalarını öne aldık. Şimdi yine GAP İdaresi mensuplarının bilgi verme konusundaki konuşmalarına devam edeceğiz. Bu arada, Gaziantep milletvekili Sayın Mehmet Akif Tiryaki oturumumuza teşrif ettiler. Hoşgeldiniz Sayın Milletvekili. Şimdi GAP Bölge Kalkınma Planı Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Grup Yöneticisi Sayın Haşim Öğüt'ü kürsüye davet ediyorum. Buyrun Haşim Bey.

Haşim ÖĞÜT (GAP Bölge Kalkınma Planı Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Grup Yöneticisi) :

Sayın Valim, Sayın Milletvekilim, Sayın Başkanlar, değerli konuklar.

Benden önce konuşan meslektaşım Sayın Rifat Dağ size kırsal kalkınma konusundaki yaklaşımlarımızı genel boyutlarıyla sundu. Ben de bu konuşmamda, tarımsal kalkınmaya ilişkin yaklaşımımızı sunmaya çalışacağım. Önce dünyada kalkınma stratejilerinin devrimi hakkında birkaç söz söylemek istiyorum.

Dünyamızda kalkınma kavramı ve stratejileri son 40 yılda önemli değişikliklere uğramıştır. Uluslararası camia kalkınmayı 1960'lı yıllarda ekonomik büyüme, 1970'li yıllarda gelir dağılımı, 1980'li yıllarda ekonomik uyum ve 1990'lı yıllarda çevre uyumlu sürdürülebilir kalkınma amaçları doğrultusunda biçimlendirmiştir. 1990'lı yılların sonuna doğru yapılan değerlendirmelerde bu stratejilerin ekonomik büyümeyi hızlandırdığı, ancak artan gelirin adil bir dağılımını sağlayamadığı ve özellikle kırsal kesimin yaşam kalitesini iyileştiremediği ortaya çıkmıştır. O nedenle bu stratejilere insan boyutunun da katılması benimsenmiştir.

Gerçekten de insan odaklı sürdürülebilir gelişme stratejileri 2000'li yıllarda yürütülecek, kalkınma planlarına yön verecek bir yeniden yapılanmayı başlatmış bulunmaktadır. Bu bağlamda tarımsal kalkınma projelerinde de bu kavramın gerektirdiği anlayış değişikliği de yaşanmaya başlamıştır. Bu yeni anlayışın temel doğrultularını üç noktada toplayabiliriz. Birincisi, sadece gelir artışı değil tarım toplumunun eğitim, sağlık, beslenme gibi gereksinimlerinin karşılanması amaçlanacaktır. İkincisi projelerin hazırlanması ve uygulanması aşamasında hedef kitlenin ve bu arada küçük ve topraksız çiftçiler, kadın çiftçiler ve yaşlı çiftçilerin ki bunlara dezavantajlı gruplar diyebiliriz, bunların katkılarında önem verilmektedir. Üçüncü olarak projeler uzun vadeli ve bir kısmı da siyaset üstü politikalarla yönlendirilecektir.

GAP özelinde yeni yaklaşımı size sunmak istiyorum. Ülkemizde yürütülen en büyük bölgesel kalkınma projesi olan GAP'ın tarımsal gelişmeye ilişkin çok önemli amaçlarının olduğunu ve kapsamlı faaliyetleri içerdiğini biliyoruz. Gerçekten de sulamaya açılacak 1.7 milyon hektarlık alanla ilgili toprak su yatırımları, bitkisel ve hayvansal üretim ile ormancılık ve balıkçılık yatırımları, ürün işleme ve değerlendirme faaliyetleri ile, tarımsal hizmetlerin bölgemizin gelişmesine büyük katkıları olması beklenmektedir. Esasen bugüne kadar yapılan uygulamalarda da çıkan sonuç bu projenin üretim ve üretici gelirleriyle ilgili olarak bölgeye çok önemli katkılarda bulunduğunu göstermektedir. Ancak bu gelişmelerin yeterli olmadığı, bir bakıma öngörülen hedeflerin altında kaldığı da bir gerçektir. Daha önemlisi bu planda, insan odaklı sürdürülebilir gelişme hedefleri belirlenmediğinden bu konudaki gelişmelerin de değerlendirilmesi pek kolayca yapılmaktadır. İşte bu yeni hedeflerin belirlenmesinin zorunluluğu ve Master Plan hazırlığı ve uygulanması sürecinde öngörülmeyen bazı gelişmelerin bu geçen dönemde yaşanmış olması planın gözden geçirilmesini ve yeni hedeflerin belirlenmesini gerektirmektedir.

Planın güncelleştirilmesi, revizyonu aşamasında, tarım alanında ne gibi bir yaklaşım izlenmesi mümkündür? Bunları sadece sizlerin öğleden sonraki katılımlarını yönlendirmek bakımından sunuyorum. Bunlar seçilmiş birkaç görüştür. Eminim sizler çok daha değerli görüşlerinizi verip bizi yönlendireceksiniz.

Bir kere toprak ve su kaynaklarının kullanımında sürdürülebilirlik boyutunu etkinleştirmek üzere yerel koşullara uygun damla ve yağmurlama sulama gibi modern sulama tekniklerinin yaygınlaştırılması gerekir. Tarımsal yayım ve çiftçi eğitim konusu bir kamu hizmeti olarak başlamıştır. Büyük dış finansman kaynakları da buraya aktarılmıştır. Ama gelinen noktada sivil toplum örgütlerinin özel sektör kuruluşlarının ki özel sektör kuruluşları zaten çiftçiyle birebir temas içerisinde gübre, ilaç, tohumluk, makine satışında yayım hizmetlerini götürmektedir. Üretici örgütlerinin ve üniversitelerin aktif rol üstlenmesinin sağlanması, üretici örgütlenmesinin geliştirilmesi, mevcut örgütlerin güçlendirilmesi, kalkınma faaliyetlerine özel sektörün katılımının sağlanması.

Bu arada bu geçen 10 yıllık sürede bizim ülkemizin uluslararası camiadaki sorumluluklarında bir değişiklik olmuş, yeni imkanlar önüne getirilmiştir. İşte bunlara tarımı, bölge tarımını sürdürmemiz gerekiyor. Nedir bunlar? Onu biraz sonra daha da açmak istiyorum. Birincisi Avrupa Birliği'ne üyelik süreci ikincisi de GAT ve bu çerçevede ülkemizin üstlendiği yükümlülükler.

Bir de son olarak şunu ifade etmek istiyorum. Dış finansman ve yabancı sermayenin buraya yabancı yatırımlar için cezbedilmesini mümkün kılacak tedbirler. Bunlar nelerdir? Bunları belirlemek lazım.

Şimdi ben son dedim ama esas önemli bir konuyu ki Gaziantep'e çok daha uygun olan bir başka konuyu en sona bıraktım, onu açmak istiyorum. O da bildiği gibi, ilk Master Planda öngörüldüğü üzere Gaziantep ilimiz GAP'ın sanayi merkezi olarak düşünülmüş. İşte böyle bir sorumluluğu üstlenen ilimiz, gerçekten de kendi inisiyatifleriyle çok büyük bir atılım yapmış, bundan sonraki aşamada da hem tarımın gelişmesine yardım edecek, hem de tarımdan girdi alacak ve tarım sayesinde sanayisini güçlendirecek bir yapıya kavuşacaktır. Bunu nasıl yapabiliriz? Şimdi tarımı bir çiftlik faaliyeti olarak görmenin devri bitmiştir. Artık uluslararası camiada kabul gören tarımın bütüncül bir yaklaşımla bir sistem olarak görülmesi dönemi başlamış. Yani burada bir taraftan çiftçilik, hammaddelerin üretimi, bir tarafta bunların nakliyesi, taşınması, işlenmesi, depolanması ve bu hizmetlerle ilgili bankacılık hizmetleri, sigortacılık hizmetleri gibi faaliyetleri de bir sistem bütünlüğünde ele almanın gerekliliği ortaya çıkmış. Yani bunu bir insana benzetebiliriz. Çeşitli uzuvları var. Bir insanı nasıl kolsuz tam randımanlı düşünemeysek, bir tarım sektörünün de böyle bir yapı içinde görmezsek geliştiremeyiz. Sanayi ve ticareti de, yine tarıma dayalı sanayi ve ticareti de geliştiremeyiz. Şimdi böyle bir bakışla sanayiye düşündüğümüz zaman, şu hususlara dikkat etmemiz gerektiği kanaatindeyiz. Şimdi bir kere sanayi yatırımlarında hammadde ve işgücü planlamasının biraz daha yeni fikirlerle daha sağlam bir temelde yapılması lazım. Sözleşmeli üretim elimizdeki araçlardan bir tanesi. Zaten sanayi kuruluşlarımızın bir kısmı sözleşmeli üretim yapıyordu. Fakat bunun yasal bir bazı yok, finansal bir bazı yok. Bunları nasıl geliştirebiliriz? Bu konudaki görüşleriniz neler? Bunları öğrenmek istiyoruz. Sonra yan sanayiler. Birinci planda şöyle bir öngörü vardı. İşte kırsal alanlar hammadde üretsin, kentlerde sanayiler kurulsun. Hayır, burada biraz daha değişik düşünme gereği hasil oluyor, özellikle de katılımcı yaklaşımlardan dolayı. Yan sanayileri kırsal yörelerde yapamaz mıyız? Bunun yolları nedir? Sanayicilerimizin bu konudaki düşüncelerini öğrenmek istiyoruz. Bunun kırsal kalkınmaya çok büyük etkisi olacak. Bölge içi insan gücü kaynaklarının geliştirilmesi, aynı zamanda yöneticilerin geliştirilmesi. Bunlar da, bu plan çerçevesinde araştırılması, incelenmesi gereken konulardır.

Şimdi bir başka konu, yine tarımsal sanayilerden, girdi sanayileri de dahil olmak üzere bahsediyorum, üretici örgütlenmesi ve örgütlerin sanayi yatırımlarına yönelmesi. Bizde devletin güdümü, devletin desteğiyle kurulmuş bazı üreticilerin sahibi olduğu gibi gözükten tarım satış kooperatiflerinden bahsediyoruz. Yatırımlar var. Sanayi yatırımları var. Ama bunları demokratik bir yapıda, üyelerin tamamen kendi inisiyatifleriyle yönlendirdiği bir yapı halinde olmadığını da görüyoruz. Tarımda gelişmiş ülkelere baktığımızda, elbette özel sektör yatırım yapacak. Ama spesifik alanlarda, yani çok fazla katılımı gerektiren konularda, örneğin süt işletmesi konusunda. Çiftçi örgütlerinin çok etkin bir rol üstlendiğini görüyoruz. Mesela Amerika Birleşik Devletleri'nde üretilen sütün % 80-85'i çiftçilerin sahibi olduğu kooperatif işletmelerde işlenir ve tüketi-

ciye sunulur. Böyle bir potansiyel ülkemizde var. Bunu nasıl geliştirebiliriz? Tabii bunu özelleştirecek tarımsal sanayi kuruluşlarında da öncelikle ele almanın gerekli ve şart olduğunu düşünüyorum. Standartlar konusu. Artık dış pazarlara açılmaya başladık. Görüyoruz, övünüyoruz. Ancak dış pazarlar, Ortadoğu da olsa bizi çok gelişmiş ülkelerin ürünleriyle rekabet noktasında bırakıyor. Yani biz Ortadoğu'ya bir ürün, diyelim gıda, işlenmiş ürün satarken, karşımızda Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen, Avrupa Birliği ülkelerinden gelen ürünleri görüyoruz. Dolayısıyla bizim ürün standartlarımızı mutlaka geliştirmemiz ve özellikle de gıda ürünlerinde, gıda kalite yöntemleri uygulamamız gerekiyor. HASIP denilen, sizlerin de bildiğiniz bu sistemleri bizim mutlaka işletme bazında uygulamaya koymamız lazım. Bunları nasıl yapabiliriz?

Kalite kontrol konusunda, bugün gıda ürünlerinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'mız yetkili bir birim ve bu konuda özverili çalışan arkadaşlarımız bu kontrol işlemlerini yapıyorlar. Mesela bir insan gidiyor, kanımı özel bir laboratuvarında test ettirebiliyor ama gıdayı özel bir laboratuvarında test ettirme imkanı yok. Bakanlığımızın bu konuda düşüncelerinin olduğunu biliyoruz. Artık bizim de kalite kontrolü konusunda sivil inisiyatiflerin desteğini alma zamanımız geldi diye düşünüyoruz. Pazarlama alanında bir başka husus da şu. Fiyat rekabeti, bizim işlediğimiz ürünler. Örnekle açıklamak istersem, tavuk, tavukçuluğun en önemli girdisi yem. Yem fiyatları devlet tarafından açıklanıyor idi. Ve güya desteklemek. Ama görüyoruz ki bu çiftçiyi destekleme amacıyla belirlenen yüksek fiyatlardan, çiftçi gerçekten de yararlanamıyor. O nedenle hükümetimizin aldığı kararlarla bu destekleme sisteminde bir değişim söz konusu olacak. Çiftçilerimize destek devam edecek ama bu destek, pazarı bozucu yüksek fiyatlarla yapılmayacak. İşte bunlar yöremizdeki sınai gelişime büyük fayda verecektir. Yani buğdayı, yem hammaddesini artık dünya fiyatlarında alma ve işleme imkanı, sanayicilerimiz için doğacaktır. İşte böyle bir politika ortamında biz sanayimizi nasıl geliştirebiliriz? Bunları düşünmemiz lazım. Soğuk hava depoları, soğuk hava depolu taşımacılık imkanları, bunları düşünmemiz lazım. Bunları nasıl geliştirebiliriz? Risk üretimi konusuna yavaş yavaş girmemiz lazım. Bunu nasıl yapabiliriz?

Neticede finansman konusunda da birkaç söz söylemek istiyorum. Gerçekten de bu atıl tesisleri ekonomiye kazandırmamız lazım. Biz hep yatırım sermayesini düşünürüz. Genellikle kamu yatırım programlarında hep ahır yapmak, bahçe tesisi için soğuk hava deposu yapmak, bahçe tesisi yaptırmak için teşvik veririz. Ama işletme noktasına geldiği zaman, işletme sermayesi maalesef yetersizdir. Bu tesislerimiz ne yazık ki atıl kalmaktadır. En büyük faktörlerden bir tanesi işletme sermayesinin eksikliğidir. Bunu nasıl sağlayabiliriz? Bunu sizlerin de katkısıyla nasıl uygulamaya aktarabiliriz? Sözleşmeli üretim için finansman imkanı bugün yok. Nasıl geliştirebiliriz? Üretici örgütleri için finansman kaynakları. Bir kooperatifler bankası söz konusu olabilir. Tabii bu ulusal boyutta da düşünülecek bir konudur. Ama bu finansman olaylarını düşünmemiz lazım.

Bir başka konu da ihracatta finansman desteği. Biz Amerika Birleşik Devletleri'nden Türkiye'ye tavuk ithalatımızı düşünürsek, dolarla Türkiye'ye tavuk geldiğini görüyoruz. Nasıl geliyor? Sübvansiyonla geliyor. Ama biz ihraç ettiğimiz zaman bu fiyattan satamıyoruz. Çünkü yeterli desteğimiz yok. Elbette ki sübvansiyonlar burada artık uluslararası düzeyde disiplin edildiği için artık teşviklerimizi sübvansiyon şeklinde yapamayacağız. Ama ihracat kredileri konusunda, bizim önümüzde gideceğimiz çok uzun bir yol var. Bunları değerlendirmemiz lazım. Benim bu aşamada sizlere sunmak istediğim görüşler bunlar. Öğleden sonraki oturumda sizlerin değerli görüşlerini alacağız. Ona göre de çalışmalarımıza şekil vereceğiz. Hepinize saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Teşekkür ederiz Sayın Haşim Öğüt. Şimdi GAP Bölge Kalkınma Planı Sosyal Planlama Grup Yöneticisi Doç. Dr. Sayın Ahmet Saltık bizi bilgilendirecekler. Buyurun Sayın Saltık.

Doç. Dr. Ahmet SALTİK (GAP Bölge Kalkınma Planı Sosyal Planlama Grup Yöneticisi) :

Sayın Valim, Sayın Milletvekilim, Sivil Toplum Kuruluşları temsilcileri ve değerli konuklar,

Ben Sosyal Planlama Kurulu temsilcisi olarak sizlere kısaca dünyada ve Türkiye'de son yıllarda değişen nelerdir, onları özetledikten sonra Planlama Grubu olarak nasıl bir kalkınma yaklaşımıyla ve hangi ilkelere dayanarak neler yapmak istediğimizi, yani bu sürdürülebilirlik ve katılımçılık kavramlarına kısaca değindikten sonra, nasıl bir yöntemle neleri tasarladığımızı kısaca belirtmeye çalışacağım.

Hepimiz biliyoruz ki dünyada, benden önceki arkadaşlarımız da kısaca değindi, kalkınma konseptinde ciddi değişimler var. Şimdiye kadar yapılan kalkınma müdahalelerinde maalesef temel insani sorunlara yanıt bulunmakta gecikilmiş, açlık sınırı altında yaşayan insanların sayısı artmış, kentlere göç hızlanmış, bu beraberinde bir seri sosyal ve siyasi sorunlar yaratmış. Doğal kaynaklar önceki dönemlere göre daha fazla tahrip edilmiş. Ve bütün kuruluşlar bugün, tabiri mazur görün, takkesini önüne koyup bir düşünsün, bu sonuçlara niçin ulaştık, bunların nedenleri nelerdir? Bu süreçlerden ne gibi dersler çıkarmamız gerekir ve geleceği nasıl planlarız soruları etrafında yoğunlaşmıştır. Biz Türk toplumu olarak ve Türkiye olarak bu sürecin dışında değiliz. Bizim de geriye dönüp baktığımızda uyguladığımız projelerde GAP dahil ciddi noksanlıklarımız var. Ben kamudan gelen bir uzman olmadığım için daha rahat konuşabiliyorum, daha fazla özeleştiride bulunabiliyorum. Sayın Başkanım herhalde beni hoş görür. Madem katılımçılız...Çünkü katılımçılık bir cesaret işidir. Çok ciddi bir konudur. Yani yeni bir tavır geliştirmemiz gerekiyor. Yani dünyada yaşanan olaylar, Türkiye'de de yaşanmıştır. Ve dünyanın birçok ülkesinde de bölgeler arasında bir farklılık vardır. Hiçbir ülke türdeş ve homojen değildir. İtalya'ya

baktığımızda İtalya'nın kuzeyi ve güneyi, Amerika'da gelişmekte olan bölgeler var. Dolayısıyla bizde de var. Fakat, bu biraz önce kabaca ortaya koymaya çalıştığım sonuçlar, aslında bir sonuç gerçekten. Bir yanlış uygulamanın sonucu. Yanlışlıklar nereden kaynaklanıyor? Yanlışlıklar yanlış uygulamalardan kaynaklanıyor. Yanlış politika ve stratejilerden kaynaklanıyor. Bunların başında sabahtan beri aktarmaya çalıştığımız ve herkesin evrensel bir değer olduğu için saygıyla karşıladığı, katılımcılığa gereken önemin verilmemesi, sorunların merkezden tanımlanması ve çözümlerinin de merkezci bir yaklaşımla üretilmesi. Esas olan bu.

İkinci belirli bir hedef, grup yaklaşımının olmaması. Şöyle bir temel varsayımdan hareket ediliyordu. Bir kalkınma projesi, belirli bir ayrıcalıklı kesime öncelik vermek suretiyle sanayileşmeye ve modernleşmeye ve kentleşmeye önem vermek suretiyle gerçekleştirilebilir. Bu gerçekleştirmeler dalga dalga halk kesimlerine de ulaşır. Kadınların durumu da düzelir. Yoksulların, işsizlerin durumu da düzelir. Dünya bunun böyle olmadığını gördü, biz de gördük. Yani kalkınmanın nimetlerinden siz katılımcı değilseniz, bütün kesimler eşit ve adil olarak yararlanamıyor. Dolayısıyla bugün vermek yetmiyor. Bunun yanında adil bir kalkınma için özellikle, mutlaka kalkınmaya en fazla muhtaç olan kesimleri dikkate almamız gerekiyor. Bunun için de bulunduğu bölgede de, GAP Bölgesi'nde de ve illerimizde de temel sorun budur. İşsizliktir. Ve demokrasi sorunudur, katılım sorunudur.

GAP İdaresi'nin şimdiye kadar yaptığı uygulamalardan, çıkardığı derslerden bir tanesi bu şekilde formüle ediliyor. Yani biz bundan sonraki yapacağımız çalışmalarda, yapacağımız planlarda ve atacağımız adımlarda, mutlaka sürdürülebilirlik temelinde katılımı geliştirmek durumundayız. Peki nedir katılım? Sayın Başkanım da biraz önce onu sordu. Nasıl gerçekleştireceğiz bu katılımı? Yani hiç kimse böyle evrensel değerlere karşı koyamıyor. Hiç kimse ben katılımcılığa karşıyım demiyor. Peki bunun mekanizmaları neler olacak?

Şimdi yaygın katılımcılık anlayışına göre, toplum düzeyindeki katılımcılık anlayışına göre, biz, halk kendi temsilcilerini seçiyor ve parlamentoya gönderiyor. Sayın milletvekilimiz burada. Bu bir katılım biçimidir. Fakat biz kendimizi bölgesel kalkınma projesinde çalışan ve insan odaklı bölgesel kalkınma projesinde çalışanlar olarak nitelendirdiğimiz için, adil bir biçimde katılmasını katılımcılık olarak anlıyoruz. Burada kesinlikle öncelikli proje hedef gruplarının karara katılması, tabii kararlardan önce sorumlulukların ve önceliklerin belirlenmesi, çözümlerin olası çözümlere yönelik düşünceleri ortaya koyması ve tabii bununla yetinmeyip uygulamalara ve hatta izleme değerlendirme sürecine katılma da son derece önemli. Ve de gayet tabii nimetlerden pay alma süreçlerine de adil bir biçimde katılmasını katılımcılık olarak anlıyoruz.

Gayet sade ve net olarak belirtmem gerekirse kalkınma bir taraf tutma olayıdır. Sürdürülebilir kalkınma diye benimsediğimiz kavram, en fazla kalkınmaya muhtaç olan kesimlere öncelik

tanınmamızı gerektirir. Bu yapılmadığı takdirde adil bir kalkınmadan bahsetmek mümkün değil. Dolayısıyla öncelik verdiğimiz kesimlere, kadınlara, işsizlere, topraksızlara, eğitimsizlere, temel kamu hizmetlerinden, eğitimden, sağlıktan yeterince yararlanamayan, dezavantajlı diye nitelendirdiğimiz kesimlere, öncelikle onların katılımına yönelik davranışlar geliştirmemiz gerekiyor.

GAP hepimizin bildiği gibi, suya dayalı, enerji üretimine dayalı bir projedir. Bunu yadsımak mümkün değil. Fakat geçmiş deneyimler bize suyun ve enerjinin merkez alındığı bir aktivitenin yeterli sonucu vermediğini göstermekte. Biraz önce sözünü ettiğimiz sosyal boyutun ihmal edilmesi suretiyle sürdürülebilirliğin sağlanamayacağı, dolayısıyla suyun ve enerjinin yarattığı nimetlerden eşit olarak bütün bölgelerin, bütün toplum katmanlarının adil bir biçimde yararlanamayacağını göstermekte. Dolayısıyla doğal kaynaklar son derece önemli. Toprak, su, orman ve diğer doğal kaynaklar son derece önemli ve bu konularda çok iyi biliyoruz ki temel faktör rolü oynuyor. Negatif olarak. Birincisi varsıllık ikincisi yoksulluk. Yoksul insan doğal kaynaklar üstünde sosyal olarak daha fazla baskı yaratıyor. Bir de doğal kaynaklara olması gerekenden daha fazla ulaşanlar, doğal kaynakların proditif, rantabl bir şekilde birim alandan daha fazla ürün alacak şekilde geliştirme endişesi duymuyor. Çünkü belirli bir ölçek ekonomisine ulaşmıştır. Yani 100 birim yerine 120 birim ya da 150 birim almak fazla bir anlam ifade etmemektedir. Dolayısıyla bu bir şekilde tanımlanabilir. Bir diğer de tabii kuzey güney ülkeleri arasında da ciddi farklar var. Kuzeyin zengin ülkelerinin, güneyin yoksul ve kalkınmakta olan ülkelerinin doğal kaynakları üzerinde son derece aşırı baskıları vardır.

Şuraya varmak istiyorum. Doğal Kaynaklar konusu. Sadece biraz önce sözünü ettiğim küçük çiftçiler, kadınlar, işsizler, o kesimlerle bu sorunları çözemezsiniz. Mutlaka kamunun desteği gerekirken kamu kuruluşlarının desteği gerekirken ve tabii bunun yanında bilim adamlarının pardon bilim insanlarının akademik kuruluşların da desteği gerekmektedir. Dolayısıyla buradaki katılımçılık daha geniş anlamda bir katılımçılık. Ve tabii bizim sürdürülebilirlik açısından, insani boyuttan, sürdürülebilirlik açısından olaya baktığımızda da durum benzerdir. Mutlaka üretim düzeyini yükseltmek, istihdam sorunlarını çözmek, halkın küçük üniteler halinde dağınık ve örgütsüz olan kesimlerin bir araya getirilmesi suretiyle belirli ölçüklere ulaşılması şeklindeki çalışmalar sonucunda herhalde doğal kaynaklar üzerinde de bu baskının azalması mümkün hale gelebilecektir. Dolayısıyla katılım gerçekten hep beraber öğrendiğimiz bir süreç. Sizin de desteğiyle dünkü toplantıda çıkan sonuçlar, göstergeler o doğrultuda. Bu toplantıdan da bu tür bir izlenim edindiğimi en azından söyleyebilirim. Bu yeni süreçte katılımçılığı inşallah hedefler doğrultusunda daha sağlıklı araçlar üretmek suretiyle gerçekleştirebileceğiz.

Şu anda içinde bulunduğumuz aşama bir katılımçı planlama aşamasıdır. Çözüm üretme, üretilen çözümlerin yaşama geçirilmesi, izlenmesi, değerlendirilmesi, paylaşılması daha sonra gele-

cek olan, bu planlamayı takip edecek olan farklı aşamalardır. Bu planlamada biz nasıl bir katılımcı planlama anlayışı içinde davranıyoruz?

9 idari ili içeren GAP Bölgesi, kendi içinde homojen değil. Yani dünyanın diğer ülkelerinde de aynı özelliklerin üç aşığı beş yukarı bulunduğunu daha önce belirtmişim. Dolayısıyla belirli kriterler ve göstergelere göre bizim çalışma alanlarımızı yeniden sınıflandırmamız gerekiyor. Yani belirli alt bölgeleri belki de oluşturmamız gerekli. Belki diyorum çünkü bu konuda hazır bir elbise yok. Hazır bir reçete yok. Bu reçeteyi hep beraber oluşturmaya çalışıyoruz ve bunu takip eden aşamada bizim şu çalışmaları yapmamız gerekiyor. Bir kere duyarlılığı geliştirmemiz gerekiyor. Yapılan araştırmalarda henüz GAP'ın varlığından haberdar olmayan ciddi oranda bir kesim var. Bu Bölge'de yaşamış olmasına rağmen. Dolayısıyla duyarlılığı geliştirmemiz gerekiyor. Şu anda yapmaya çalıştığımız da o. İkincisi bu alt bölgelerde çeşitli kesimlerle onların temsilcilerinin bir araya geldiği gruplarla yahut şu anda yaptığımız gibi daha geniş ölçekli toplantılar düzenleyeceğiz. Bu toplantılarda çok daha somut, yani küçük çiftçinin derdinin, belirli bir yaşam stratejisi içerisinde, arka bahçesinin 50 metrekaresinde sebze üreten ailedeki bir aktif nüfusun mevsimlik göçten gönderdiği parayla geçinmeye çalışan, yani geçim stratejisine göre sepetinde birçok girdinin katkının olduğu, hanelerle konuşacağız. Yani diyoruz ki artık GAP Projesi 22 tane baraj 1.7 milyon hektar araziye sulamak için yapılan bir çalışma değil. Çünkü kalkınma insan işidir. Dolayısıyla bu küçük insanlarla konuşmamız gerekiyor. Çünkü bunları dikkate almadığımız takdirde kesinlikle sürdürülebilirliği sağlamamız mümkün değil. Kadınlar son derece önemli. Kadın gruplarıyla toplantılar yapacağız. Çünkü bu yöre hala çok göç veriyor.

Rakamlarla boğmak istemiyorum. Hiç akılda kalmadığını biliyorum. Bugün GAP Bölgesi ciddi bir şekilde istihdam sorunuyla karşı karşıya. Aktif nüfusun, iş arayan nüfusun % 40-50'lere vardığı iller var. Kahve sayısının 2000'i aştığı iller var. İşsiz insanların çoğunun bir çay parastını ödeyebilecek paraları yok. Onlarla konuşacağız. Dolayısıyla daha geniş toplantıların ötesinde, odak grup toplantılar dediğimiz toplantıları da yapmayı hedefliyoruz. Yani daha az kişinin katıldığı, hem kendilerini yerlerinde gözlemek, hem de düşüncelerini almak ve bunları da yeniden sizlerle tartışmak istiyoruz. Bu son cümle son derece önemli. Biz akademik bir kuruluş değiliz. Anketi uygulayıp, verileri Ankara'da değerlendirip, raporu yazıp işi bitirmiyoruz. Biz uygulayıcı bir kuruluşuz. Biz belirli bir durumu değiştirmeye yönelik çalışma yapan bir kuruluşuz. GAP Bölge Kalkınma İdaresi bir kalkınma kuruluşudur. Belirli bir felsefesi, belirli hedefleri olan bir kuruluştur. Dolayısıyla analizlerimizin neticesinde ortaya çıkan sonuçları yeniden, tabii bu boyutta değil, yeniden çok uygun değerlendirme teknikleri bulmak suretiyle, bizzat o hedef gruplarıyla yeniden paylaşmak istiyoruz. Bu süreç son derece önemli ve ancak o süreçten sonra GAP Master Planı ya da gelişme planına yönelik bazı yol gösterici ilkeler hedefler konulabilir diye düşünüyoruz. Belki de işin orijinal yanı odur.

Bu Bölge'de, insanın olduğu her bölgede olduğu gibi katılımıcılığı engelleyen durumlar da var. Bunların bir kısmı yapılarımızdan kaynaklanıyor. Aile yapımızdan kaynaklanıyor. Eğitim sistemimizden kaynaklanıyor. Politik ve idari yapımızdan kaynaklanıyor. Bizler merkezîyetçiyiz. Eğitici, teknisyen ve genellikle yöneticiler olarak. Yani çok fazla halka inmek o kadar da çoğumuzun hoşuna gitmez. Bunu lütfen kabul edelim. Ciddi bir özeleştirmeden geçirmek durumundayız kendimizi. Şimdi özellikle bu genel durum, ben bir sosyolog olarak, GAP Bölgesi için daha da fazla geçerli diye düşünüyorum. Bunları da tartışmaya açıyorum. Bunlar hazır, tartışılmaz değerlendirme sonuçları değil kuşkusuz. Böyle, genelde yapılarımızdan kaynaklanan katılımıcılığı engelleyici sorunlarımız var. Bir diğer sorun toplum hiçbir zaman homojen değildir. Her toplum için, böyle bir toplantıdan beklentileri farklı olan katmanlar vardır. Büyük toprak sahibi ya da büyük girişimciyle küçük toprak sahibi ya da topraksızın beklentileri farklı kuşkusuz. Dolayısıyla ideolojik olarak bölünmez bir bütün olarak nitelenen toplum, sosyolojik olarak ele alındığında hiç de öyle olmadığı görülür. Dolayısıyla GAP Master Planı geliştirme planı hazırlanırken biraz önce söylediğimiz gibi, söylemeye çalıştığım gibi, durumu da dikkate alan, makul zeminleri ortaya çıkarmak durumundayız. Çünkü geçmiş uygulamalar, farklı yanlış politikalarından dolayı, bu bölgede çok ciddi sorunlar yaratıldığını ortaya koymaktadır. Oturup yeniden bu barış ortamı içerisinde, geçmiş bir değerlendirip, ona göre davranmamız gerekiyor. Yani katılımın önündeki engelleri yok sayamayız. Fakat engeller var diye de katılımıcılıktan ve kalkınmadan vazgeçemeyiz. Çünkü kalkınma son derece önemli ve ciddi bir iş ve son derece karmaşık bir iş. Diyarbakır toplantısında da belirttiğim gibi, sadece fizibilite çalışmalarıyla kalkınmayı sağlamak mümkün değil. Gönül işi, yürek işi biraz da kalkınma. Hem kafa, hem kol, hem de yürek işi kalkınma. Bunu tahlil ediyorum ama, bu üçünü ancak sizlerle beraber, farklı kesimlerle beraber, çeşitli toplantı süreçlerinde yeniden bu düşüncelerimizi formüle etmek, onları yine halkın ve hedef gruplarının mihenk taşına vurmak suretiyle çözebiliriz ve tekrar ediyorum, kesinlikle bilimsellikten bahsetmiyorum. Makul bir zeminde bölgesel kalkınmayı önümüzdeki 10 yıla yönelik faaliyetleri, katılımcı bir biçimde planlayabiliriz diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Değerli katılımcılar, oturumumuzun sabah bölümü burada bitti. Öğleden sonraki oturumumuzda, kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil halktan dileyen dilediği gibi görüşlerini bildirerek, planın artık yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya, yani katılımcı bir şekilde yapılmasını sağlamak için katkılarını getirecekler.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Muhterem katılımcılar, öğleden sonraki oturumumuza hoş geldiniz. Oturumun bu bölümünde kısa süreli, 15 dakikalık bir süre içinde, yine birkaç konuşmacımız söz alacak. Sonra katılım

cılara, söz almak isteyenlere söz vereceğiz. Onlar fikri katılımlarını dile getirecekler. Şimdi yine GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanı Sayın Dr. Olcay ÜNVER beyefendiyi kürsüye davet ediyorum. Kendisi sabahki açılış konuşmasından sonra, şimdi yapacağı konuşmayla, bu oturumların ve bu toplantıların amacını açıklayacak. Buyurun Sayın ÜNVER.

Dr. İ. H. Olcay ÜNVER :

Teşekkürler Sayın Başkan. Ben sözlerime başlamadan önce, GAP'tan sorumlu Devlet Bakanı Sayın Mustafa Yılmaz'ın sevgilerini ve başarı dileklerini iletmek istiyorum. Aslında kendisi de bu toplantıya katılmayı istemişti ama hükümet çalışmaları gelmesini engelledi.

Sabahki konuşmalardan sonra, izninizle ben kısaca çerçeveyi çizmek istiyorum. Şu andan itibaren kesimlerin, yani kalkınmanın ortağı olan kesimlerin, programlanmış konuşmaları, daha sonra da sizlerin görüşlerinden oluşan oturum bölümü yer alacak. Ben de şu anda kamu kesimi olarak karşınızda bulunuyorum. Ancak kamu kesimi olarak bulunurken, burada kamu yatırımlarını anlatacak değilim. Bu toplantının hiçbir yerinde de kaç tane baraj, kaç tane santral, ne kadar sulama, ne kadar uzunlukta ya da kapasite de tesis yapılacağı gibi konulara girmedik biliyorsunuz. Bu toplantıların amacı bu konulara girmek de değil. Bunlar için fiziksel altyapısını oluşturuyor ve Master Plan revizyonu dediğimiz, aslında bir bölgesel kalkınma planı ve bunun programı olan bu sürecin sonunda üretilecek çalışma bu fiziksel tesislerin inşaa sürecini de bir anlamda programlayacak ve o bağlamda da sizlerin ona girdisini de elbette arayacağız bunu takip edecek diğer toplantı ve süreçler içerisinde. Ancak kamu adına konuşurken burada benim ve vurgulamak istediğim konu kamunun temel yaklaşımının yanı sıra bu çalışma ve bundan sonraki bölümde biz ne bekliyoruz ve ne ortaya çıkacak diye umuyoruz. İzninizle kısaca onu belirtmek istiyorum.

Birinci Master Plandan biraz daha farklı olmak üzere bu kez siyasi irade tecelli etmiş durumda. Birinci Master Planda çalışma yapılmış ve bir anlamda siyasi iradeye sunulmuştu. Bir onay mekanizması da söz konusu değildi. Halbuki şu anda öyle bir çalışmanın yapılmasına ilişkin bir siyasi talimat mevcut. Dolayısıyla işin üst yapısında bütün söylenenlerin ve bundan çıkacak olanların uygulanması kavramında önemli bir farklılık var. Master Plan revizyonu konusunda siyasi irade mevcut. Tabii GAP konusunda siyasi irade hep mevcuttu ve hep mevcut olacak diye düşünmek için elimizde yeterince sebep var ama GAP'a olan siyasi destekle bir master planın uygulanmasına ilişkin siyasi irade her zaman aynı anlama gelmeyebiliyor bildiğiniz gibi. Bizim kamu olarak bu plandan beklediğimiz ve ifadesini pankartımızda da bulan konu asıl bu planın katılımcı olarak hazırlanması ve bundan çıkacak diğer sonuçlar. Bu sonuçlar nedir? Bu sonuçlar bölgedeki değişik kesimlerin bu programla birlikte, kendisini bu planın parçası gibi hissedebilmeleri ve dolayısıyla bunun uygulanmasından aktif söz sahibi olmaları. Diğer işlerin izleyicisi, takipçisi, bazen de belki kısmi ya da tamamen de olsa onların uygulayıcısı şeklinde.

Bu konuda tabii Gaziantep'in önemi ortaya çıkıyor. Sabah konuşmalarımızda da bunu belirttik. Bu bölgedeki hem özel girişimcilik hem de sivil irade gelişmişliği böyle bir ümidimizin gerçek olabilmesi için bir altyapı oluşturuyor. Kamu olarak böyle bir yaklaşıma niye geldiğimizi, nasıl geldiğimizi anlatmayacağım. Ama bu bilince zaten sahip iken bir de bunun evrensel yansımalarını gördüğümüzde uygun bir şey yapmış olduğunuza inanıyorsunuz. Öncelikle 90'lı yıllarda ortaya çıkan süreçler, Rio'da başlayıp çevre değerlerinin ön plana çıkması, daha sonra dünyanın değişik yerlerinde ve hükümetler düzeyinde yaygın kabul gören bir takım toplantıların sonuçları, nüfusa ilişkin, kadına ilişkin, sosyal kalkınmaya ilişkin en son geçtiğimiz ay yapılan suya ilişkin toplantılar artık evrensel değerleri ortaya koymuş oluyor. Ve bizim GAP'taki şansımız, bu tür evrensel değerlerin uygulanabileceği bir proje yürütüyor olmamız. Çünkü evrensel değerlerin ortaya konmuş olması bunların hemen uygulanabileceği anlamına gelmiyor. Birçok durumda da özellikle kalkınmayla ilgili konularda proje bazında somut uygulamalar artık dünya genelinde yok. 60'lı yılların, 70'li yılların başlarının hızı kesilmiş durumda ve neticeler uygulanmış durumda. Ve zaten bu projeler de artık bugün bizim uygulamaya çalıştığımız kavramlara da altyapı oluşturdular. Bir anlamda başarıları kadar belki daha çok başarısızlıklarıyla bazı kavramların gelişmesine yol açtılar.

Sonuç olarak bu toplantıdan ve bu süreçten beklediğimiz, sizlerin aktif katkısını sağlayabileceğimiz bir süreci ve bunun mekanizmalarını gerçekleştirmek. Bu mekanizmaları arkadaşlarımız belki size kavram olarak ya da isim olarak özetlediler. Ama buna vereceğiniz girdiler, görüşleriniz, önerileriniz bizim için gerçekten çok değerli olacak. Sizlere dağıttığımız broşürlerin arkasındaki adresleri lütfen kullanınız. İnternet teknolojisini yaygın olarak kullanmayı amaçlıyoruz. Onun aracılığıyla hem bizim bilgilerimize kolayca erişebilirsiniz, hem de siz girdilerinizi vermisi olabilirsiniz. Ama lütfen emin olunuz ki girdileriniz Master Plan Revizyonu ya da Bölgesel Kalkınma Planı çerçevesinde en iyi şekilde değerlendirilmeye çalışılacak ve geri dönüp size de durumla ilgili ne yapıldığına ilişkin bilgi verilecektir. Ben öğlenden sonraki oturum için katkılarınızı heyecan ve istekle beklediğimi söyleyerek sözlerime son veriyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanlığı Genel Sekreteri Sayın Ali İhsan SOFUOĞLU. Buyrun Sayın SOFUOĞLU.

Ali İhsan SOFUOĞLU (Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanlığı Genel Sekreteri) :

Sayın Oturum Başkanı, Sayın GAP İdaresi Başkanı, değerli katılımcılar.

1989 yılında kurulan GAP İdaresi şu anda 2000 yıllarında yapmış olduğu projeyi revizyon için çalışmalara başlamıştır. Bu gerçekten taktire şayan bir durum ve insan faktörünün bu pro-

je içerisinde katılımı da bizim açımızdan hele hele Güneydoğu açısından son derece sevindirici. Projenin çalışmaları bittiğinde mutlaka önemli unsurlardan olan Sivil Toplum Örgütleri, kamu kuruluşları ve halk daha net bir şekilde söylemlerini dile getirecek. Zaten projenin amacı da katılımcı merkezi planlamaya doğru çevirme.

Gaziantep'in konumuna ve bölge içindeki rolüne bakıldığında, Bölge'nin dengeli gelişmesinin sağlanması amacıyla, hazırlanan Güneydoğu Anadolu Projesi içerisindeki rolünü tanımlamak gerekmektedir. GAP Master Planı'nda belirlenen temel kalkınma senaryosu "Bölge'nin tarıma dayalı ihracat bölgesi haline getirilmesi"dir. Bu temel gelişme senaryosu çerçevesinde Gaziantep, gelişme aksı boyunca uzanan bir tarımsal gelişme koridoru olarak tanımlanmıştır. Bu koridorun Batman, Siirt, Şanlıurfa, Adıyaman, Gaziantep, Kızıltepe, Mardin, Silopi aksları boyunca geliştirilmesi öngörülmektedir. Gaziantep bugün itibarıyla GAP Bölgesi'ndeki toplam imalat katma değerinin % 40'ını üretmektedir.

Bölge içinde olduğu kadar Türkiye Ekonomisi'nde de önemli bir yere sahip olan Gaziantep'te üretim yapan 10 sanayi kolu içinde, istihdam kapasitesine göre düzenlenen sıralamada, ilk üç sırayı tekstil, gıda ve plastik sanayi almaktadır. Benden önceki konuşmacılar, Sanayi Odası Başkanı, Ticaret Odası Başkanı bunu zaten belirttiler. Ancak ben de bir şeyi vurgulamadan geçemeyeceğim. Maalesef 9 tane ili kapsayan bu proje içerisinde Gaziantep'in yeri her zaman şöyle düşünülmektedir. Yani Gaziantep ilinin sanayileşme girişimleri açısından gelecekte diğer illere göre çok farklı ve seçkin bir yeri olmamalıdır. Benden önceki konuşmacılar da çok güzel açıklamalarda bulundular. Her şehir sanayileşemez. Her şehir mutlaka sanayileşmek zorunda değildir. Hangi şehir hangi konuya yatkınsa bu konuda desteklenmesi gerekmektedir diye düşünüyorum.

Gaziantep'te birçok büyük kapasiteli tesis, tam bir imalat ve ticaret işletmeleri yelpazesine sahiptir. Bu nedenle doğusundaki illeri de etkisi altında bulundurmaktadır. Tabii Gaziantep'in geçmişteki İpekyolu üzerinde bulunması ve Akdeniz'e yakın olması, ulaşımdaki kolaylıklar nedeniyle coğrafik açıdan durumu diğerlerine göre son derece farklıdır. Gelecekte bölgenin sanayi, ticaret ve vasıflı işgücü merkezi haline gelmesi kuvvetle muhtemel olan Gaziantep'in, bölge ve ülke açısından önemini daha da arttıracaktır. Ancak dış pazarlarla rekabet edebilmesi için yeni teşkilatlanmasına, ürün kalitesinin yükseltilmesine ve teknik destek ile dış pazarlar konusunda yardımcı olunması gereklidir diye düşünüyorum.

Burada bizim için çok önemli olan, şu anda mecliste bekleyen, yerel yönetimler yasasıdır. Yerel Yönetimler Yasası'nın mutlaka en kısa zamanda çıkarılması lazımdır ki gerek yerel yönetimlerin kaynaklarının artırılması gerekse işlevsel hale getirilmesi, gerekmektedir. Çünkü yıllarca önce 3030 sayılı yasa, ilçe belediyeleri, belde belediyeleri ve büyükşehir belediyelerinde çeşitli sorunlar yaratmaktadır. Bir örnek vermek istiyorum. 12 tane büyükşehir belediyesi var. Bunlar

dan bir tanesi Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bir tanesi de GAP projemizin içinde bulunan Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi. Bunlar diğer il belediyelerinden farklı olarak, Büyükşehir Belediyesi statüsünde bulduklarından kendi illerinde tahakkuk eden verginin % 5'ini alırlar ve bunu kendi yatırımlarında ve hizmetlerinde kullanırlar der yasa. Ancak bu hiçbir zaman bize göre adaletli bir durum değildir. Bu konu kendi imkanlarımızla değişik şekilde ilgili mercilere iletildi.

Yine örnek verirsek, bakın 1999 yılı sonu itibarıyla İstanbul'da İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin aldığı % 5 vergi payı 203 trilyon, Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 12 trilyon, Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin 7 trilyon, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin 1 trilyon 341 milyon, Erzurum Belediyesi'nin 382 milyar. Demin arzettim. Tamamen çalışan işletmelerin veya kuruluşların örgütlerin, bunun içerisinde kamu banka yatırımları da dahil kendi genel merkezlerinde yani genel müdürlüklerinde, İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde. Ama bu iller, buna Diyarbakır da dahil, biz de dahiliz, bütün çöpü biz topluyoruz, çevreyi kirleten onların personeli. Ulaşımı belediye sağlar. Bu bence çok kötü bir durum. Tabii değişik şekillerde ilgili mercilere tekrar nasıl götürürüz?

Ayrıca konuşmacılar bahsettiler, Yerel Gündem 21 şu anda Türkiye açısından son derece önemli olan bir girişim. Biz Gaziantep Büyükşehir Belediyesi olarak Yerel Gündem 21 projesi içerisinde yer aldık, üyesi olduk, çeşitli toplantılarına katıldık. Ancak buradan şunu belirtmek istiyorum. Benim gördüğüm kadarıyla biz yeterli şekilde yol kat edemedik. Bu konuda GAP İdare-si'yle birlikte ortak plan çerçevesinde birlikte çalışabilirsek, gerçekten bize mutluluk verecektir.

Bizim bir çok projemiz var. Büyükşehir Belediye Başkanı'nın sabahleyin söylediği gibi, çok detaya inmek istemiyorum. Ama birkaç projeden bahsetmek istiyorum. Doğalgaz Projesi'nde aldığım bilgilere göre, Gaziantep'e mutlaka 2002 yılı içerisinde kadar doğalgaz geleceği BOTAŞ yetkilileri tarafından açıklanıyor. Tabii şimdiden bunun hazırlıklarına başladık. Fikren görüşmeler yapıyoruz. Fakat herkesin de malumu olduğu üzere Enerji Bakanlığı bu konuda yeni bir yasa taslağı çalışması yapıyor. Fakat bu yasa taslağında yerel yönetimlerin yetkileri ne kadar ellerinden alınacak ya da yüzde kaç oranında tekrar ortak edilecekler, merakla izliyoruz. Ancak biz çalışmalarımızı yapacağız, yasalara da saygılıyız. Ve doğalgaz projelerinde sadece Gaziantep yok, pek çok il var. Bildiğim kadarıyla 52 tane il var. Bu 52 ilin de tamamının dış kredilerle karşılanması söz konusu olmadığından, şu anda illerimizde bulunan özel sektörün bu konu içinde bulunması devlet tarafından planlanıyor.

Yine şu anda devam etmekte olan bir çevre yolu projemiz var. Bu proje Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından 32 km. şehrin batı kavşağından alınıp, tamamen Gaziantep'i güney ve batı doğu istikametinde çevreledikten sonra bizim Sanko Kavşağı dediğimiz bölgede tekrar Şanlıurfa yoluna bağlantısı olan bir projedir. Otoyol ağı içerisinde götürülüyor. Ancak burada Gaziantep'te yine bir şey yaptı, ne yaptı? Karayolları Genel Müdürlüğü'ne şu sözü verdi: 32 km'lik yo-

lun istimlakini ben yapacağım sözünü verdi. Bu 3 milyon 200 bin m2 bir alanın sadeleştirilmesi demektir. Şu anda proje bildiğim kadarıyla 150 milyon dolarlık bir proje ve bu 150 milyon dolarlık proje başladı. Altyapısı ve yatırımları devam ediyor fakat her iki ilçe belediyesi artı Büyükşehir Belediyesi 3 milyon 200 bir m2.lik alanı imar ve uygulama yoluyla sadeleştirme çabasını sürdürüyor. Bu arada ileride önümüze pürüzler çıkacağını şimdiden söylüyorum. Niçin söylüyorum? Çünkü birçok iskan raporunda belki belediyeler çaresiz kalabileceklerdir. Yine bununda GAP İdaresi tarafından düşünülmesi gerektiğini düşünüyorum. Devam eden projelerden 100. Yıl Kültür Parkı Projesi 3000 m2.ye kadar olan bir projedir. İlk 1900 m2.si bitirildi. Şu anda halk bundan istifade ediyor. Altyapının % 98'i bitirildi, kanalizasyon ve su konularında. Yine arıtma tesisi 54 milyon dolarlık dış kaynaklı bir yatırım. 54 milyon dolarlık proje şu anda bitirilmiş durumda. En kısa zamanda bunun açılışını yapacağız. Bu şekilde de Gaziantep'te bütün kanalizasyon suları toplanıp tekrar tarımsal sulamada kullanılabilir.

Yine Büyükşehir Belediyesi'nin hizmeti olan yeni otoyol şu anda bitmiş durumda, bitirildi. Yaklaşık bugünkü reel değeriyle bize maliyeti 3.5 trilyon. Yakında onun da açılışını yapacağız. Yine çok önemli konulardan bir tanesi, bu konuda belki birlikte çalışma şansımız olabilir, bilemiyorum. Ulaşım master planı tamamlandı. Yani metro ve hafif raylı sistem dediğimiz olay. 0, 450 milyon dolarlık bir yatırım gerektiriyor. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin bunu kendi bütçeleriyle yapmalarının mümkün olmadığını taktir edersiniz. O nedenle 450 milyon dolarlık bir ulaşım master planının proje çalışmaları devam ediyor. İnşaata başlandığında hep birlikte göreceğiz. Yani şunu söylemek istiyorum. Biz Gaziantep Büyükşehir Belediyesi olarak çok büyük bütçelere sahip değiliz. Bir Tepe Home, Real, Praktiker örneğinde görüyorsunuz, çalışmalarını sürdüren bir belediyeyiz.

Ben efendim, bu toplantıların iyi geçeceğine inanıyorum. Katılımcılar da biraz sonra mutlaka kendi fikirlerini söyleyeceklerdir. Neticede katılımcı merkeze doğru planlama tekniğini burada başlattığı için ben GAP İdaresi yetkililerine ve başkanına teşekkür ediyorum. Saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Teşekkür ediyoruz Sayın SOFUOĞLU. İlgili kesimlerden son konuşmacımız Gaziantep Kadın Konseyi Başkanı, Türk Ünitersiteli Kadınlar Derneği Kurucu Başkanı Sayın Handan Kural Hanımefendiyi kürsüye davet ediyorum.

Handan KURAL (Türk Ünitersiteli Kadınlar Derneği Kurucu Başkanı) :

Sayın Başkanlarım, değerli konuklar. GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin Gaziantep'te düzenlenmiş olduğu ve GAP Master Planı Revizyonu konulu bu toplantıda sivil toplum örgütleri adına söz verdikleri için teşekkür ediyorum. Ve kendilerine hoş geldiniz diyorum.

Bu tip toplantıların ulaştığı noktalardan çok, toplantıların başlangıç ve çalışma aşamasında birçok kuruluşun görüşleri alınır. Ama ben ilk kez kadın kuruluşlarına değer veren bir resmi kurumla karşı karşıyayım. Kadın kuruluşları, sosyal dernekler, her zaman bir fantezi gibi görülür, o amaçla değerlendirilir. Bu benim kişisel görüşüm. Ama ilk defa çok ciddi olan bir konuda çalışma yapan bir resmi kurumun böylesine önemli toplumun temel taşıını teşkil eden kadın konusunda önderlik yapmasına müteşekkirim.

Halen 2000'li yıllarda yol alırken 50.yılımı idrak eden bir derneğin kurucu başkanıyım. Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği. Bu dernek Türkiye'de çeşitli illerde şubesi olan ve kadının gerek eğitim, gerek ekonomik bakımdan kalkınmasına katkıda bulunan, uzun yıllar çalışma yapmak suretiyle Türkiye'de okuma yazma konusunda kadını ikinci plana iten görüşü ortadan kaldırmak için birçok üniversite öğrencisine burs veren bir kuruluştur. Biz bu kuruluşu 1989 yılında şube olarak Gaziantep'te açtık ve isminin böylesine ayrımcı bir ifade şekliyle ortaya konmasından son derece rahatsızlık duyduk. Bu ismin farklı bir algılama yaratmaması için de çok büyük çaba sarf ettik. Bu gün derneğin çeşitli girişimleriyle oluşturulmuş birçok faaliyetimiz bulunmakta. Bunlardan bence en önemlisi ve çok önemsedğim bir noktaya geldiğimiz kadın konseyi aktif olarak çalışma hayatına başlamış bulunmaktadır. Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği'nin önerisi Sayın valimizin tasdik ve teşvikleriyle halen 55 kişiden müteşekkil olan konseyde, bütün sosyal dernekler daha ziyade kadın ağırlıklı dernekler, partilerin kadın komisyonları temsilcileri, sendikalar, meslek odaları temsilcileri, ilçelerin kaymakamlık ve emniyet birimlerinden gönderilen temsilciler var. Bütün bu temsilcilerle 55 kişilik bir ordu yaratmaya çalışıyoruz. Bu 55 kişinin sahip olduğu sayıyı yanına eklediğimiz zaman oldukça güçlü bir kitleye sahibiz.

Halen 11 ilde mevcut olan Kadın Statüsü Birimi'nin bir tanesi de Gaziantep'te kuruldu. Ancak kurulduğundan beri yeni aktivite kazanmış durumda. Kadın konseyi bu birime bağlı olarak kendi hazırladığı yönerge çerçevesinde çalışmalarını başlatmış durumda. Gaziantep Kadın dernekleriyle son derece şanslı bir il. Çünkü bu ilde aktivite yapan derneklerin hemen hemen tümü somut projeler uygulamaktalar. Hala okuma yazma kurslarıyla ilgileniyor isek, okur yazar oranını bütün çabalarımıza rağmen hızla arttıramıyorsak, çocuğunu okula yollamaya çekinen ailelerimiz hala mevcut ise, biz kadın konusunda başlattığımız bu çabanın çok önemli olduğuna inanıyoruz. Burs vermek suretiyle okutmaya çalıştığımız öğrencilerimizin ileride söz sahibi olduklarında, duydukları minnetin yanısıra uygulayacakları çalışmalar yine bu noktayı değerlendirecektir.

Üniversite tahsili yapma şansını elde eden arkadaşlarımızın topluma borcunu ödemek amacıyla yaptıkları bu çalışmaların gururlanacak birçok noktası var. Gaziantep gerek coğrafik gerekse sosyolojik olarak önemli bir konumdadır dedik. Bunu birçok konuşmacımız da vurguladı

ve GAP yöresi adı altında bu nedenle sık sık çeşitli kurumlarca ziyaret edilmektedir. Ancak burada karşılaştıkları ortama şahit olan misafirlerimiz bizim kendimize güvenimizi dışa kapalılık ya da ketumluk olarak yorumlayarak yanlış bir tespit içine girmektedirler. Çaba ve çalışmalarımızdan dolayı alkışlanmayı beklerken yöremizin sahibi ve koruyucusu olmamızın tenkit edilmesi büyük bir haksızlıktır bence. Ancak biz önce içinde yaşadığımız bölgemizin sorunlarıyla ilgilenmekteyiz. Bu da en doğal olanıdır.

Hep merak etmişimdir. Küçük bir Türkiye olan İstanbul'u bırakıp da neden bu bölgelerin kadımlarına ait olan sorunlar ile ilgili olan projeler üretirler? Oysa İstanbul'un işlenecek ve yardım bekleyen o kadar çok kırsal kadını var ki. Üstelik güçsüz, üstelik çaresiz ve en acısı yalnız. Onlar kendi köylerinden, şehirlerinden uzak, sanki denizde bir su damlası. O şehirde, o metropol şehirde kaybolmaktalar. Nedense onların elinden tutmak yerine yardım projeleri üretmek elzem iken, Urfalı kadını yerinde görmek, Fırat'ta töre yüzünden öldürülen kızımızı anmak için kilometrelerce yol kat ederler. Aile baskısı yüzünden tarikatlara, Şih tabir edilen kişilere sığınan, oralarda Fatih semtinde kaybolan kızlarımızı unutarak. Üniversiteyi okuyacağım diye yurtlarda binbir sıkıntı içindeki taşra öğrencilerini gözardı ederek, köprü altlarında yada kale surlarında bali koklayan çocukları kaderlerine terk ederek Güneydoğuya koşarlar. Ve bu koşmaların neticesinden yurtdışı projelerinin etken mi olduğu sorusu gelir akla.

Burada yapılan toplantının bence en önemli bölümü şimdi sizlerle yapacağımız karşılıklı fikir alışverişi. Gaziantep'te mevcut derneklerle oluşturduğu kadın konseyinin hali hazırda yapmaya başladığı çalışmaların desteklenmesi lazım. Bu desteğin şehir bazından çıkarak Ankara'ya ulaşması lazım. Mevcut projelere talip olan bizler, yurtdışından bu projeleri edinmek suretiyle Güneydoğu ve Anadolu Bölgesi'ne getirmek için Gaziantep'e koşan çeşitli kuruluşları tenkit etmiyoruz. Onlara teşekkür borçluyuz. Belki, önderlik ettikleri için. Ama ben bu projelerin Gaziantep'te uygulanmasından, buradaki kadınların uygulamaya koymasından yanayım. GAP Master Plan Revizyon çalışmalarında, kadın girişimciliğinin artırılması konusunda yapılacak çalışmalar, mevcut sosyal kuruluşlarla bu konuda projeler üretilmesi, enerjik bir potansiyele sahip ilimizde GAP'ın liderliği için yeni hedeflerimizin oluşmasını sağlayacaktır. Mevcut kadın konseyinin hedeflediği ve Türkiye'deki kadın statüsü birimlerinin aynı heyecanı duyarak çoğalmasa, çabalar sarf etmesi, kadının önce öğretmenlik görevinin, daha sonra topluma yetiştirdiği insanlara yönelik eğitimsel görevinin bilinçli olmasını sağlayacaktır.

Çeşitli yurtdışı projelerinde söz ettim. Büyük illerimizde pek çok kuruluş bu desteklerini almak suretiyle sadece kağıt üstündeki çalışmalarını, proje bedellerini turistik seyahat harcamasına dönüştürerek sonuçlandırmaktadır. Bunun önlenmesi ve bölge kuruluşlarının bu projelere

talip olabilmesi fırsatının verilmesi gereklidir. Bunda sanıyorum Kadının Statüsü Bakanlığı'yla ilgili yakın çalışmanın sonuç vermesi gerekir.

Bölgemizde kadınlarımızın projelere direkt sahip olmaları ve uygulamaları, bence olumlu sonuç vereceği kadar kalıcı da olacaktır. Türk Demokrasi Vakfı Gaziantep'te bir mahalle evi kurdu. Seçmiş olduğu mahallenin bir tanesinde iki odadan müteşekkil küçük bir evde sağladığı birkaç bilgisayar ile çalışmalar yapmakta, bu çalışmasını bir yıl sürdürecektir. Bir yıl sonunda bu mahalle evini kendi kaderine terk ederek, projesini de gerçekleştirmiş olarak Gaziantep'ten ayrılacak. Bu mahalle evinin Gaziantep'in bütün mahallelerinde olmasını sağlayacak bir belediye imkanımız var. Biz bunları yapma fırsatına sahibiz. Özellikle belediye ve idari birimler yönünde şanslıyız çünkü sosyal ve kültürel aktivitelere son derece yatkın kişiler yönetimde. Sayın Valimizin Gaziantep'te yaptığı bugüne kadar ki çalışmalarının belki yüzde ellisini sosyal ve kültürel çalışmalar meydana getirmiştir.

Bu projelerden söz etmekle, GAP Master planında bölgenin kalkınması, kadın ve kız öğrencilerin kız çocuklarının eğitilmesi bakımından, kalkınmaya yönelik üretilecek projelerimizin mutlaka ve mutlaka yöre halkı tarafından uygulama alanı bulmasına fırsat veriniz. Gaziantep ili devlet desteğini hiç almayan, kullanmayan, belki pek azını kullanan, bu özelliğiyle tanınmış bir il. Sayın Ticaret Odası Başkanımız bu konuyu vurguladılar. Bu bir ceza olmamalı. Eğer Gaziantep varlığını ve devamını kendi özkaynaklarına borçlu, kendi özkaynaklarıyla yaratıyor ise bence bu desteklenmeli ve daha fazlasını sağlamak için çaba sarf edilmeli. Kendi bilek gücüyle sağladığı ve bu imkanlarla ulaştığı noktanın daha ileriye gitmesi için, çalışmalarınıza, desteklerinize ihtiyaç var. GAP Master planı revizyon çalışmalarının sadece toplantılar şeklinde devamından çok, kısa sürede uygulama alanı bulacak hedeflere yönelmesinden yana olduğumu bende söylemek istiyorum. Gerçekten birçok güzel projeyi konuşup tartışmak yerine bir tanesinin vücut bulması ve sonuçlanması bu yöreye çok şey kazandıracaktır. Bir tarihte Gaziantep Ticaret Odası önderliğinde yürütülen bir projenin daha sonra nasıl sonuçlandığını bilme şansım olmadı. O nedenle bu çalışmanın da aynı akıbete uğramamasını diliyorum, hepinize saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Teşekkür ediyoruz. Sayın Handan Kural Değerli katılımcılar şimdi oturumumuzun siz katılımcıların katkıları bölümüne geçiyoruz. Burada söz isteyenlerin lütfen ellerini kaldırmalarını rica edeceğim. Söz vermek için isimlerini kaydedeceğim ve o sıraya göre söz vereceğim. Değerli konuşmacılar, konuşmalarınızı toplantının çerçevesi içinde tutmaya çalışmanızı rica ediyorum. Genel iktisadi politikanın yapılması veya tenkidi gibi, ya da çok özel konuşmaları lütfen konuşmamızın çerçevesinden çıkartalım. İşbirlikçi fikri katkı peşindeyiz. Şimdi sırayla söz vermek is-

tiyorum. Konuşmak için söz alanlar yerlerinden de söz alabilirler arzu ederlerse kürsüye de teşrif edebilirler. Şimdi Sayın çiftçi Mehmet Kartal ilk söz almak isteyen.

Mehmet KARTAL (Çiftçi) :

Sayın Başkan, Sayın muhterem büyüklerim. Biz Nizip ilçesi köylerinde Birecik Barajı içinde kalan köyler. Burada köylerimiz mağdur durumda, çünkü 04.07.1999 tarihinde Enerji Bakanlığı'ndan paramız çıktığı halde bir türlü köylerimize ulaşamadı. Perişan durumda. 29.04.2000 yılında su tutulacak, bizlere ağaçlarımızı kesin diye emir gelmekte, köyleri terk edin demekte. Biz paramızı almadan nasıl ağaçlarımızı keselim nasıl köylerimizden çıkalım? Bunları Sayın Milletvekilimiz Sayın Valimize, Sayın kaymakamımıza defalarca belirttiğimiz halde bir türlü bir sonuç ulaşamadık. Sular altında kalan köylerin turizme layık olan yerleri ilgili makamlarca tespit edilmedi. Birinci 04.07.1999 tarihinde, 8 milyar mark olarak piyasaya sürülmüş, o tarihten bu yana mark değeri 300 000 lira olduğu halde yani bizim paramız toplam 28 trilyon para ettiği halde bize 1 trilyon 177 milyar para verilmektedir. Kaldı ki bu paranın sorumlusu kim? Kimler engel oluyor? Bunu Sayın GAP Başkanlığı'ndan sormak istiyorum. Burada GAP deyince bütün tarım kesimi de girmektedir. Yine ilk olarak 2000 yılına ait fıstık mahsulleri bu sene çok fazla olduğu halde fıstık ağaçlarımızı kesin demektedir. Fıstık ağaçları üç dönemde toplanırlar. Birincisi tam yeşil olur. İkincisi kavlak, üçüncüsü de kırmızısında toplanırlar. Yani bu 4.ay 15'i, 7. ayın 15'inde bizim fıstık kırmamız gerektiği halde bizden köklerini kesin diye baskı yapılmaktadır. Sayın yetkililerden bunun üzerine eğilmelerini istirham ediyorum.

Yine Yavuzeli bölgesi de bir türlü GAP'tan yararlanamadı. Yavuzeli bölgesindeki arazilerimiz susuz, bunlara su gelmesi konusunda büyüklerimizin, yani GAP Bölgesi'nin Başkanının yardımını istirham ediyorum. Eğer su gelmezse Yavuzeli kasabasına yatırım yapılmasını yani burada fıstık mahsulleri tesislerinin kurulmasında bizlere yardımcı olmasını istirham ediyorum. Yine son olarak Sayın dinleyiciler Sayın Başkanım'dan, biz Nizip ilçesi köyleri çok perişan durumda. paralarımızın ödenmesiyle ilgili konuyu dikkate almanızı istiyor teşekkür ediyorum.

Aykut GÖKER (Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı [TTGV]):

GAP Projesi'ni temelde bir üretim mega projesi anlamak mümkün. Yani temelinde üretimi alan, bunun üzerine toplumsal ve ekonomik fayda yaratacak olan bir proje ama burada ben dikkatleri bir noktanın üzerine çekmek istiyorum. Çağımızda üretimde yetkinlik teknolojide yetkinlikle eşanlamlıdır. Eğer bu proje, bu mega proje, bölgede üretimde yetkinliği arttırmayı üretime dayalı olarak ekonomik fayda ve toplumsal faydayı arttırmayı, maksimize etmeyi temel alıyorsa, hemen bunun yanında bölgenin teknolojide yetkinliğini de arttırmayı temel almak durumundadır. Örneği tarım kesiminden vereceğim. Belki vereceğim örnek size itici gelecek ama gerçek

bu içimizden birinin gerçeği söylemesinde yarar var. Önümüzdeki 25 yıl içerisinde bio teknolojiye, gen mühendisliğine ve doku mühendisliğine egemen olmayan bir ülkenin ya da bölgenin, tarımsal üretimde etkinlik kazanması yetkinliğini sürdürmesi mümkün değildir. Tarımsal ekonomide, bio teknolojiye, gen mühendisliğinde hangi ülke egemen olacak ise, dünyadaki bütün tarımsal ürün profilini ve fiyatlarını o ülke belirleyecektir.

Sabahleyin İsrailin adı zikredildiği için ben de örneği İsrail'den vereyim. İsrail bio teknolojiye dünyanın zirve ülkelerinden biridir. Eğer Türkiye bu bölgede bio teknoloji, gen mühendisliği, doku mühendisliği tekniklerine önem vermez burada yetkinlik kazanmaz ise, tarımsal faydanın önemli bir kısmını teknoloji transferi için korkarım ki o komşu ülkeye aktaracaktır. Teknoloji sadece tarımsal üretim için değil, bu projenin kapsadığı sinai üretim için de belirleyicidir. Özellikle Gaziantep bölgesinde sanayicilerin teknoloji meselesini iyi bildiklerini zannediyorum. Türkiye Teknoloji Vakfı'na başvuran sanayicilerden hatta TÜSIAD, TÜBİTAK, TTTGV başarı ödülüne ulaşan sanayicinin Gaziantep'ten çıkmasından dolayı bunu biliyorum. Sanayi meselesi de bundan böyle teknolojiye yetkinlik meselesidir. Bunu önümüzdeki Master Plan çalışmasında mutlaka dikkate almak gerekir. Burada ben somut olarak ben şunu öneriyorum bugün yapılan şudur diğer ülkelerde örneğin bir bölge için 10 yıllık bir master planı yapıyorsunuz. Ekonomik temelli, toplumsal temelli. Bu şu demek. 10 yıl sonrası için bir fotoğraf ortaya çıkarıyorsunuz. Bir vizyon ortaya koyuyorsunuz. Eğer bu master plan revizyonu 10 yıl sonrası için bir fotoğraf ortaya koyacaksa o fotoğrafa ulaşabilmek için bu bölgede teknolojiye hangi tedbirleri almak gerekir. Bu konuda bir çalışma yapılması şarttır diye düşünüyorum. Bu çalışmanın teknik adı teknolojik öngörü çalışmasıdır. Teknolojik öngörü çalışması size 10 yıl sonra ekonomide toplumsal hayattaki hedeflere ulaşmamızda, teknolojik alanda hangi tedbirlerin alınması gerektiğini ortaya koyacaktır. Bu çalışmayı GAP yönetim koordinatörü, olarak görev olarak ortaya koyabilir böyle bir teknolojik öngörü çalışmasını. Benim temsil ettiğim Vakıf, Türkiye Teknoloji Gelişme Vakfı eğer böyle bir çalışma yapılır ise çalışmanın genel çerçevesi konusunda, uzman konusunda bilgi aktarımında bulunmaya hazırdır. Yine böyle bir çalışma içerisinde teknolojiye hangi alanlarda yetkinleşileceğine ilişkin bazı güdümlü projeler yaptırılacaksa yine benim Vakfım burada kullanılacak teknikler, proje seçme, değerlendirme, izleme, sonuçların değerlendirmesi konusunda yardımda bulunmaya hazırdır. Çok teşekkür ediyorum.

Bülent AÇMA (Anadolu Üniversitesi İktisadi Fakültesi GAP Birimi Yöneticisi) :

Teşekkür ederim Sayın Başkan. Son yıllarda özellikle bölgesel kalkınma ve kentsel kalkınma literatüründe önemli bir yere sahip olan sanayi odaklı Gaziantep'te bulunmaktan büyük bir mutluluk duyuyorum. Gerçekten artık dünya, büyük projelerden küçük yerel projelere doğru yönelmektedir. Benim üzerinde çalıştığım konulardan biri olması itibarıyla, dünyada en zor şeyler-

den birisi, bölgeler ve kentler arasındaki eşitsizliktir. Gerçekten bu çok zor, çok zahmetli ve yorucu bir çalışma şeklidir. Bu nedenle gerçekten GAP İdaresi'nin işi zordur. Ve hepimizin de bu anlamda GAP İdaresi'ne destek vermesi gerekmektedir.

Ben olayın farklı bir boyutunu getirmek istiyorum. Bugün dünyada yaşadığımız küreselleşme denen bir olgu söz konusu. Hemen hemen herşeyi kökten ve birdenbire değiştiren bir süreç. Ve küreselleşmenin en önemli etkenlerinden birisi de maalesef gerek bilgi, gerek teknik, gerek sosyo-ekonomik gelişmeyi belli alanlarda ve çevrelerde odaklandırmasıdır. Bunun içinde kalan bölgeler ise maalesef giderek önemli ölçüde bölgeler ve kentler arası eşitsizlik sarmalına girmektedir.

Küreselleşme sürecinde özellikle GAP Projesi ve GAP'ın şu aşamada yapılacak Master Planı Revizyonu çalışmaları için çok önemli ve öncelikli olması gereken bir mevzudur. Bütünleştirilmiş stratejiler. Yani GAP Projesi gerçekten dünya ölçeğinde bir çok şeyi değiştirmeye aday bir projedir. Sadece su ve enerji yatırımları ve sadece insan odaklı yatırım ve büyüme projesi değil, gelecekte dünyadaki stratejik dengeyi etkileyecek öneme haiz bir projedir. O nedenle kısa süre içerisinde ben GAP'ın Master Planı revizyon çalışmaları sırasında stratejik planlamaya özel önem verilmesi gerektiğine inanıyorum. Çünkü stratejik planlama, sadece GAP'ın bu gününü değil, gelecekteki uluslararası arenadaki bir çok değişim ve gelişimi de öngörerek ve bu bölgeyi o değişim ve gelişimlere göre bilme şansına da sahip olacaktır. Ve yine benim bir kaygım bu Master Plan hazırlanırken hedef ve stratejisinin çok iyi tespit edilmemesi. 1989'da ilk yapılan Master Planındaki bir çok eksiklik ve hata bizzat GAP yöneticileri tarafından da ortaya konulmuş ve bu konuda süreç içinde pek çok çalışmalar yapılmış. Ve benim bugün korkum gelecekte bu tür gelişim ve değişimleri öngörebilecek bir nosyondan eksik olması, açıkçası beni şu açıdan da korkutuyor. Ben bu tür katılımcı ve stratejik bir planlamanın şu aşamada çok daha önemli olduğunu, çok daha eğitsel olduğunu ve gelecekte Türkiye'nin dünyayla çok önemli bir paya sahip olduğuna şahsen inanıyorum.

Yine dünyada gelişen bir çok akıma baktığımızda, küçük ve orta ölçekli işletmelerin, bu tür Gaziantep'teki Kayseri'deki sanayi odaklarının gelecekte de bir çok projeyi ileri taşıması, bir çok projeye entegre olması açısından çok önemli. Bu nedenle benim gerek GAP İdaresi'nden gerekse katılımcılardan bu anlamda bir isteğim oluyor ki; lütfen bu projeyi GAP projesini, sadece bu bölgenin değil, sadece bu ülkenin de değil, dünyanın gerçekten önemli projelerinden biri olduğunun bilincine varın ve stratejilerinizi daha doğrusu bütünleştirilmiş stratejinizi buna göre saptayın ve gelecekte GAP'la birlikte dünya ekseninde önemli bir yere sahip olalım diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Süheyla TAHAOĞLU (Anneler Derneği Başkanı) :

Sayın Konuklar hoşgeldiniz. GAP Projesi'nin bu aşamadaki durumundan ben çok mutlu oldum. Doğu'ya açılmak, yerinde bu toplantıyı yapmaları benim için çok büyük bir başarı. Biz hep bu tür toplantıları, panelleri, İstanbul'da Ankara'da izledik, çok kusursuz bir proje hazırlanmış, çok güzel bir organizasyon. Ben Anneler derneği olarak çok kutlarım hepsini.

GAP projesi, insanı, suyu, toprağı, enerjiyi bir bütün olarak almış. Ben öyle algıladım. Fakat burada insan ögesi galiba en önde. Ben bir Anneyim, sizler de bir bilim adamı, düşünürsünüz. Size ben, sıkıldınız, anladığım kadariyle, iki tane fıkra anlatmadan geçemeyeceğim. Eskiden biliyorsunuz doğu bir sürgün yeri idi. Doktor bir suç işlerdi, doğuya sürülürdü, öğretmen bir hata işlerdi doğuya sürülürdü, bir hakim doğuya sürülürdü. Sürgün yeri idi. Halbuki, doğu toprağıyla, insanıyla bakir bir yer. İnsanlar kirletti, bizler kirlettik, işte bu düşünceyle. Ama şimdi görüyoruz ki, bu düşünce yerini ağır ağır aydın insanlara bırakıyor. Ve çok mutlu bir şekilde evime döneceğim. Fıkra da şöyle. Doğu'ya bir rotasyonla sürülen bir hakim atanır. Biz doğuya yıllarımızı verdik. Beyimi kaybettim ve Gaziantep'te yaşıyorum, doğuyu çok sevdiğim için. Burada bana, kadınlara ve bizim gibi insanlara çok ihtiyaç olduğu için burada kalmayı istiyorum, çünkü görev yapıyorum. Doktor Doğu'ya gidiyor, rotasyonla, bir mütehassis hekim. Doktor diyor ki senin ameliyat olmam lazım. Yarın gel seni apandisit ameliyatı yapacağım der demez. "Aman doktor, bana acımıyorsan 7 yavruma acı" diye feryat ediyor. Doktor seni ameliyat edecek. Nasıl olur doktor bey diyor. Bunun ameliyat ettiklerinin hiç biri toprağın üstünde değil ki diyor. Hepsi toprağın altında yani mantalite bu. İşe yaramayan Doğu'ya giderdi. Halbuki Doğu'ya işe yarayan gitmeliydi.

Bir gün de yine Bektaş, oturmuş çamurdan insanlar yapıyor. Bilge kişi yanından geçiyor. "Ne yapıyorsun?" diyor. İnsan yapıyorum diyor. "Sen tanrı mısın?" "Rızkını vermedikten sonra yap yap koy!" demiş. Şimdi de biz. Proje çok güzel, herşey çok güzel ama hayata geçmesi lazım artık. Yürüme değil koşmalıyız. Çok gerideyiz. 11 yıl. Biraz evvel hocaları dinledim, çok üzüldüm. Demek ki o zaman insana çok değer vermek lazım. İnsanla entegre olamamışız, birleşememişiz, tabana inememişiz, o zaman ne yapmamız lazım. Senaryolar oluşturalım. Devlet sanatçıları açlığından ölüyor. Özel tiyatrolar biliyorsunuz parayla oynuyor. Bu insanlara senaryolar hazırlayıp, aile planlamasıyla, okuma yazmayla, sağlık konusunda ve doğudaki bir sanatçıyla. Çünkü insana bir şey vermeden alamıyorsunuz. Çünkü insan yalın bu hayat çarkının içinde perişan haldedir. Belki bir müzik dinlemek hevesiyle gelir, o da ayrı mesela.

Ama biz yaptık burayı, ben şimdi şöyle özetlemek istiyorum. 17 senedir yaşadığımız bu şehrin bölgesinde nelere ihtiyaç olduğunu düşünerek, gözlemleyerek bazı projeler oluşturduk. Ama ne yazık ki kağıda dökmedik. Sadece çalıştık, çabaladık önce okuma yazma kursunu başlattık. Beni dinlediğiniz için çok teşekkürler sevgiler saygılar.

Prof. Dr. Alaaddin TAYSUN (G.Antep Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü) :

Sayın Başkanım Değerli arkadaşlar, iki kadın temsilcisi gerçekten benim duygularıma hitap etti. Salonda benim doktora öğrencim var, İbrahim bey, söylediğim her şeyin tanığıdır. Onunla beraber Güneydoğu'da basmadığımız yer yoktur. Sayın arkadaşlar bilimsel bir konuya gireceğim 150 kadar slayt getirdim ama hepsini gösterecek değilim. Başka toplantıya inşallah.

İbrahim'le Harran'da dolaşıyoruz. Cehennem dünyaya inmiş gölgede 42-45. Tabii oturacak yer yok. Bir caminin avlusunda çıkınlarımızı açtık. İbrahim'in bana dediğine göre olayın kahramanı adam, 2-3 sene önce ölmüş. Şimdi yanıştı geldi. Esselamunaleyküm, aleyküm selam dedi. Hoş geldin ile size bir çay yapayım. Yahu sıcakta çaya ne gerek, işte termosta sularımız var dedik. Yok ilk çay yapayım deyince biz de iyi yap dedik. O beyaz elbiseleri var, oturdu çayı getirdi. Adam 55-50'lik gelen de 45'lik ben gence sordum kaç çocuk var dedim. 15 dedi. Yaşısına sordum sende kaç çocuk var? 13 tane dedi. Dedim yaşlıda 13 tane var, sende niye 15 tane var. Dedi avrat yaptı. Sonra döndü bana, hoca dedi, sende kaç çocuk vardır. Adam zayıf çiroz bizde kalıp var. 120 kilo geliyoruz. İbrahim'e dedim ben ne diyeceğim, dedi ki, hoca doğruyu söyleyeceksin. Döndüm dedim, iki tane, adam acıdı. Şimdi olay bir köy iki köy değil, kaç tane köy var orada gidilmesi gereken. Arkadaşlar esas sorumluluk o. Uç noktalara gidilmediği taktirde ve özellikle kadına ulaşılmadığı taktirde sorun işler acısı. Topluma gerçekten ulaşmak gerekiyor.

Yörede GAP sulama alanları çevresindeki alanlarda, 5 milyon hektardan fazla alanda erozyon var. Ve yörede usulüne uygun toprak muhafaza önlemlerini uygulayan çiftçimiz yok. Dolayısıyla GAP uygulama alanları ve civarında tabii tüm Türkiye genelinde gerçekten toprak muhafazayı örgütlememiz gerekiyor. Amerika Birleşik Devletleri tarım reformunun en büyük kuruluşu. Türkiye'de toprak suyla kapanmış. Dolayısıyla bu planın başarıya ulaşması için gerçekten Güneydoğu'da toprak muhafazayı örgütlemek gerekir.

İbrahim'le Harran'da bir araştırma yaptık. Harran çok enteresandı. Sulama olduğu yerde rüzgar erozyonu olmaz normalde. Ama sulama. O da neden dikkatimizi çekti? Güneyden gelen muazzam rüzgarlar oluyor Harran'da ileride sulamada bilinçlenilmediği taktirde orada 84, 88, 90, 92, gidin Akçakale'ye 2000-3000 dekar. Sulama 84, 88, 89 tuzcul bitkilerden başka işe yaramayan yok. Artı birde orada çok ilginç bir de aşiretlik var. Orada ileride iyi kötü kışlarda neler oluyor. Dolayısıyla ben şu özetle bitirmek istiyorum. Yine yörede, toprak muhafazasının örgütlenmesini diliyorum. Toprak muhafaza örgütlenmez ise, çiftçiye nasıl işler uygulanacağını göstermezsek, gerçekten başarıya ulaşmamız çok zordur. Bu konuda bizi burada topladıkları için Sayın Başkan'a ve katılımcılara çok teşekkür ediyorum. Çünkü Gaziantep, ben Urfa'da çalışırken bayramlara geldiğimiz yerd. Sinemasına geldiğiniz, lunaparkına geldiğimiz yerd. Gerçekten biz burayı çok sevdi çok beğendik teşekkür ediyorum.

Mahir GÜRBÜZ (Ziraat Mühendisi) :

Böylesi bir ortamı yarattığı için GAP İdaresi'ni demokratik anlayışı için gerçekten kutluyorum. Bu amaca katkı niyetli birkaç değerlendirmemin de anlayışlı karşılanmasını diliyorum. Önce kısa bilgi notlarını aktarıp ardından da sabahki sunuşlarda geçen konularla ilgili birkaç değerlendirmemi bilgilerinize sunmak istiyorum.

Siyasetin amatörü olduğu günlerde Sayın Çiller ile ilgili bir anekdotu paylaşmak istiyorum. Amerika'nın çok ünlü bir Üniversitesinde çok ünlü bir iktisat profesörü son yıllarda tüm sınavlarında öğrencilerine aynı soruları sormaya başlamış, fakat ilginç, sorular aynı olmasına rağmen öğrencilerin performansında, not düzeyinde fark edilir bir gelişme hiç yok. Dostları, arkadaşları, merak ederler, "Hocam nasıl oluyor bu iş, her yıl sorular aynı yoksa siz kayıtları mı okumuyorsunuz? Niye notlarda bir değişme yok? Hoca der ki "Hayır kayıtları çok dikkatlice, özenle okuyorum, ama her yıl sorduğum soruların cevaplarını değiştiriyorum."

Şimdi dünya böylesi bir değişimin tanığı. Böylesi hızlı bir gelişimin tanığı. O nedenle 1989'da öngörülen Master Planın önerileri bugün çok da geçerli değil. Nitekim çok da rastlanmayan bir yüreklilikle, hatta namuslu bir davranışla GAP İdaresi o zamanın şartlarına göre düzenlemiş planın çok yeterli olmadığını kabul etmiş bulunuyor. Yine bugün yapacağımız böyle bir çalışma acaba 2010 yılında benzer tehlikeleri taşıyacak mı, taşımaması için ne yapmak gerekir?

Bence önce bu konuda tüm ilgililerin, tüm katılımcıların tüm yetkililerin bir genel karamsar uzlaşmada buluşmaları gerekiyor. Bakış açılarının birleşmesi gerekiyor. Amaç önceliklerinin doğru saptanması gerekiyor. Bütün bunlar için sorunların doğru tanımlanması gerekiyor. Sorunlarla sonuçların karıştırılmaması gerekiyor. Yani ilerleme mi, kalkınma mı, gelişim mi her üçü mü, yoksa bu işi tartışılan ekonomik gelişme mi, kırsal kalkınma mı?

Bu tür soruları arttırmak mümkün ama önce şunun altını çizmek gerekiyor. Dünyada artık büyüme, sanayileşme, bilim, teknik, ilerleme diye adlandırılan o klasik kalkınma anlayışının yerini insan odaklı gelişme veya insan kalitesinin iyileştirilmesi gibi yeni bir toplumsal boyutla gelişme anlayışına dönüştü. Neydi bu gelişme? İlerleyip de ne yapacaksınız? Yetmez. Gelir dağılımını sağlayacaksınız. Yetmez. Çağdaş koşullarda bireye, insana eğitim sağlayacaksınız, konut sağlayacaksınız, sağlık sağlayacaksınız, hatta yaşanabilecek ortamda soluk almayı sağlayacaksınız. O bakımdan genel yaklaşımın plan metninde özetini çok iyi ortaya koyduğu gibi sürdürülebilir.

Kalkınma temelinin insan odaklı kalkınma temeline kavuşması gerekiyor. Tabii böyle bir anlayış, beraberinde kalkınmaya ilişkin gelir dağılımı dengesizliğinin de giderilmesini içeriyor. He-

le GAP gibi dengesizliğin çok olduğu bir ortamda kanımca bu çok daha önemli. Bir zamanlar önce büyüyelim sonra paylaşalım deniliyordu. Oysa son zamanlarda yapılan araştırmalar ortaya koymuştur ki, servet ya da gelir dağılımindaki denge, kalkınmayı olumsuz etkilemiyor tersine olumlu bir motivasyon sağlıyor. İnsan kaynaklarına yapılan yatırım uzun dönemde kalkınmayı çok olumlu etkiliyor. Bu genel ilkedir. İkincisi buna eř düşen, bunu sağlayıcı strateji ve senaryoların geliştirilmesi gerekiyor. O noktada iki tereddütüm var. Katılım, bütün ilgili kadroların eşgüdümü, yine hükümet, özel sektör, halk üçlüsüne dayanan bir araç şeklinde. Ama kanımca özellikle tarım boyutunda bu tür öngörülerin gerçekleşmesinin temel koşulu yapısal reform. Bunun bir geneli bir de özeli var.

Düşünün ki GAP illerinin Türkiye ortalamasının üç misli bir toprak rezervi var. Türkiye'deki toprak potansiyelinin 1/3'ü tarımda kullanılırken, GAP'ta bu oran 75. Yani ciddi bir potansiyel avantajı var, bu bölgenin toprak açısından. Türkiye'de ortalama işletme genişliği, kişi başına 59 dekarken GAP illerinde bu oran 138 dekar. Evet bu anlamda da kişi başına mevcut bir potansiyel var. Ama kısıtlar var. Bu 7 ilde, 8 ilde, 9 ilde toplumun % 68'i toprağın % 9'unu denetliyor, toplumun % 2'si toprağın % 30'unu denetliyor. 72 yılında dahi bizim ziraat odasının 93'deki araştırma verilerine göre ailelerin hala yüzde 68'i hala birkaç aşirete bağlı. Ailelerin hatta hala 1/3'ü tek bir aşiretin elinde. Yani feodal yapı GAP'ta hala hüküm sürüyor. şimdi böyle bir referansla, özellikle tarımda ve kırsal kalkınmada rol almak mümkün değildir. O nedenle kanımca, Master Plan tartışmasında, toprak düzeninin önemini kavrayan, toprak insan ilişkilerini çağdaşlaştıran çok ciddi bir yapısal reform ihtiyacı vardır. Planın bu doğrultuda yoğunlaşmasında son derece yarar görüyorum. Bu yapı değişmeden, bu yapı korunarak, GAP'ta da Türkiye'de de tarımda ilerlemeyi sağlayamazsınız. Bu kısıtı mutlaka çözmek gerekiyor.

Bir ikincisi, örgütlenme. şu anda salonda örgütlenmiş kesimlerin temsilcileri var ama özellikle kırsal kalkınmanın temel planı GAP olacak ise, bu tarım üreticilerinin fikri bir şekilde örgütlenmelerini sağlamak gerekiyor. Bu, girdi sağlamadan tutun, pazarlamaya varıncaya kadar, kaynak kullanımına varıncaya kadar bir çok hizmet için geçerli. Ayrıca katılım katılım diyorsunuz. Sihirli bir sözcük gibi. Bu katılım sadece kentli sivil toplum örgütleriyle gidemez. Yatırımdan yararlanan kitleyi yanınıza alamazsanız, öngörülerinizi onlara sahiplendiremezseniz, onlara benimsetemezseniz, başarınız son derece zor. O bakımdan temel temennimiz, hedef kitleniz özellikle tarımda tarım ürünleri ise, o yapısal reform yeniliği içerisinde gelenekseli aşan çok ciddi bir üretici örgütlenmesini bu anlamda çok ciddi bir önceliğe koymak gerekmektedir. Yetkililere ben bu konuya öncelik vermelerini öneriyorum. Bitiriyorum.

Yöntemle ilgili bir iki şey. Plan, sivil toplumun katılımını, çalışmanın aşamalarına katılmaları yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Aksi halde bu tür toplantıların yeterli

olması oldukça zor olacaktır. Tabii ki katılımı sadece bir danışmanlık misyonu olarak görmek, belki bir sorumlu katılımcı anlayışıyla, kararlara ortak etmek gerekiyor. Bu nasıl sağlanabilir bilemiyorum.

Türkiye'nin makro politikaları, makro engelleri sağlanmadan bu 2010 öngörüsünün gerçekleşmesi zor. Enflasyonun kurumsallaştığı, kamu açıklarının yoğunlaştığı, iç ve dış borçların asırlaştığı bir süreç süreceksa işimiz zordur. Bir de karşımıza dış kısıtlar çıkmıştır. Dünya Ticaret Örgütü'nün bütün sektörleri etkileyen çok ciddi kısıtları vardır. IMF stand-by anlaşmasını destekleyen finansmanımızın çok ciddi kısıtları vardır. Hatta Dünya Bankası'nın çok ciddi kısıtları vardır. Bu çerçevede Allah Sayın yetkililere kolaylık versin diyorum, teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Halil SARIASLAN (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) :

Teşekkürler Sayın Başkan, GAP İdaresi'nin değerli Başkanı, değerli katılımcılar. Bu son aşamada ben de değerlendirmeler çerçevesinde iki noktada görüşlerimi aktarmak istedim. Bir genel anlamda bu revizyon çalışmalarına ilgili olarak, ikincisi de bazı çalışmalarımızın bu revizyon çalışmalarına belki katkısı olur diye dikkatlerinize sunmak istedim. Ben Odalar Borsalar Birliği Başkanlık Danışmanlığı yapıyorum. Başkanın özel danışmanıyım. O çerçevedeki çalışmaları buraya getirmek istemiştir.

Efendim GAP İdaresi'nin işi gerçekten çok zor. Eğer sabahtan beri tartışılan konuları toplayıp bir sistematik çerçeveye oturtursak iş gerçekten çok zor. Yani bir merkezi planlamadan bir katılımcı planlamaya geçmek Türkiye'de çok zor. Merkezi Planlama, biliyorsunuz Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra tamamen kalkmıştır. Biz de herhalde anlamış değildik. Katılımcı yaparsak ne olacak? Bana göre gerçekten hiçbir şey olmayacak. Fakat söylemek istiyorum ki burada nokta şu. Yani kavramların arkasına saklanmak veya kelime oyunu yapmak istemiyorum. GAP İdaresi'nin bu vizyonu, kendilerini de çok iyi biliyorum, geniş düşünen gerçekten ileri bakan arkadaşlarımızdır. Bu vizyonun gerçeği yansıtmasını sağlamak için Türkiye'nin kendi mentalitesini değiştirmesi şart. Bu dayatmacı yapıyla, kararların merkezden alındığı bir yerde bu kadar nezih toplantılar yaparsanız, ülkenin çeşitli kesimlerinde bu konuda düşünen insanları görevle getirirseniz, Sayın Başkan 3-4 tane böyle toplantılar yaptılar, çok da başarılı geçiyor gerçekten, herkes destek veriyor. Ama üst yapıdaki devletçi mantalite değişmedikçe katılımcı planlamayı gerçekleştirmek bana göre çok zordur. Çünkü en azından deneyimler bunun olmayacağını göstermektedir. Çünkü bu aslında bu çağın değişimine ayak uydurmanın bir sonucudur.

Bu sabahtan beri 15-20 kez belki daha da fazla globalleşme sözcüğü kullanıldı. Globalleşmeyi (ben genel ortamı, siyasi ortamı söylüyorum), globalleşme sözcüğünü hala yanlış anlayanlar var. Yani sanki globalleşme para ve mal serbest hareketidir. Değil. Globalleşme, siyasette, tek-

nolojide, insan haklarında, insan hukukunda herşeye kadar geniş düşüncedir. Böyle bir düşüncenin temelinde özellikle Dünya Bankası'nın çalışmalarını yakından izleyenleriniz varsa hepsi yakından görmüş olacaktırlar ki, yerelleşerek globalleşme kavramı, özde yerelleşerek globalleşme-dir mesela asıl nokta. Yani kavramın aslını söylemeye gerek yok. "Globalization Localization" diye adlandırılarak somutlaştırılmıştır. Yani bir yerde yerelleşerek yerel katılımı sağlayarak gitmektir, bu sonuçlanan ya da hedeflenen noktaya. Ama bunun temelinde işte bu katılımçılık gerçekleşir. Bu da bir yerde yerel yönetimlerin güçlenmesinden geçer. Bunu sağlayamadığın müddetçe, bu kadar kıymetli çalışmaların bu kadar zamanın pek fazla anlamı olacağını sanmıyorum. En azından bu konuda Bakan karar verecektir, hükümet karar verecektir. Hiçbirisi burada yoktur. Siz ne kadar güzel anlatırsanız anlatın, orada hazırlanacaktır. Bu arada en azından yerel düzeyde ortaya çıkan görüşlerin yansımaları sağlayacak parlamentoda hükümet nezdinde tartışılmasını sağlayacak bir şeyler yapılması lazım. Ne kadar bize inilirse inilsin, ben de bu işlerin içinde bulundum, siyasetçi falan değilim ama oradaki mekanizmaların büyüklüğünü az çok bilen bir üniversite hocası, sanayile, iş dünyasıyla, üniversiteyi birleştirmeye çalışan biri olarak bunları da görüyorum. Ama yine de en azından Türkiye'de GAP kendisine yaraşır, GAP'in yöneticileri, çalışanları en azından kendilerine yaraşır bir şekilde vizyonlarını bölgesel düzeyden, Türkiye'nin makro düzeyine yansıtmayı becermişlerdir. Bu da bir başlangıçtır. Çünkü mentaliteyi değiştirmek kolay değil. Bir yerde başlayacak, ondan sonra o düşünceyi diğerleri izleyecek. Umarım biz sonuca götürmüş oluruz. Çünkü hepimizin bildiği gibi sabahtan itibaren tartışılan konular özellikle kurumsal çerçevede ve kavramsal düzeyde verilen bilgileri. Görüldüğü sürece, kalkınma çok boyutlu bir kalkınma, eğitim boyutu var, kültürel boyutu var, ekolojik boyutu var, var da var. Hepsi var. Dolayısıyla bizim biraz daha geniş bir çerçevede düşünmemiz gerekliliği meydana.

Bu geniş çerçevede belki revizyon çalışmalarına katkıda bulunabilir düşüncesiyle Odalar Borsalar Birliği olarak iki bölgesel projemizin varlığını da duyurmak istiyorum. Bunlardan bir tanesi "Bölgesel Menkul Kıymet Piyasaları". Bu tür bir girişimin mücadelesini epey zamandır veriyor Odalar Borsalar Birliği. Yasal mevzuatını da geçirdi, hazırladı, SPK'nın kabul etmesiyle birlikte. Bugün Türkiye'de, ki geçen aralık ayında olmuştu, bölgesel düzeyde menkul kıymet piyasalarının oluşumu mümkün olabilmektedir. Böylelikle KOBİ'lerin, sanayi kesiminin, çeşitli menkul kıymet araçları vasıtasıyla kaynak toplama araçlarını geliştirmiş oluyoruz ki, şu nedenle önemli bizim için, bu tür çalışmalarda, bölgesel kalkınma planlarında eğer idareler, diğer sorumlu kişiler, ihtiyaç duydukları kaynaklar yaratmazlarsa hiçbir şey ifade etmez. Bu bölgesel düzeyde bir kaynak yaratma imkanı verebileceği için son derece önemli olduğuna inanıyorum. Bütün mevzuatı aşağı yukarı bitmiş durumda. Son günlerde yerleri hazırlanıyor. Sanıyorum bu realize olacak, uygulanacak bir düşünce olacaktır. Ve böylece bölgesel düzeyde bir finansal kaynak bul-

ma imkanı bir nebze açılmış olacaktır. Ki burada Gaziantep bölge merkezi olarak öngörülmüştür. Bu kararımızdadır kabul görmüştür, dolayısıyla Gaziantep bu bölgesel piyasaların oluşumunda bir merkez olacaktır.

İkinci bir proje çalışması ise, Avrupa Birliği fonlarından 20 milyon dolarlık bir fon temin edilmiştir. Uzun uğraşlar sonunda da olsa finansal anlaşması imzalanıp gelmiştir. Hazine'ye gönderilmiştir burada da üç bölgede "Avrupa Birliği-Türkiye Geliştirme Merkezleri" adı altında iş geliştirme merkezleri kurulacaktır. Tabii normal rutin danışmanlık hizmetlerinin yanında, bu merkezlerin esas işlevi stratejik işbirlikleri, iletişim teknolojileri, üretim ticareti gibi yeni ekonomi diye adlandırdığımız alanlarda da KOBİ'lerimize danışmanlık hizmetleri vermek. Yine Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Gaziantep buranın üssü olarak seçilmiştir. Bu projenin uygulanması için proje önümüzdeki gün ve haftalarda uygulamaya geçecektir. Burada bizim muhatabımız, yani bizim birliğimizin buradaki sorumlu temsilcisi Gaziantep Ticaret Odası olacaktır. Bu da, belki bu topyekün kalkınma, bu katılımcı düzeydeki çalışmalara, bu tür revizyon çalışmalarında ihtiyaç olabilecek bazı hizmetle ışık tutabilir düşüncesiyle aktarmak istemiştim. Hepinize teşekkür ediyorum. Saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Bahri ÇEVİK (Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi) :

Sayın Başkan, değerli dinleyenler.

Master planla ilgili bu toplantının Diyarbakır, Gaziantep ve Şanlıurfa'da tekrar yapılması, bütün katılımcı kitlesinin bunlarla ilgili görüşlerini bildirmesi gerçekten demoktarik bir işlev olarak düşünülebilir.

Ben Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ni temsilen buradayım. 15 yıldan bu yana GAP'taki çalışmaları izliyoruz. Bu izlemeler sırasında en yoğun olarak yaptığımız işlerin bir tanesi, 10 yıl süreyle Şanlıurfa yakınlarına gelip araştırma, inceleme, geliştirme istasyonu kurma ve bunu çalıştırmaktır. Bu süre içerisinde 57 tane projeyi tamamladık ve GAP İdaresi'ne verdik. Bu arada şunu belirtmek istiyorum. GAP İdaresi'nin bu çalışmalar sırasında büyük desteğini gördük, yardımını gördük ve dolayısıyla çok iyi bir işbirliği tamamlanmış oldu. Ben burada özet olarak son yıllarda GAP'ta projenin ilerlemesi ve geliştirmesiyle ilgili görüşlerimi kısaca anlatmaya çalışacağım. Bir kere büyük sulama projelerinin karakteristiğiyle biz bu karakteristik üzerinde durursak yapılan ya da ortaya çıkan güçlükleri de çok çabuk analiz etmiş oluruz. Bunlardan bir tanesi, daha doğrusu büyük sulama projelerinin karakteristiği, büyük sulama projelerinde projede yer alan kurum ve kuruluşların etüt planlama ve inşaat aşamalarında çiftçinin eğitim, donatımı ve örgütlenmesi, hasat edilen ürünün pazarlanması, elektronik özendirme yani mali destekleme gibi bir zincirin halkalarını oluşturan ve birbirleriyle yakın ilişkisi bulunan ça-

İşmalarda, ilgili kuruluşlar arasında etkin bir işbirliğine ve düzenlemeye ihtiyaç vardır. Bu işbirliği ve düzenlemelerde kuruluşlararası kendine özgü birtakım sorunlar çıkabileceğini öngören bazı ülkeler, proje yönetimini tek bir otoriteye bağlamanın yararlı olacağını düşünmüş ve böyle uygulamışlardır.

GAP'ta sulamayla ilgili diğer çalışmalarda ortaya çıkan sorunlara dikkat edecek olursak, projenin yönetiminden, üretim yapısından kaynaklanan sorunlar var. GAP'ta tarım sektörü ve bu sektör içinde yer alan sulama dikkate alınacak olursa temel sorun projenin yönetilmesindeki çok başlılıktır. Konuyla doğrudan ilgili kuruluşların sayısı yediyi bulmaktadır. GAP İdaresi, Devlet Su İşleri, Köy Hizmetleri, Tarım Reformu, Tarım İl Müdürlüğü, Tapu ve Kadastro Müdürlüğü, Ziraat Bankası ve daha aklıma gelmeyen başka kuruluşlar. Anılan kurum ve kuruluşlar ayrı ayrı kaynaklara bağlı olup, Bakanlıkların kendilerine gönderdiği talimat ve genelgeler doğrultusunda politika ve stratejiler uygulamaktalar. Her ne kadar bölgenin kalkınmasından GAP İdaresi sorumlu ise de, fiziksel yatırımların ve hizmetlerin yerine getirilmesi, yukarıda sözü edilen kuruluşların görevleri arasındadır. GAP İdaresi'nin bu kuruluşlar üzerinde temelde emredici bir işlevi yoktur. GAP İdaresi, bu kuruluşlarla kendi arasındaki ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesinde ve işbirliğinin gerçekleştirilmesinden sorumlu görülmektedir. Ancak bu her zaman kolay olmamaktadır. Anılan kurum ve kuruluşların personel, araç, gereç, ödenek ve zamanlama gibi her birinde farklı bir işleyişe sahip olan yapıları nedeniyle bu çalışmalar pek olumlu sonuçlar vermeyebilir. Bu bakımdan GAP İdaresi'nin yeniden yapılanmasında büyük yarar vardır.

Bizim karşımıza çıkan sorunlardan başlıcası ve diğer GAP dışı projelerde de karşılaştığımız sorun aşırı sulamadır. Aşırı sulamanın, drenaj ve susuzluk sorunlarına neden olduğunu biraz sonra açıklayacağım. Kuru tarımdan sulu tarıma geçerken çiftçilerin en önemli zaafiyetleri aşırı su kullanma eğiliminde olmalarıdır. Sulama şebekesinin tamamının henüz sulamaya açılmaması sebebiyle sulama suyunun fazla oluşu da aşırı sulamayı özendiren etmenlerden birisi olmaktadır. Biraz önce erozyon konusuna bir arkadaşım değindiler. Biz sulamayla ilgili erozyona bir göz atacak olursak, sulu tarım arazilerinde, bizim şuanda Şanlıurfa ve Harran Ovası'nda özellikle salma sulama yapılan, değeri yüzde 1'i geçen alanlarda tesviye de yapılmadığı için, henüz yapılmıyor, yeni başladı, toprak erozyonu meydana gelmektedir. Şimdi dikkati çekmeyen bu doku nedeniyle verimli üst toprak katmanı aşınıp taşınmakta, toplayıcı olan temiz su ana tahliye kanallarına boşalmaktadır. Ana tahliye kanalı taşıdığı toprak materyali nedeniyle çamur renginde bir nehir bırakmaktadır. Ana tahliye kanalı ulusal sınırlara dayandığı için, o civarda büyük ölçüde toprak birikimi olması, kanal temizliği ve toprak taşınması gibi ek bir mali külfet de getirmektedir.

Aşırı sulamanın temel sorunlarından iki tanesi drenaj ve tuzluluktur. Sulamada oldukça kaliteli bir su kullanılmasına rağmen sulama suyu veya toprakta her zaman az veya çok çeşitli tuzlar bulunmaktadır. Böyle bir şişe suyunun arkasını okuduğunuzda bile çeşitli tuzların kullanılan sularda da olduğunu göreceksiniz. Bunlar arasında klor ve sodyum başı çekmektedir. Dolayısıyla Bölge'de tarım arazilerinde taban suyu henüz verimli olsa bile kurak iklim koşullarında yağışın 400-450 mililitrenin altında bulunduğu koşullarda kış yağışları tuzun kök bölgesinden aşağılara doğru yıkanmasına engel olmaktadır. Öte yandan henüz tam drenaj sorununa neden olabilecektir. Drenaj ve tuzluluk sorununun bulunduğu topraklarda bir süre sonra bitki yetiştirilmesinin mümkün olmayacağı, bunların sonradan ıslah edilmesinin de çok pahalıya mal olabileceği, ıslah edilseler bile toprakların eski verim potansiyeline geri döndürülmesinin hemen hemen mümkün olmayacağı bilinen bir gerçektir.

Benzer bir durum Bölge'de Akçakale sulamasında ortaya çıkmış, tarla içi drenaj sistemlerinin bulunmayışı ve yağışların yetersizliği nedeniyle bu arazilerde tuzluluk sorunu belirmiş bulunmaktadır. TEMA'yla yaptığımız bir iki gezide bunları onlarla birlikte tespit ettik.

Katılımcı meselesiyle ilgili biz, 1992 yılında GAP'ın organizasyonu ile çiftçilerin sulama suyunu kendilerinin yönetmesi konusunda bir toplantıya katılmıştık. Bu toplantıda çiftçi birliklerinin kurulması kararı alınmıştı. 92'den sonra Devlet Su İşleri, gerek su parasını toplayamamasından gerekse makine ikmal ve diğer hususlarda yeterli ödenekleri elde edemediğinden dolayı bir an evvel çiftçilere bu sulama yöntemlerinin devredilmesini, yönetimi tamamen çiftçilere devretmeyi düşünüyor. Bugün ileri ülkelerde gerçekleştirilen verimlilik artışı, artık büyük ölçüde teknolojik gelişmeyle sağlanmaktadır. O bakımdan günümüzde teknolojinin görünmeyen bir üretim faktörü olarak kabul edilmesi görüşü büyük ağırlık kazanmaktadır. GAP'ta yeni teknolojiler belirlenirken bunların üretken olması, çevreyi kirletmemesi, doğal kaynakları koruması, girdileri ekonomik kullanması ve bölge tarımını 21. yüzyıla hazırlaması gibi faktörlerin göz önüne alınması zorunludur.

GAP alanının da bitkisel ve hayvansal üretimde uygulanacak teknolojilerin yörenin koşullarına göre geliştirilmesi, iptal edilecek teknolojilerin ise yeterli adaptasyondan geçirilmesi fevkalade önemlidir. Kurumsal yapıya gelince, GAP tarımının etkinlik sorununun çözülmesinde göz önünde bulundurulması gereken bir başka önemli konu da kurumsal yapının organizasyonudur. Uygulamada teknolojik gelişme yanında çoğu kez kurumsal yapının ihmal edildiği görülür. Oysa demode bir kurumsal yapının üstüne verimli bir tarım sistemini kurmak mümkün değildir.

Kurumsal yapının modernizasyonunda üzerinde durulması gereken en önemli konular; toprak-insan ilişkilerinin düzenlenmesi, kredi, araştırma, eğitim verilebilir. Bunlardan bir tanesi toprak-insan ilişkileri, biraz önce Mahir Gürbüz arkadaşım da değindi, bir kere daha tekrarla-

makta yarar görüyorum. Bilindiği gibi üretim potansiyeli yüksek bölgelerde sulama projelerinin gerçekleştirilmesi, özellikle toprak mülkiyet dağılımının da bozuk olduğu durumlarda, kırsal alanda gelir dağılımının daha da bozulmasına neden olmaktadır. O bakımdan hektarına devletçe milyarlarca lira harcanacak gerçekleştirilen GAP sulamalarında toprak-insan ilişkilerinin etkin bir biçimde düzenlenmesi, yatırımların yararlarının daha geniş bir tabana yayılması ve toprak değerinin artışına dayalı spekülatif kazançların önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Toprak dengesizliğinin sonucunda toprağın değer kazanmasından ya da üretim değerinin artmasından sağlanan sulama yararları daha çok belirli yerlerde toplanacak ve bölgede zaten bozuk olan gelir dağılımını daha da bozacaktır. O bakımdan hali hazırda mevcut bulunan 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesi Kanunu'nun GAP'ta etkin bir şekilde uygulanması projenin başarısında büyük önem taşıyacaktır.

Eğitim ve öğretimle ilgili temel soruna gelince, tarımsal araştırma, eğitim zincirinin son halkası yayımdır. Üretilen yeni teknolojilerin hızla çiftçiye iletilmesi, benimsetilmesi ve kullanımının sağlanması yayım hizmetlerinin temel amacıdır. Proje alanında büyük yatırımlarla gerçekleştirilen sulama altyapısının etkili bir biçimde kullanılması iyi yetişmiş bir insan gücü ister. O bakımdan sulu tarım alanlarında üretken teknolojinin özümsemesi ve kullanımının yaygınlaştırılması, tarımın globalizasyonunda değer tayin edici bir faktördür. Bu durum özellikle çiftçinin genel eğitim düzeyinin çok düşük ve sulu tarıma yabancı olduğu GAP koşullarında daha da büyük bir önem taşımaktadır. Sulamanın ve sulamayla uygulanabilir yeni teknolojilerini benimsemeye motive edilmesi, kendi üretim ortak amaçlarına ilişkin en uygun teknolojinin kullanılmasına ait işletmecilik bilgi ve becerilerinin kazandırılması, proje alanında etkin bir yayım örgütünün kurulmasıyla gerçekleştirilebilir. Ancak 7 tane devlet kuruluşunun bunu yapması mümkün değildir. Bu konuda Çukurova'da Aşağı Seyhan Ovası Sulama projesinde uzun yıllar uygulanan Çiftçi Eğitim Servis Modeli'nin başarılı olduğu görüşünden hareketle GAP'ta da benzer bir modelin gerçekleştirilmesinin üretimle ilgili sorunların çözümlenmesinde yararlı olacağı inancındayız.

Değerli dinleyenlerim, bu konuşmanın sonunda birşeye daha değinmek istiyorum. Hep katılımcılıktan bahsettik ve bu projede de sorumlulukların paylaşımı ve katılımcı planlamadan söz ettik. Acaba katılımın sağlanması için geri ödeme konusunda ne düşünüyorsunuz? İkinci yani revizyonu yapılacak Master Planda bunun da önemle dikkate alınması lazım. GAP içindeki projelerde örneğin Devlet Su İşleri'nin, Köy Hizmetleri'nin Dünya Bankası tarafından verilen kredilerin geri köşesinde, kalıp geri ödemelerine katılmamaları biraz garip kaçır. Ben sözlerimi böyle kısaca kesmek istiyorum. Hepinize sabrınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

Aysel ŞENAY (Tarım ve Köyşleri Bakanlığı) :

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Merkezi planlamadan katılımcı planlamaya konulu bu panelde 1989'da yapılan Master Planda, merkezi planlamanın dikkate alındığı uygulamada bazı aksaklıklar görüldüğü için artık yeni yapılacak Master Plan revizyonunda katılımcı planlama ön plana çıkmıştır. Buradaki konuşmalarda sabahtan beri bütün konuşmacıların söylediği katılımçılığın önemi, sürdürülebilir kalkınma. Sürdürülebilir kalkınmanın üç tane adımı, ayağı olduğu söylendi. Bunlardan en önemlisinin halkın projeye katılımı sağlanması dendi. Halkın projeye katılımının sağlanması güzel, hoş. Fakat ulusal politikalar, bölgesel politikalar yapılmadan biz bu politikaları nasıl sağlayacağız? Şimdi sürdürülebilir kalkınmada amaç şu, fazla söylenmedi, tarımda sürdürülebilirlik deyince aklımıza ne geliyor? Yani tarımda yaptığımız yatırımları erozyon yapmadan, çölleşme yapmadan, şimdiki yaptığımız faaliyetleri torunlarımıza bırakma. Bu bir sürdürülebilirliktir.

Bütün konuşmacılar Tarım Bakanlığı üzerine ve tarımda yapılan çalışmalar üzerine değindiler. Benim söyleyeceklerimin bir çoğu söylendi aslında. Neden tarım bu kadar önemli? Çünkü bölgenin tarıma dayalı sanayi üssü olması planlanıyordu. Ve bu projenin 2005 yılında bitmesi planlanıyordu. Bunun için de her yıl 140 bin hektarlık alan tarıma açılacaktı. Fakat 95 yılında sulama başladı ve her yıl 30 bin hektarlık alan sulamaya açıldı. Eğer bundan sonra 2010 yılında bu proje bitecekse yeniden revize edilecekse, o zaman yaptığım işleme göre 1.7 milyon hektarlık alanın her yıl 140 bin, 150 bin hektarlık alanının sulamaya açılması gerekir. Fakat şimdiye kadar yapılan çalışmalarda tarımda gerçekleşmenin yüzde 13 olduğu görülmektedir. Yani tarıma gereken önem verilmemiştir. Sabahtan beri de işte tarım kamu sektörünün hantallaştığı, kamu sektöründe yapılan çalışmaların özel sektöre devredilmesi gerektiği söyleniyor. Tamam güzel bir şey, özel sektöre devredelim. Fakat şunu unutmayalım. Sürdürülebilirlik için kesinlikle çevreye zarar vermeden çalışma yapmamız gerekir.

Özel sektörün amacı sadece gelir elde etmektir. Nasıl olursa olsun bu geliri elde etmektir. Yani insan boyutuna, çevre boyutuna fazla önem vermemektedir. 441 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'yle çiftçi eğitim ve yayımı Tarım Bakanlığı'nın görevi içindedir ve temel görevidir. Tarım Bakanlığı çalışmalarını ulusal olarak yapmaktadır. GAP için özel projesi yoktur. İki tane projesi vardır. Çünkü Tarım Bakanlığı bütün projelerini Türkiye çapında yapar, Türkiye ölçekli yapar. Yani GAP olsa da olmasa da burada biz süne mücadelesi yapacaktık, bitkisel yatırım mücadelesi yapacaktık, hayvancılık üretim mücadelesi yapacaktık. Çünkü yıllık toplamları içinde, ülke genelinde vardır. Yani GAP var diye değil, genelde vardır. Şimdi Tarım Bakanlığı'nın değişmesi gerektiği vurgulanıyor. Zaten bu konuda da çalışmalarımız var.

Eskiden Toprak Su diye bir kuruluşumuz vardır. Toprak su yetiştirme de bu kuruluşumuz tarafından yapılıyordu. Şimdi su başka yerde, eğitim başka yerde. Bir koordinasyonsuzluk söz konusu. Şimdi Tarım Bakanlığı'nın yeniden yapılanması deyince, hocamızın da biraz önce söylediği gibi GAP İdaresi'nin de yeniden yapılanması gerekiyor. Neden? Çünkü GAP İdaresi sanki öyle görülüyor ki, dinlediğim bütün konuşmalarda, herşeyi GAP İdaresi yapıyor veya yaptıracağı gücü var gibi görülüyor. Halbuki GAP İdaresi bir koordinasyon kuruluşudur. Bölgedeki kamu, özel, sivil toplum örgütleri, bütün bu bölgedeki bütün kuruluşların koordinasyonunu sağlar, buradaki çalışmalarını sağlar. Ve GAP İdaresi bizden sırf GAP için Tarım Bakanlığı adına çalışmalar yapmamızı istiyor. Bu konuda biz bir çalışma yaptık. Hatta dendi ki eğer Tarım Bakanlığı sırf GAP'a özel projeler yaparsa biz bunu destekleyeceğiz dendi. Projeler yapıldı, hazırlandı, fakat desteklenmedi.

Kamu kuruluşlarının en büyük çıkmazı gelir yetersizliği yani ödeneklerin yetersizliğidir. Kamu kesimine verilen ödenekler sınırlı olduğu için yeni projeler yapmasına Devlet Planlama tarafından pek destek verilmez. O yüzden mevcut olan plan ve projelerini devam ettirmek zorundadır. Burada ben Mahir Bey'in konuşmasından bazı notlar aldım. 2010 yılı için insan odaklı gelişme anlayışında ortak bir dil kullanımının önemini vurguladı. Yani kamu, özel sektör, sivil toplum örgütleri birlikte hareket etmeli. Kamu sektörü ne kadar hantallaşırsa hantallaşsın, dediğim gibi insanın eğitimi çok önemli, insan çok önemli ve çevre çok önemli. Bunları özel sektör yapmaz. Bu görevi sivil toplum örgütleri yapar. Gönüllü kuruluşlardır ve gönüllü kuruluşlar oldukları için en büyük desteği onlardan alacağımıza inanıyorum. Ve kamu yapar bunu. Çevreyi korumak, dengeyi sağlamak kamunun görevidir. Eğitim de kamunun görevidir. Mahmut bey Tarım Bakanlığı'nın reorganizasyon yapması gerekir dedi. Bu konuda mevcut bir çalışmamız var. Tarım Bakanlığı'nın yeniden yapılanması konusunda çalışmalarımızı sürdürmeliyiz. Bu Meclis'ten inşallah geçer.

Bu arada üretici birlikleri, çiftçinin örgütlenmesi, yani katılımın sağlanması için örgütlenmenin şart olduğunu söyledi. Haşım Bey konuşmalarında, sulama şebekelerinin yönetimi ve bakımı konusunda katılımcılık boyutunu etkinleştirmek üzere su kullanma birliklerinin yaygınlaştırılması dedi. Bu da güzel. Fakat Tarım Bakanlığı üretimden, pazarlamaya kadar yeni bir örgüt kurulması için çalışmalarını sürdürdü. Bu da Meclis'te, Üretici Birlikleri Yasası. İnşallah çıkar, umut ediyoruz.

Bunun yanında tarımsal eğitim, çiftçi eğitim konusunda sivil toplum örgütleri, özel sektör kuruluşları, üretici örgütleri ve üniversitelerin aktif rol oynaması. Bizim isteğimiz de bu. Hatta yayım konusunda, gübre ilaç ve tohumluk konusunda özel sektör çalışmalar yapıyor. Bir daha tekrarlayacağım. Özel sektör yapıyor ama Bakanlık olarak da bizim özel sektörün yaptığı bu yayı-

mı denetlememiz gerekmektedir. Bunu yasal bir çerçeveye oturtarak yapmamız gerekiyor. Reorganizasyonda böyle bir çalışmaya gideceğiz.

Bir de bana bilgi verme konusundaki şey soruldu. Bölge için bitkisel üretim deseni hazırladınız mı? Hazırladık. Ozaman niye ektirmiyorsunuz, niye yaptırmıyorsunuz? Dedik ki demokrasi var. Hayır dediler. Tarımsal politikalarda bunu yapabilirsiniz. Tarımsal politikaları Tarım Bakanlığı tek başına yapmıyor. Sanayi Bakanlığı karışıyor işin içine, Tekel var, Maliye var, Hazine var. Gerçi bunlar bir araya getirilerek üst kurul oluşturuldu. Tarım Bakanlığı Başkanlığı'ndaki bu üst kurulla bundan sonraki tarım politikaları inşallah daha iyi bir şekilde yürütülür.

Bir de çiftçi katılımının sağlanması için çiftçinin bilgiyi satın alması gerekir. Bilgiyi satın alması için çiftçinin o bilgiye değer vermesi gerekir, satın alma gücünün olması gerekir. Bunlar sağlandığı taktirde çiftçi satın alabilir. Fakat çiftçinin geliri çok azsa niye satın alayım der. Para vermek istemez. Yani yayımın özel sektöre bedelli geçmesi biraz zor. Yavaş yavaş geçecektir. Sözleşmeli tarım bunun için gayet uygundur. Belki sözleşmeli tarımın arkasında yayımın özel sektöre geçmesi söz konusu olabilir. Bu konuda sivil toplum örgütleri de destek sağladığında belki daha hızlı bir geçiş sağlanabilir. Şimdi bir de Avrupa Topluluğu'na uyum süreci içerisinde, ulusal politika değişikliklerinin gündeme getirildiği uyum tedbirlerinin dikkate alınması diye bir konuşması var Haşım Bey'in. Bir çiftçimiz çıktı dedi ki "Tarım Bakanlığı bazı bitkilere destek sağlamalı. Şimdi Tarım Bakanlığı yeni bir uygulama başlattı. Doğrudan gelir. Çok düşük gelire sahip olan çiftçimize doğrudan gelir verilecek. Bu çalışma Konya'da, Antalya'da ve Trabzon'da üç pilot şehirde başlatıldı. Diğer buradaki çalışmalar sonucunda doğrudan gelire hız verilecek. Çünkü gübreye teşvik uyguluyoruz. İndirim uyguluyoruz. Kim yararlanıyor bundan? Çok fazla gübre tüketen kişi. Yani büyük çiftçi daha çok yararlanıyor. Bizim yaptığımız bu, Tarım Bakanlığı'nın yaptığı bu teşvikler genellikle küçük çiftçiden çok büyük çiftçiye yarıyor, fayda sağlıyor. Bu yüzden doğrudan gelir uygulaması (Avrupa'da da olduğu gibi) çalışmaları başlatılmıştır.

Finans boyutu hiç tartışılmadı burada. Tamam katılımçılık sağlanacak. İnsan odaklı olacak bütün projeler. Fakat finansman nereden gelecek? Finans boyutu birlikte yapalım, şöyle yürütelim, Tarım Bakanlığı (sırf Tarım Bakanlığı için de söylemiyorum) şu çalışmaları yapsın, mevcut durum şu, yapılacak plan şu, yardımcı olur musunuz gibi bir şey önerdiği zaman, tüm kamu kuruluşlarına bu projeler için gelir politikaları çerçevesinde finans boyutuyla birlikte öneride bulunurlarsa (kamuya yapılan yatırım, ödenekler çok az olduğu için) bu proje hayata geçer umuyorum. Teşekkür ederim.

Adnan DEMİR (Akat Tarım Ürünleri) :

Sayın Başkan, sayın dinleyiciler. GAP İdaresi'nin GAP Master Planı Revizyonu'nun gerçekleştirilmesi çalışmaları içerisinde, öncelikle sürdürülebilir kalkınma projesi kapsamında hedef

olarak insan ve çevreyi odaklaması gerçekten bizi memnun etmiştir. Bu insan ve çevre odaklı projenin içerisinde en önemlisi stratejilerin belirlenmesidir. Takip edilen bir yöntemle katılımcılığın sağlanmasıyla bu stratejinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu maksatla GAP İdaresi'nin yaptığı, ilgili sivil toplum örgütleri kamu ve özel kuruluşların katılımıyla yapılan bu toplantılardan gerçekten memnuniyetimi ifade etmek istiyorum.

Tabii burada hedef, insanın refah seviyesinin yükseltilmesidir. İnsanın kalkınması hedefdir. Burada hedef, insan olduğuna göre bu insanların memnuniyetini sağlamak onların ancak bu şekildeki toplantılara katılımını sağlayarak olur. Kamu ve özel kuruluşların kendisinin kurmuş oldukları örgütlerle bu tip çalışmalar iştirakinde bir problem yoktur. Ancak peki, hedef olan kırsal kalkınma içerisinde yer almış olan, bölge insanların bu katılımcı proje içerisinde yer alabilmesi için ancak sivil toplum örgütlerinin organize edilebilmesi, güçlendirilebilmesiyle mümkün olabilir. Peki bu sivil toplum örgütleri nasıl oluşturulacaktır? Yeterli miktarda sivil toplum örgütlerinin kurulması için ne tür projeler vardır? Burada hedef, insan olduğuna göre, bu hedef insanın da içerisindeki katılımı sağlamak için hedef kitlelerin belirlenebilmesi gerekiyor. Bu hedef kitle insanın biraraya gelebilmesi için de oluşabilecek sivil toplum örgütlerinin en kısa zamanda organize edilebilmesi gerekiyor. Sayın hocamız bunu gayet güzel biçimde dile getirdiler. Ben fazla detaya inmek istemiyorum.

Öncelikle bu sivil toplum örgütlerinin arzu edilen biçimde bu katılımı sağlayabilmesi, kendi oluşturmuş oldukları örgütlerle onların yöneticilerinin bu tür toplantılara iştirakleriyle mümkün olabilecektir. Avrupa Parlamentosu'nun en son yapmış olduğu toplantıda özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme süreci içerisinde en çok ve öncelikle üzerinde durduğu maddelerden bir tanesi de Türkiye'deki sivil toplum örgütlerinin organize edilmesinin güçlendirilmesidir. Bunun içinde Avrupa Birliği bir fon ayırmıştır. Bu fonu GAP İdaresi Başkanlığı'na madem burada katılımıcılığı sağlayarak önümüzdeki 10 yıl için bir Master Plan çalışması hedefliyor, o halde bu sivil toplum örgütlerinin arzu edilen bir şekilde örgütlenmesini sağlamak için de bu Avrupa Birliği'nin sağlamış olduğu fondan yararlanabilme imkanının araştırılması konusunda bir teklifimizi arz etmek istiyorum. Tabii burada öncelikle insanların yani yöre halkının böyle bir çalışma yaptığının haberini almıştım. O yüzden burada sizlerin huzurunda kendisini tebrik etmek istiyorum. Başarılarının devamını diliyorum.

Özellikle şu kırsal kalkınma projesi kapsamı içerisinde, hocamızın en çok üzerinde durduğu ve gerçekten toplumun bütün kesimleri toprak erozyonunun önleniminin alınması gerektiğini gayet nezih bir ifadeyle arz etti. Ben şahsen bu konuyla ilgili olarak spesifik bir çözüm önerisi getirmek istiyorum. Şimdi bu toprak erozyonunun önlenmesinin altında yatan en önemli şey sulama sulama yapılmadan damlama ve yağmurlama sistemiyle sulamanın bir an evvel yapılması

konusunu dile getirdiler. Bir zamanlar Türkiye 80'li yıllarda turizmde 5 ve 6 milyon dolarlık gelir elde etmek için 10 milyon doları gözden çıkarmıştır, aynı şekilde GAP Projesi kapsamı içindeki bu toprak erozyonun önlenmesi için de toprak sahiplerine GAP İdaresi'nin yapacağı bir organizasyon veya çalışmayla bu yöre halkına damlama su veya yağmurlama su ekipmanlarını ücretsiz kredi ile yapabiliyorsa mümkünse bu ekipmanların bu insanlara dağıtımıyla erozyon konusunda gerçekten üzerinde durursa büyük bir görev yapmış olunacağını düşünüyorum. Saygılar sunuyorum, teşekkür ediyorum.

Kemal SERTOK (G. Antep Müze Müdürlüğü) :

Sayın Başkan, Sayın katılımcılar ve izleyiciler. Kısa ve özlü bir metin hazırlamaya çalıştım. Öte yandan bölgede büyük, ekonomik, endüstriyel ve sosyal gelişmeyi amaçlayan bu planlama çalışmasının heyecanı içerisinde GAP Bölgesi'nin içerisindeki yok olmaya mahkum edilen arkeolojik ve kültür değerlerinin korunmasına ilişkin konuşmamın ne derece samimiyetle dinleneceği ve ilgileneceği konusunda ciddi kaygılarım var. Ancak yine de görüşlerimi belirtmeden geçemeyeceğim.

Öncelikle bu değerlerin ortaya çıkarılması, toplum tarafından izlenebilir hale getirilmesi, üzerinde bilimsel çalışmalar ve değerlendirmelerin yapılması turistik atraksiyonun bir parçası değildir. Bunu öncelikle belirtmek isterim. Bunlarla turistler arasında bir ilişki varsa bu artık ikinci, üçüncül boyutta ele alınmalıdır. Konuyu bir karşılaştırmayla açmaya çalışırsak, yakın tarihte belli başlı kitap yakma olayları vardır. Bunlardan biri Hitler'i iktidara taşıyan Nazilerin geçekleştirdiği binlerce kitabın yakılması olayıdır. Bu kitapların yakılmasındaki amaç tek boyutlu, tek tüplü, tek renkli, koşullandırılmış sığ düşünceli insanlar yaratmaktır. İşte bu sular, otoyollar, su kanalları altında kalan her bir höyük bizim geçmişle bağlarımızı kuran binlerce yıllık, binlerce ciltlik kitabın yakılması anlamını taşımaktadır. Bu kayıp turizm potansiyeli kaybı değildir. Bu insan potansiyeli kaybına neden olacaktır. Eğer doğru tedbirler alınmaz ise bütün ekonomik, endüstriyel ve teknolojik gelişmeye karşın, bunlardan yararlanacak tekdüze, tarihsel değerden, tarihsel bilinçten yoksun, sığ düşünceli bir insan topluluğu da yetiştirilmiş olacaktır. Oturumun beyin fırtınası adlı bu bölümünde ne yazık ki ileride bu fırtınayı yaratacak beyinler bulamayacağımızı söylemek durumundayım.

Şimdi sormak istiyorum, gerek ilk ve şu anda revize edilen planlama çalışmaları içerisinde bu konuya ne kadar önem verilmektedir? GAP İdaresi tarafından sunulan elimizdeki kitler içerisindeki metinlerde bu konuya ait bir alt başlık bile yoktur. "Güneydoğu Anadolu Projesi'nin Son Durumu" adlı kitapta bu konuya ayrılan tek sayfaya bakarsak cümlelerin "finans sağlandığı taktirde" "finans sağlama çabaları devam etmektedir" "çalışmalara ilişkin kaynak arayışları devam etmektedir" gibi belli kalıplar karşımıza çıkmaktadır. Halbuki bu değerler süratle yok ol-

maktadır. Bu konuda her hangi bir çalışma yapılmamakta mıdır? Cevap, hayır değildir. İki örnek verebilir. Kültür Bakanlığı, Devlet Su İşleri ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi arasında yapılan bir protokol yürürlüğe girer. Çok geç kalmış ve sınırlı olanaklı proje ancak 1998 yılı sonunda faaliyete geçebilmiştir. Bu projeye bağlı olarak baraj gölü havzasında kalan alanların önemli bir kısmı ne yazık ki 1999 yılı sonunda su altında kalmıştır. Ayrıca bu projenin GAP İdaresi'yle ya da normal plan içerisinde bir yeri yoktur. Tamamen bağımsız kendi içinde bir projedir.

İkinci çalışma ise tamamen yerel ve bireysel kaynaklar sonucu Antik Kente ilişkin çalışmalarıdır. Bu çalışmalar tümüyle GAP İdaresi dışında Sayın Gaziantep Valisi Muammer Güler'in sonsuz ilgi ve destekleri ve bir avuç idealist arkeoloğun karşılıksız çabalarıyla gerçekleştirilmektedir. Son olarak bir başka konuya değinmek istiyorum. Malta'da Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir grup ülke arasında bir anlaşma imzalanmış ve o anlaşma 1990 yılı içerisinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden de geçerek yasalaşmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma çevresinde her türlü endüstriyel yatırımların uygulandığı alanlar içerisinde kültür ve tabiat varlıkları var ise varlıkların kurtarılması, belgelenmesinin birincil koşul olduğu ve bunların yapılması için yatırımcı firmanın gerekli finansal desteği sağlayacağı aksi taktirde söz konusu yatırım projesinin uygulanmasına başlanamayacağı hükme bağlanmıştır. Bu politika gelişmiş batı ülkelerinde uzun yıllardan beri zaten böylece uygulanmaktadır. GAP İdaresi'nde plan yenileştirme çalışmalarını sürdüren sayın çalışanların bu sözleşmeden haberi var mıdır? Varsa plan içerisinde bu konu nasıl değerlendirilecektir? Ben ve meslektaşlarım hem Kültür Bakanlığı arkeologları olarak hem de Arkeologlar Derneği adlı sivil toplum örgütü üyesi olarak tüm ülkede özellikle yoğun bir endüstriyelleşme ve bayındırlaşmanın yaşandığı ve yaşanacağı GAP Bölgesi'nde Malta Sözleşmesi'nin bütün şartların koşulsuz olarak uygulanmasını istiyorum. Bu konuda tüm ilgili kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin desteğini bekliyoruz. Eğer bu konu gerekli bir biçimde ele alınmazsa çok yakın bir gelecekte ciddi tartışmaların yaşanacağı konusunda da tüm ilgilileri uyarıyoruz.

Son olarak bir şey söylemek istiyorum, şu anda aklıma geldi. Ben bu topluluktan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden geçmiş bir yasanın uygulanmasını istiyorum. Böyle bir çelişki içinde yaşıyorum. Eğer yasalar Meclis'ten çıkarsa uygulanmaları gerekir. Ne yazık ki bizim ülkemizde bir yasanın uygulanmasını istemek beni üzüyor. Ama realite bu. Saygılar.

Ümit GÜRSES (TEMA Vakfı Genel Müdürü) :

Sayın başkan, çok değerli konuklar. Santıyorum saat 17.00'ye kadar vakit var ve son konuşmacıyım. Sürem var, bol miktarda konuşabilirim.

Hemen başlıklarla düşüncelerimizi size TEMA adına sunmak istiyorum. Hepinizi TEMA Vakfı adına saygıyla selamlıyorum. Ben Ümit GÜRSES, TEMA Vakfı Genel Müdürüyüm. Bu plan ka-

tılımcı bir anlayışla revize ediliyor ve bu çok güzel bir şey. Ancak bu toplantıda iki noksan hissediyorum. Belki ilerideki toplantılarda ayrıntılı olabilecek ama esas hedef kitle olan kırsaldaki yaşayanların birliklerinin, kooperatiflerinin temsilcilerini de buralarda yer alması, en azından onlar için ne düşünüyor, neler yapıyor, neler yapılabilecek, bilgi sahibi olabilmeleri açısından da, hem de bunların yavaş yavaş katılımını sağlamak açısından önemli görüyorum. Bir diğer önemli noksanlığını hissettiğim katılımcılar da siyasi otoritelerin temsilcileridir. Çünkü bu programın uygulanabilmesi için mutlaka finansa ihtiyaç vardır. O finansı da siyasi otorite tahsis etmektedir. Bunlar ayrıntı dahi olsa bu ayrıntıları dinlemek zorundalar ki, doğru karar verebilsinler. Yoksa bu kadar kişi gönülden bu tatil gününde burada hizmet vermeye çalışırken emek boşa gitmesin diye diliyorum.

2010 son tarih. Peki 2010'dan sonra ne olacak? Gerçi bu toplantının tartışma konusu değil ama sadece Sayın katılımcıların dikkatine sunmak için altını çizerek ifade etmek istiyorum. Kaldı ki GAP Projesi'nin yanında DAP ve DOKAP projeleri de bulunmaktadır. Ülkenin mali durumunu da dikkate aldığımızda bunun realize edilmesinin ne derece mümkün olduğunu sadece düşünelim, değerlendirelim. O bakımdan arz ediyorum.

Aysel Hanım'a bir açıklama getirmek istiyorum. Mahir Bey de TEMA adına konuşmuştur. TEMA Vakfı olarak biz bu tür projelerde hiçbir zaman kamu kuruluşlarını ya da Bakanlıkları istisna etmiyoruz. Böyle bir anlayışımız yok bizim. Devlet bir bütündür. O büyük bir varlıktır. Ve devletin tiyniyetini yürüten Bakandır, Bakanlıklardır daha doğrusu. Ve çok güçlü kuruluşlardır. Buna kesinlikle inanıyoruz ve TEMA Vakfı olarak da çok değişik yerlerdeki projelerde Bakanlıkların o yerlerdeki temsilcilikleri ile fevkalade iyi ilişkiler içinde çalışıyoruz. Buna ihtiyaç var. Zaten bütün bu ihtiyaçları bakanlıklarla sivil toplum örgütleri nihayet birkaç örnek proje yaparlar ve halkın duyarlılığını arttırmaya çalışırlar. Yoksa Bakanlıkların görevini sivil toplum örgütleri üstlenecek olursa o zaman size ihtiyaç yok. Hayır size ihtiyaç var. Siyasi otorite sizlere gereken hem yetkiyi versin hem de finansı versin. Bundan şüphenez olmasın, TEMA adına söylüyorum.

Bu planın hazırlanmasında kalkınma planı olduğuna göre hedefleri doğru tespit etmek mümkünse onu doğru buluyoruz. Fert başına milli gelir, sulanabilir alanlarda şu kadar, onu şu düzeye getirmek gibi bir hedef var mı? Yoksa olmasının doğru olduğunu düşünüyorum. Ancak sürdürülebilir kalkınma konusunda yine bu toplantının konusu değil ama, TEMA Vakfı olarak sürdürülebilir kalkınmayı doğal varlıkların korunması açısından çok sakıncalı görüyoruz. Çünkü sürdürülebilir kalkınmada denge neresidir? 10 bin dolar mı? 40 bin dolar mı? Eğer 5 bin dolarla gelişmiş ülkeler 40 binse niye onların seviyesine çıkmayalım? Ama her kalkınmada mutlaka büyük bir tüketim yükselişi vardır. İşte doğal varlıkları koruma kullanma dengesini bu planda da bu bölgede de birlikte düşünmek, birlikte değerlendirmek doğrudur diye düşünüyorum.

Gen teknolojisinden yararlanma konusu ifade edildi. Tabii yeni teknolojilerden yararlanma çok doğaldır. Ancak gen teknolojisi çok yeni bir konudur. Bunun yan etkilerinin sonuçlarının ne olacağını da dikkate almak lazım. Ama benim esas söylemek istediğim, gen teknolojisini kullanırken biyolojik çeşitliliğin esasına, doğal dengenin kaybolmasına da imkan vermeyelim, meydan vermeyelim. Bu konunun da altını çizmek istiyorum. Kırsal kalkınma projelerimizde biraz önce ifade ettiğim gibi, Bakanlıkların o yöredeki birimleriyle işbirliği yaptığımız gibi, valilerimizle, kaymakamlarımızla çok iyi ilişkiler içindeyiz. Dolayısıyla buradaki bu projenin uygulanmasında da benzer ilişkiyi kurmakta fayda var, yok demiyorum. Ama çok iyi ilişkiler kurulmasında fayda var. Burada Sayın Ahmet Saltık'ın ifade ettiği herşeye katılıyorum. Zaten amaç itibarıyla, yaptığımız iş itibarıyla fevkalade birbirine örtüşmektedir.

Ancak iki noktayı Sayın Saltık izin verirse ilave etmek istiyorum. Birincisi iş adamlarından da kaynak yaratmada istifade edelim. Çünkü TEMA Vakfı Bütün projelerini çoğunlukla işadamlarından tedarik etmektedir, onlardan almaktadır. Ama sadece iş adamları değil, bazı valilerimiz de bu desteği vermektedirler. Hatta çok güzel bir diğer örnek de Adıyaman Bölgesi'nde. Gerger ve Kuyulu'daki bir projeyi ki GAP Bölgesi içindedir, GAP İdaresi'yle müşterek yapıyoruz. Dolayısıyla devlet sivil toplum kuruluşlarıyla iç içe.

Yine bu noktada siyasi otoritenin katılımcı bir politikayı benimsemesini yükselen değerler arasında yer alan sivil toplum kuruluşlarının bir başarısı olarak görüyorum. Ama bu arada bütün ilgili sivil toplum kuruluşlarına büyük bir sorumluluk da düşmektedir. Bütün bu karar aşaması, hangi aşama olursa olsun, katılırken çok dikkatli olmalıyız, çok hazırlıklı olmalıyız, çok doğru kararların alınmasında katkımız olmalı. Bu disiplini mutlaka sağlamamız lazım. Yoksa bu sağlanan güven ve kredi süratle kaybolabilir.

Planda sulanabilen arazilerle yani ovalarla, ovanın üzerindeki dağlık kesimdeki insanların kalkınmasının nasıl segmante edileceğinin de ortaya konması doğru olur diye değerlendiriyorum. Tabii yukarı kesim yada dağlık kesimdeki kırsalın kalkınmasında herhalde ağırlıklı olarak hayvancılık ön plana çıkacaktır. Bizim de değişik projelerimizde ister istemez bu başka alternatifler çok etkin değil. Halıcılık ve benzeri şeyler var, bunları biliyoruz zaten, ancak hayvancılığın gelişmesi için ve de doğal varlıkların korunmasında meralar da önemli bir yer aldığı için, meraların korunması için mutlaka yem bitkisi üretimine önem vermek lazım. Burada yem bitkisi tohumu sulama yapılan yerde teşvik etmek için eğer olabiliyorsa projeye dahil edilmesi doğru olabilir diye değerlendiriyorum.

Bu noktada özellikle barajlar yapıldıktan sonra ya da sulu tarıma geçildikten sonraki iklimsel değişikliğin bir takım etkileri olacaktır. Bu biliniyor. İfade ettiğim şeyin bir kere daha altını çiziyorum. Bu nedenle başta Harran Ovası olmak üzere ovalarda ağaçlandırma çalışmalarını

mutlaka geliştirmek lazım. Uzmanlarımızın bize ifade ettiğine göre asgari % 25'lik alan ağağlandırmalı ki ekstrem iklim değişikliklerinden üretim ve bitkiler zarar görmesin. Artı tabii ki bu üretim artışı bir ambalaj ihtiyacını doğuracaktır. Dolayısıyla ağağlandırma bu maksatla da kullanılabilir. Bir de zaten bugün başlansa en erken 10-12 yıl sonra ürün alınabilecek. Dolayısıyla buna artık süratle geçmek lazım.

Burada zorluk var. Zorluk iki noktada toplanıyor. Biri siyasi otoriteler diğeri de hedef kitle olan insandan yani köylüler. Maalesef ağağ diktiremiyoruz. Urfa'da bu çok yaygın, yahut Harran'da çok yaygın. Onlara mutlaka ağağları dikmek suretiyle arttıracamız rutubetin ürün artışı da getireceğini göstermek suretiyle ağağlandırmadan birçok maksatlı olarak istifade etmenin yollarını araştırmamız lazım. Burada kitabım da yanımda, araştırmalar var. Almanya'da, Japonya'da, Rusya'da, Amerika'da %50'ye 60'a varan üretim artışı oluyor. Bunu lider iftlerle bir şekilde inşallah ayrıntılarla gryeceğiz. Tabii tuzlulaşmaya karşı önem mutlaka düşünülmesi. Hem ziraat mühendislerine ihtiyaç var. Bu bölgede maksada uygun hizmet edecek, eğitim görmüş ziraat mhendislerimize ihtiyaç olmalı. Belki zorunluluk yaratılmalı.

Nitekim yine Sayın Saltık'ın söylediklerine ilaven olacak demiştim. Birincisini söyledim. Kaynak yaratmada özel teşebbüsten istifade edelim diye. Ikincisi de bu işi yapacak gönüllüler lazım. Zannediyorum Sayın Saltık da benimle hem fikir olacaktır. şimdi aksak 30 yerde böyle bir kk örnek projeler uygulamaya başlasak, o projeleri halka anlatacak personeli bulmakta çok zorluk çekeriz. Zaten Bakanlıkta o noktadaki uygulamalardaki başarısızlığın bir nedeni de bu. Öbürünün siyasetten olduğunu kabul etmek lazım. Dolayısıyla bunun yollarını arayıp Türkiye Kalkınma Vakfı'ndaki gibi TEMA'daki gibi, diğer kuruluşlardaki gibi alana gidecek fedakar köylüyle onları ikna edecek misyonerlere ihtiyaç var, belki de projenin o noktadaki başarisında çözüm noktasının en önemli kesiti bu olsa gerek.

Yine Sayın Saltık'a ilave etmek istiyorum. Gönül işi, yürek işi dedi. Evet bu misyonerlerin de orada köylülerle omuz omuza çalışabilmelerini sağlayacak yönetimi de istiyoruz. Yoksa başka türlü şehirde oturup oralarda bu işleri yapmanın mümkün olmadığını siz de biliyorsunuz. Diğer zevat da mutlaka biliyordur.

Doğal varlıkların korunması çok önemli. Başta toprak. Ama şu ana kadar bir iki konuşmacının dışında erozyonun önlenmesi de dahil toprağa çok fazla önem verilmedi. Toprak varsa bütün bu çalışmaların değeri var. Toprak yoksa üretim yapabileceğimiz toprak yoksa burada bulunmanın da bir alemi yok. Dolayısıyla toprağın mutlaka korunması lazım. Onun tedbirlerinin ön planda düşünülmesi lazım.

Harran Ovası'nda, rakamlar biraz yanlış olabilir, beni bağışlayın, 130 bin hektar alan sulu tarıma açıldı. Bunun bizim bilgilerimize göre ana drenaj kanalları yapılmıştır. Ama tarla içi drenaj kanalları 4500-5000 hektarda kalmıştır. Esas sorun da oradadır. Devlet Su İşleri'ne bağlı Bakanlık bu parayı tahsis ediyor ama Köy Hizmetlerine ait Bakanlık bu parayı vermiyor. GAP İdaresi Başkanlığı'nın koordinasyonu da yetmiyor. Ben, benden önceki konuşmacıların da düşüncelerine katılıyorum. Mutlaka gerek GAP İdaresi, gerek DAP gerek DOKAP. Bu yönetimlerin başına Türkiye'nin genel yönetim anlayışının pek fazla dışında çıkmadan, disiplini bozmadan, otoriter, yetkisi olan bir anlayış mutlaka getirilmeli. TEMA Vakfı olarak biz bunun mücadelesini hem siyasi otorite nezdinde hem de onlara baskı uygulayabilmek için basın ve kamuoyuyla mümkün olduğu kadar yapmaya çalışacağız. Çünkü bu kadro çok şey arzu ediyor. Ama drenaj konusunda verdiğim örnek gibi başka örnekler de var. Bunu sağlamada zorluk çekiliyor. O halde siyasi otoriteyi bu yönde mecbur edecek tedbirler için diğer kuruluşları da TEMA'yla işbirliğine davet ediyorum.

Arazi kabiliyet sınırlarının tespiti yanlış bilmiyorsam, yapılmamıştır. Onun yapılmasında da büyük bir fayda görüyorum. Sulamayla ilgili Sayın Çevik'in söylediklerine aynen katılıyoruz. Değişikliği mutlaka düşünülmeli. Toprağın korunmasıyla ilgili önemli bir faktör de, organik bakımdan zayıf olan başta Harran Ovası olmak üzere topraklarımızın organik düzeyini arttırmak için mutlaka organik gübre. Kimyasal gübrenin dışında organik gübrenin temini ve yaygınlaştırılması için teşvik edici tedbirlerin uygulanmaya konmasında fayda görüyoruz. Tabii özellikle kırsal kesimde olmak üzere, tam bilemiyorum, doğal üretim yapabilecek imkanların elden çıkmasını önleyici tedbirlerde de fayda görüyoruz.

Notlarım bu kadar. Bu çalışmaların da başarıya ulaşacağına inanıyorum. Çünkü Türk insanı eğer bir şeyi azmettiyse orada başarıya ulaşır. Türk bisikletçimizin ulaştığı başarı da burada çok güzel bir kaynaktır. Dolayısıyla bu İdare bu katılımcılarla, inanıyoruz halkımız da buna onu inandırdığımız ölçüde katılacaktır, bu proje başarıya ulaşacaktır. Buna inanıyorum. Ama buna inanmak yeterli değildir. İş hepimize düşüyor. Gayretimizi bıkmadan usanmadan sürdürmek lazım. Hepinize saygılar sunuyorum.

Zihni KEPKEP (Katılımcı) :

Sayın Başkan sayın katılımcılar, Saat 10.00'dan bu yana her kesimden insanlarımız görüşlerini belirttiler. Ancak bu görüşler, GAP veya tarımla ilgili hemen hemen her toplantıda aynı insanlarımızın her platformda dile getirdiği görüşlerdi. Ayrıca şu anda revize edilmesi öngörülen Master Planın 89'dan bugüne kadar öngördüğü hedefler konusunda ne yapılmıştır ki ne başarı sağlanmıştır ki bu revize edilerek nasıl bir başarı sağlanmak isteniyor? Bu da tartışılmalıdır. 89'daki Master Planda tarımsal kalkınma stratejisi başlığı altında çiftçilerin teşviki için fiyatta

pazarlama geliştirme hedeflenmiştir. Ama bu konuda maalesef belki GAP İdaresi uygulayıcı değildir ama GAP İdaresi'nin koordinatörlüğü adı altında yapılması gereken çalışmalar da hiçbir şekilde yapılmamıştır. Örneğin Antep fıstığında yaşadığımız gelişme. Alfatoksin ihtiva ettiği belirlenmiş olması dolayısıyla dünyanın hiçbir ülkesinde satılmayan İran fıstığı Arap ülkelerine bile gitmezken elini kolunu sallayarak süzülerek sınırlarımızdan Türkiye'ye girmiş. Bütün yetkililerimize bunu bildirmemize rağmen maalesef sınır ticareti yoluyla ithalatı yasaktır diye Bakanlıklara, Müsteşarlıklara bildirilmesine rağmen o yazının geldiği gün üç kamyon fıstık Antep pazarına girmiştir. Ve sürekli üç yıldan dört yıldan beri İran fıstığı, ülkemize Antep'e günde üç kamyon dört kamyon girmeye devam etmektedir. Üstelik bununla da kalmamıştır. Bütün yetkililerin devlet bakanlarının gözlerinin önünde ve Güney Anadolu İhracatçı Birlikleri sirkülerinde de yayınlanmıştır bu bilgi, Gaziantep'ten 2000 ton İran fıstığı, Antep fıstığı menşeei olarak Japonya'ya ihraç edilmiştir. Japonya'da bu ihraç edilen İran fıstığında Alfatoksin tespit edilmiş ve 2 milyon tirajlı bir ekonomi gazetesi de bunu manşet yapmıştır. Antep menşeei İran fıstığında Alfatoksin bulunduğu ve müsaade edilmediği. O da tablalarda, ellerde, sokaklarda satılmıştır. Bunları belirtmemize rağmen bugün olmuştur, hala hiçbir önlem yoktur. Sadece İran fıstığı mı? Her türlü mal ülkemize elini kolunu sallayarak girmektedir. 10-12 yıldan beri bu konuyu dile getirmemize rağmen ilk defa bugünkü Tarım ve Köy İşleri Bakanımız bir basın açıklaması yapmıştır. Transit geçişlerde ülkemize boşaltılan, sağlığa uygun olup olmadığı bilinmeyen, sınır ticareti yoluyla ülkemize serbestçe giren tarım ürünlerinin yasaklanması, girmesinin önlenmesi için kontrol edilmesi karara bağlanmıştır. Tüm yetkililerin bu konuya sahip çıkmasını isterim diye basın açıklaması yapmıştır. 10-12 yıldan beri hiç sahip çıkmamıştır. Bugün sayın bakanımız bunu basın açıklamasıyla dile getirmiştir. İnşallah bu verilen sözün, yazılan yazıların icraatlarının da gerçekleştiğini görürüz önümüzdeki günlerde.

Bu çiftçilerin teşviki için maliyet geliştirme nasıl bir faaliyetle gerçekleştirilebilir? Sayın GAP İdaresi yetkilileri, ülkemizde üretilen ürünlerin tamamı dış ülkelerde, ama ülkemizde alışkanlıklardan dolayı değişik biçimde tüketilmektedir. Geçen sene bir olay yaşandı. Gaziantep'te İslahiye ve burada. Maraş biberi İslahiye'de toprak ve hava şartları mikro klimasından dolayı çok iyi netice vermektedir. Önce Hürriyet Gazetesi'nde bir yazarımız Sayın Ertuğrul Özkök "Maraş ve Urfa biberi büyük kazanç sağlayacaktır altın oldu, Amerika'nın kullandığı Güney Amerika'daki üreticilerin bir hastalık dolayısıyla biberinin kalmadığı ve Türkiye'de bu bölgede yetişen biberin altın olduğu konusunda bir haber yayınladı. Arkasından Gaziantep'teki yetkililer biberi altın edeceğiz diye gelişmeleri bilmeden beyanatlar verdiler ve İslahiye Nurdag'ında biber patlaması yaşandı. Sorumsuz yapılan girişimler insanları karlarından etti, zor duruma düşürdü. Bu zor durumdan kurtuluşun çaresi şuydu: Bugün de bu vardır. Şimdi biberden örnek vereceğim ama bizim her ürünümüzde vardır. Bugün Ege Bölgesi'nde bazı firmalar, kırmızı biberimizi közde pişir-

rip şekerle salamura yaparak Doğu Avrupa ülkelerindeki kullanım şekline uygun, Türkiye’de pek tüketilmeyen, o bölgede arz edilen ambalaj içerisinde ihraç etmektedir. Türkiye’de kullanılmaz şekerle salamura edilmiş közde pişirilmiş biber. Belki şimdi başlamıştır, alışkanlık değil. Amerika’da da bizim biberimizin esvafı o. Güney Amerika’da üretilip ABD ve Kanada pazarında tüketilen biber esvafından çok daha uygundur. Gerek Maraş biberi, gerek Urfa biberi, gerek Antep biberi ancak onların talep ettiği miktarda, esvapta, maliyette ve ambalaj içerisinde veriliyor.

Benim GAP İdaresi’nden tarım sektörü adına bu doğrultuda bir isteğim var. Lütfen bir yöntem geliştirsinler. Bizim yaş sebze ve meyvelerimizi dış ülkelerde hangi hazırlanmış biçimlerinde tüketiyorlar? Bunu nasıl bir yöntemle üretebiliriz? Bu pazarların kapasitesi nedir? O ülkelerin hedef ülkelerin, hedef tarım ürünlerinde nasıl teknolojiler geliştirebiliriz ve bunu nasıl pazarlayabiliriz? Bu konuda ister kendilerine bir büro kurup proje geliştirebilirler, ister bu çalışmalarını ihale edip üniversite ya da özel ilgili teşebbüslerle bu projeleri geliştirebilirler. Ve bu nihai projeleri sanayinin kullanımına sunabilirler ve gerekiyorsa bunu talep edenlerden, maliyetlerini yine GAP İdaresi olarak, devlet olarak alabilirler. Özel teşebbüs böyle bir zahmete girmiyor. Çeşitli pozisyonlara bunu ben defalarca ilettim. Maalesef böyle bir masrafa girmiyorlar. Alışmışız buğdaya dayalı sanayi, tarıma dayalı tekstil, yağ ürünleri, zeytinyağı, soya, ayçiçek, mısırozü yağları, bunların dışında pek bir atılım yok. Ama eğer GAP’ta bu sene patatesten yaşanan ürün bazında bir takım sıkıntılar yaşamak istemiyorsak, yaş meyve sebze üretiminin dış ülkelere belli yöntemlerle hazırlanarak sunulmasına, girişimcilerin artmasına, bu sanayinin kurulmasına destek olunmalıdır. Bir arzum budur.

Bir diğeri de biraz önce değerli konuşmacılar, benden önceki arkadaşımız, sulanmayan bölgelerdeki, yüksek bölgelerdeki tarım sektörünün kırsal yaşam insanının hayvancılık yapacağı, yapması gerektiği, başka bir şeyin olmadığı konusundan bahsetti. Başka şeyler vardır. Antep, Urfa, Maraş, Adıyaman, Siirt, Mardin illerimizde ikinci derecedeki tarım arazilerinde Antep fıstığı ve üzüm üretimi. O da esvafı çok uygun şekilde üretebilir. Ama maalesef yetkililerimizin gerekli girişimleri, gerekli güvencilmeleri yoktur. Bağcılık Gaziantep Bölgesi’nde 70-80 bin ken 4 binlere düşmüştür. 14 seneden beri bizim de başka insanlarımızın da çabalarıyla bölgemizde 15 milyona çıkartılmıştır. Ama bugün bu konuda maalesef başka bir sıkıntıyı yaşıyoruz Gaziantep Bölgesi yani GAP Bölgesi olarak. Gaziantep Tekel İçki Fabrikası için iki defa kapatma kararı alınıyor, çeşitli gerekçeler gösterilerek. Gaziantep Tekel İçki Fabrikası’nın Gaziantep’te üretime başladığı tarih 1943’tür. Ve geçen sene işlediği üzüm miktarı yaş üzüm 13 milyon 280 bin kilo, kuru üzüm 3 milyon 641 bin kilodur. Ve üretimde geçen sene itibarıyla şampiyonluk kazanmıştır. Birincilik kazanmıştır. Başarısından dolayı takdir edilmiştir. Peki neden kapatılıyor? Vereceğimiz bir takım öneriler var fakat sürtüşmenin veya hoş gitmeyecek söz söylemenin bir anlamı yoktur. Fakat değerli yetkililerden veya yetkili varsa, GAP İdaresi’nin GAP Bölgesi’nde gerçek-

leri tespit edip doğruları beceme gibi bir görevi varsa, GAP İdaresi'nden istegimiz şudur: Lütfen tespit etsinler, asırlar önce Evliya Çelebi'nin "Seyahatname"sinde Osmanlı'nın tüm yerleşim bölgelerinde, o seyahatnamede o yerleşim bölgesinin etkin özelliği ne ise o özellik, o sıfat tanımlanmıştır. Bu seyahatnameden bu yana da bu sıfat değişmemiştir. Gaziantep'e tanımladığı sıfat bağlar arasında şehirdir. Çünkü asırlardan beri de dünyanın enlemi boylamı değişmemiştir. Bağcılık için de dünyanın en ideal konumlarından birindedir. Bu en ideal konumdaki bağcılık erozyonu da en iyi önleyecek. Yağmur ve rüzgar erozyonuna en güzel çare olan bağcılık, Gaziantep Tekel İçki Fabrikası kapatılarak önlenmek istenmektedir. Yeniden bağlarımız dağ olacak. Dağ olmuştur. Bağ etmek için dünyanın emeğini çektik 10 yıldan beri, bilirler az çok. Hem gittik yetkililerden yardım istedik, hem gittik köylülere minnet ettik, aman bu bağı dikin diye. Dostluğumuzu baba-ata-dede dostluğumuzu kullanarak diktirdik bu bağları, şimdi tekrar dağ yaptıracağız. Buranın arsasında gözü falan olan varsa bizim bir talebimiz var alsınlar, gözlerini Allah doyursun, 3-4 seneden beri devletin Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na bağlı Güneydoğu Üzüm Suyu Fabrikası (organize sanayideki) satışa çıkartılmıştır. 3 seneden beri de alacak kimse bulunmamıştır. Burada da insanların kapatıp bir şey yapma niyeti var. Burası da devletin, Tekel Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu devlettir, ikisi de devlettir. Bu iki yeri takas etsinler. Tekel İçki Fabrikası Güneydoğu Üzüm Suyu Fabrikası'nı alsın, Tekel'in içki fabrikasını da Ticaret ve Sanayi Bakanlığı alsın. Yeter ki Tekel İçki Fabrikası Gaziantep'ten çıkmasın. Çünkü biraz önce beyefendinin de, başka bir profesör arkadaşımızın da belirttiği gibi, bu bağlarımız çıplak kalmaktadır. Bağcılık olmadığı taktirde rüzgar ve yağmur erozyonuna karşı önlemimiz olmayacaktır. Yeniden bağlaşmıştır. Yeniden çoğalacaktır, gelişecektir. Ama bunun için Tekel İçki Fabrikası behemahal gereklidir. Hiç kimse bir seferde milyonlarca kilo üzümün parasını verip de bir yıl zararına, hayrına faaliyete geçirmeye gelemez. Tekel nasıl gelir? Tekel de devlet babasının hayrına bu işi yapmıyor. Dünyada her türlü alkolün üretimi ve ticareti % 80 - 85 devletin tekelindedir. En ileri ülkelerde de üretimi ve ticareti devletin tekelindedir. Bir takım stratejik nedenlerden dolayı ve sağlık nedenleri gerekçe gösterilerek devletin tekelindedir. Türkiye'de de dünya ülkelerinin % 80 - 85'i içerisinde de, etil alkolün üretimini devlet tekelinde toplamıştır. Buna rağmen dağlarımız boş durur, tekel içki fabrikası kapatılmak istenir. 7.5 milyon litre civarında etil alkolü de, durum meydandadır, Türkiye her yıl ithal etmektedir. Gümrük bilgileri meydandadır, verilen rakamlar meydandadır. İki defa Gaziantep Tekel İçki Fabrikası'nın kapatılmak istenmesi meydandadır. Bunu da yetkililer inkar edemezler. Lütfen bu gerçeği eğer doğru söylüyorsak yardımcı olunlar.

Ben biraz fazla zamanınızı aldım. 6 sayfalık bildiklerimizi aktarmak için hazırlık yapmıştık Ziraat Odası olarak. Bunları size yazılı olarak iletacağız. Ancak hayvancılık konusunda yıllardır denendi. 10 aydan beri de krediler verildi. Geri gelmediler. Denenmiş yeniden denemeye lüzum

yok. Çok yaprak veren bir dut yaprağıyla hayvan beslenmiştir. Bizim yaktığımız saman bile bir köyümüzün entegre bir tesisinin hayvanını beslemeye yeter. yaktığımız ama, topladığımız değil, yaktığımız saman. Bu gerçekler var iken benim önerim şudur: Hiç değilse GAP bölgesindeki illerin her ilçesinde bir tane hayvancılık ihtisas köyü tahsis edelim. Zihni Kepkep'e vereceğimize, Ahmet Bey'e Mehmet Bey'e vereceğimize, üç inek, beş inek, on inek kredilerini bu hayvancılık ihtisas köylerinde toplayalım. Buranın gençlerini, liseyi bitirenlerini gerekiyorsa yasa da önererek üniversitelere veterinerlik, zooteknik, genetik mühendislik bölümlerine imtihansız alalım devlet olarak burs verelim. Bu kadar imkan var bu konuda çeşitli kuruluşlarda. Ve bu entegre tesisleri İsraili'lerin yaptığı özelliklere kavuşturalım. Bizim güney kırmızı ineği, yanlış uygulamalar nedeniyle költür ırkı denile denile özelliğini kaybetti. Ne oldu? Belirsiz inek cinsleri oluştu. F1'ler, F2'ler, D1'ler, D2'ler birbirine gire gire ne olduğu belirsiz bugünkü hayvanların. Lütfen bu hayvancılık ihtisas köylerinin bir incelemesini, bir yetkili bilen arkadaşımız yapsın. Uzmanlar bir köy tespit etsinler her ilçede. Veya herhangi bir ilçede bir köy tespit etsin. Bir taneyle başlayalım. Ne getirip ne götürdüğüne bakalım. Devletin lütfen o konuda hiç olmazsa kontrol imkanını devam ettirelim.

Daha fazla konuşsam daha fazla sıkılma olacağından, ancak geçen Master Planda ürün deseninde kullanılması düşünülen TURGAP Modelinin de yeterli olmadığını belirtmek istiyorum. Bu TURGAP Modeli iddialı değildir. TURGAP Modeli GAP'a üretilen ürünlerin dünya pazarında yaşayacağı hayatı belirleyecek tesir edecek faktörleri dikkate alarak ürünler arası dengeleyici bir ürün deseni tespit etme çabası eşiğindedir. Bana göre dengeleyici, ülke ve dünya şartlarına uyum içerisinde götürmeyi planlayıcı, bir takım kaygılar yerine daha iddialı ve Türkiye'nin bazı ürünlerde pazarı belirleyici unsur haline gelmesini temin edecek organizasyon ve ürün deseni çalışması yapılmalıdır. Bir örnek vermek istiyorum. California Eyaleti'nin Devleti Amerika'nın California Roast pirincine verdiği destek dolayısıyla Türkiye'den Ürdün'e ihracatında oradaki üretici büyük para kazanmaktadır. Bizde de pirinç ithalatı çeltikçiliği neredeyse bitirmiştir. Maraş'ta kalmamıştır. Ceyhan'da kalmamıştır. Kısmen özellik arz eden Karacadağ cinsi Tosya tarafında özel rağbet gören, fiyatı ne olursa olsun bazı insanların aldığı pirincin dışında pirinç üretimi kalmamıştır Türkiye'de. Yani başkaları yapıyor hak, Türkiye ürün deseni çalışması yapıp da iyi netice alma gayreti içinde olursa bize haram mı? Bunu TURGAP'larla veya Dünya Model Pazarlama Çalışmaları'yla uyum içinde gidelim diye bu ürün deseninde bir pay sahibi olacak ürünler oluşturma yoluna gidelim. Bence Türkiye, Güneydoğu insanı, Güneydoğu tarım sektörü, Güneydoğu ihracatçısı bu uyarlamayı yapmakta aciz değildir. Dünyadaki başka ülkelerin insanlarından daha da geri değildir.

Muzda ülkede yaşadığımız gerçek meydandadır. Ülkemizde muz üretimi kalmamıştır. Başkaları yapıyor hak, biz de bulalım birkaç ürün saldıralım. Ve bir daha söylemek istiyorum, bu kö-

nuyu yeniden belirterek sözlerimi bitirmek istiyorum. Ülke dışında değişik ambalajlarda değişik üretim metotlarıyla üretilen, ülkemizde sebze ve meyve olarak üretilen ama o ülkelerde tüketildiği şekilde tüketilmeyen birçok ürün eğer gerekli çalışma yapılırsa, o ülkelerde talep edilen şekilde sinai yöntemlerle getirilerek, ülke dışında o hedef ülkelerde satışa sunulursa, GAP'a çok büyük başarılar, çok büyük karlar sağlanacağı inancındayım. Bu konunun önemle üzerinde durulmasını, eğer ben bu yazıyı gönderdiğimde tekrar inceleme zahmetinde bulunursanız çok memnun kalacağımı arz ederek, beni biraz fazlaca dinlediğiniz için de özür dileyerek hepinize teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK (Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi) :

Sayın başkan değerli katılımcılar. Sulama projelerinde tesisi yapan yatırımcı kuruluş devlet olmaktadır. Fakat işletmecisi nihayetinde çiftçidir. Dolayısıyla çiftçinin bu konudaki eğitimi çok önemlidir. GAP Projesi'yle kuru tarımdan sulu tarıma geçilecektir. Dolayısıyla çiftçinin sulu tarıma alıştırılması, geçirilmesi gerekmektedir. Projelerin izlenmesi ve değerlendirilmesi çok önemlidir. Su tasarrufu, toprak muhafaza, su kalitesi, sulama performansı ve drenaj gibi konular dikkate alınarak projeler izlenmeli ve değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme ve izleme sadece muhtelif araştırmalarla olmayacaktır. Bu işlem sorumluluğu bir kurum tarafından yürütülmelidir. Dolayısıyla bu konularla ilgili bir enstitü kurulabilir. Türkiye'de sulama projelerinde aşırı su kullanımı temel problemidir. Bunun önüne geçmemiz gerekiyor. herhangi bir şekilde. Çünkü neticede bu drenaj problemi diğer problemleri ve tuzluluk problemini de gündeme getirmektedir. Dolayısıyla sulama projeleri sadece sulamanın yapıldığı bir proje değil, fazla suların tahliyesi durumunu da düşünen, drenajını da düşünen bir proje bütünü olarak değerlendirilmelidir.

Bitki deseni üretim planı konusunda değerli katılımcılar fikirlerini ortaya koydular. Ben de şunu vurgulamak isterim. Gerçekten Türkiye'de tarımda üretim planlamasına ihtiyaç var. Bunu maalesef gerçekleştiriyoruz. Üretim planlaması yaparken üretilen ürünün değerlendirilmesi ile pazarlamanın bir bütün olarak düşünülüp, gerçekçi bir plan ortaya koymak zorundayız. Dolayısıyla sulama projelerindeki bitki deseni buna göre çıkarılmalıdır. Damla sulama, yağmurlama sulama gibi sulama tekniklerini GAP Projesi'nde uygulayarak su tasarrufu sağlamamız gerekiyor. Kaliteyi arttırmamız gerekiyor. Ancak bu konuda denetim yaparak yörede uygulanan projelerde bir standart aranmalıdır. Veya GAP İdaresi koordine ederek bu konuda sanayicilerle işbirliği yapıp damlama sulama ve yağmurlama sulama ekipmanlarının bütünüyle Türkiye'de üretilmesini sağlama yoluna gitmelidir. Bu teknolojinin Türkiye'de bulunduğuna inanıyorum.

Diğer bir konu geri ödeme. Belki bugün olmasa da projenin ilerleyen safhalarında geri ödeme sağlanmalıdır. Eğer bir yatırımdan, bir maldan herhangi bir şekilde faydalanan iseniz, bunun bedelini ödemelisiniz. Belki bugün yöre açısından mümkün olmayabilir ama vatandaş, çift-

çi şimdiden geri ödemeye alıştırmalıdır. Bunun altyapısı hazırlanmalıdır. Daha fazla vaktinizi almak istemiyorum, teşekkür ediyorum.

Necmettin BÜYÜKKILIÇ (Orman Bakanlığı Güneydoğu Anadolu Bölge Müdürü) :

Hepinize saygılar sunuyorum. Ben fazla vaktinizi almayacağım. Şanlıurfa'daki toplantıda da konuşma durumum var. Sayın Saltık'ın ve Sayın Gürses'in konuşmalarından cesaret alarak ve Sayın Başkan'ın da hoşgörüsüne sığınarak bir hususu belirtmek istiyorum. Benim bir ormancı olarak GAP Projesi'nde gördüğüm temel bir eksiklik var. GAP Projesi biliyorsunuz toprak ve su kaynaklarının değerlendirilmesi ve bu amaçlarla 22 adet barajın inşa edilmesidir. Atatürk Barajı'nın inşasında ağaçlandırma ve erozyon kontrol çalışmaları ihmal edilmiştir. Bu çok önemli bir konudur. Sabahtan beri birkaç defa geçti. Küreselleşmeden bahsettik, globalleşmeden bahsettik. Çağdaş dünya bu işe başlarken önce ağaçlandırma ve erozyon kontrolünü yapıyor. Bilahare barajları yapıyor. Halen baraj göllerimizin etrafı çıplak kenarı dağ halinde duruyor. Teklifim nedir? Teklifim bundan sonra bile olsa büyük projeler bazında, özellikle dış kaynaklı projelerde bu iş desteklenerek çok büyük bir ağaçlandırma seferberliğine girmemizdir. Biz yapıyoruz ama Orman Bakanlığı'nın bütçesiyle bizim bu işi yapmamız mümkün değildir. Mesela 2000 yılında GAP Bölgesi'ndeki ağaçlandırma programı 3000 hektar civarında. Fakat 3000 hektarla bizim bu işi yapmamız mümkün değildir. Bunu çok arttırmamız gerekmektedir. Ben çok fazla uzatmayacağım.

Bir konu daha var. Sayın Gürses mera ıslah çalışmasından söz etti. Ama yem bitkileri üzerinde durdu. Biliyorsunuz Güneydoğu'da meralarımız aşırı otlatma nedeniyle çok tahrip edilmiş durumda. Hayvancılığı geliştirmemiz ve yöre halkına ekonomik katkı sağlamamız için mera ıslah çalışmalarına başlamamız ve bunu genişletmemiz gerekiyor. Güneydoğu Anadolu'da ambalaj sanayini açacak önümüzde büyük bir imkan var: kavakçılık. Benim Şanlıurfa'da yaptığım küçük bir araştırma ve incelemede şu sonuca vardım. Sadece Şanlıurfa'da ana kanaletler, su kanaletleri ve tarla kenarlarında iki sıralı kavak ekimine 1 yılda 1 milyon m² elde edilebileceğini tespit ettik. Bu çok büyük bir rakamdır. Ve şu anda Türkiye'nin kavak üretiminin yaklaşık 1/3'üne tekabül etmektedir. Bunu GAP Bölgesi'ndeki bütün illerde yapabiliriz. Kavakçılık artı bunun yanında Antep fıstığı, zeytin, badem gibi vatandaşa çok büyük kaynak da sağlayacak ağaçlandırmaya gitmek şarttır. Sabrınızı taşırdım, saygılar sunuyorum, teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Söz alarak katılmak isteyenlerin sonuncusu olan Sayın Necmettin Büyükkılıç'ın da konuşmasının tamamlanmasının ardından oturumun sonuna gelmiş bulunuyoruz. Şimdi kapanış konuşmasını yapmak üzere Sayın Dr. Olcay ÜNVER'i kürsüye davet ediyorum.

Dr. İ. H. Olcay ÜNVER (GAP İdaresi Başkanı) :

Teşekkürler Sayın Başkan.

GAP Bölgesel Kalkınma Planı'nın hazırlanması çerçevesindeki ikinci toplantımızı tamamlamış bulunuyoruz. Bizim açımızdan katılım beklendiği ölçüde gerçekleşmiştir. Bir Pazar günü olmasına ve Gaziantep için sanırım çok kötü bir seçim olmasına rağmen, bu saate kadar bizimle bu toplantıya katıldığınız ve aktif olarak da düşüncelerinizi, görüşlerinizi ve eleştirilerinizi seslendirdiğiniz için teşekkür ederim. Bizim beklediğimiz de ötesinde yani sadece master planın kapsamı ve yöntemine ilişkin değil, GAP'la ilgili düşüncelerinizi de aktardınız. Bunların bir kısmı, konu o olmadığı için burada iletilmemiştiniz sizlere, ama bunları sizden girdi olarak almak Master Plan açısından da yararlı olacaktır. Koordinasyon sorunları, bütçe sıkıntıları ve genel anlamda finans darlığı tabii ki öncelik oluşturdu. Ve Master Plan da elbette bu konulara bir takım modeller üretme düşüncesinde. Yoksa GAP'ın 2010 yılında tamamlanmasına ilişkin çalışmanın alt yapısı eksik kalırdı. Sadece mevcut bütçe tahsisleri içinde, hiçbir sektörde 10 yıl gibi bir zaman süreci içerisinde GAP'ı bitirmek konusunda çok umutlu olamazdık. Ben katılımınız için yeniden teşekkür ediyorum. Burada katkıda bulunmuş, görüş bildirmiş arkadaşlarımızın somut önerilerini de, daha sonra hem süreç içerisinde hem de belirttiğimiz adreslere veya numaralara bildirmelerini rica ediyorum. Belki sizlerle daha önce belirttiğimiz gibi bir çalışma imkanımız olacaktır. Belki düşündüğünüz bazı projeleri bazı çalışmaları bu vesileyle beraber yapmış olabiliriz veya bizim adımıza bizim düşündüğümüz bazı şeyleri sizin gerçekleştirmeniz söz konusu olabilir. Ben yeniden sabrınız ve katılımınız için teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Tamer ARPACI :

Değerli katılımcılar, kapsamlı, yüksek düzeyli ve yorucu bir Pazar geçirdiniz. Katılımınız için teşekkür eder, bu toplantının sonuçlarının da bu toplantı kadar başarılı ve hayırlı olmasını temenni ederim. Hepinize saygılar sunarak toplantıyı kapatıyorum.

GAZİANTEP KATILIMCI LİSTESİ

ADI SOYADI	KURUM	İL
A.VAHAP TURAL	MARDİNLİLER EĞT. VE DAY. VAKFI	ESKİŞEHİR
ABDULLAH SAĞLIK	İL BASIN VE HALKLA İLİŞKİLER MÜDÜRÜ	GAZİANTEP
ABDÖLKADİR AKSU	TCDD. GENEL MÜDÜRLÜĞÜ APK DAİRESİ BAŞKANLIĞI	ŞANLIURFA
ABDÖLKERİM HAZİM	ARABAN KAYMAKAMI	ADİYAMAN
ADNAN DEMİR	AKAT TARIM ÜRÜNLERİ A.Ş. 2.Org. San.Blg Başınar	GAZİANTEP
ADNAN KAPLAN	İL ÇEVRE MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
AHMET KARAYILAN	TEAŞ ŞEHİTKAMİL İŞLETMELERİ MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
AHMET PEHLİVAN	ARIL BELEDİYE BAŞKANI	GAZİANTEP
AKIF ALAGÖZ	NTV KANAL 27	GAZİANTEP
AKIF ERİKAN	BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜ	ŞehitkamilGAZİANTEP
ALJ ÇINAR	BİRECİK KAYMAKAMI	GAZİANTEP
ALJ HOSRAFOĞLU	ORMAN İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
ALİ İHSAN SÖFÜOĞLU	GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ Genel Sekreter	ADANA
ARIF ÖZSAĞIR	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	ANKARA
Av.C.HANDAN KORAL	Ticaret Sarayı Kat:5 No: 15	ŞehitkamilGAZİANTEP
AYDA ERAYDIN	ODTÜ	GAZİANTEP
AYKUT GÖKER	TTGV Atatürk Bulvarı No:221 Kavaklıdere06100	ANKARA
AYSEL ŞENER	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI Mühi Müdafa Cad: No: 20 AP Kurulu	GAZİANTEP
AZİZ RÜSTEMOĞLU	DEMİRDAĞ ODA BAŞKANI	ŞANLIURFA
BAHATTİN BAKIR	STV	GAZİANTEP
CANAN NECİOĞLU	Mustafa Eren Cad. Semih İnal Sok. No:1	KILIS
CELAL DOĞAN	GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI	GAZİANTEP
CELAL YILDIZHAN	İLERBANKASI BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
CEMAL ALTUÇ	İL ÇEVRE MÜDÜRLÜĞÜ Valilik Binası Kat:3	ŞANLIURFA
ÇENGİZ HAN ÇİÇEK	ANADOLU AJANSI	GAZİANTEP
ÇUMA BOZKURT	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ İKT.BİL.PAK. İKTİSAT BÖLÜMÜ ARŞ.GÖR.	ADANA
ÇAĞRI KÖSEYENER	DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI İHRACAT GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
DİLEK ÖLÇAY	Muammer Aksoy Bulvarı No: 45 Prestij İş Mer. 6.ya 39	GAZİANTEP
Doç.Dr. HÜSEYİN ŞİMŞEK	GAZİOSMANPAŞA ÜNİ. ZİRAAT FAKÜLTESİ	Kızılay/ANKARA
Doç.Dr.GÜZİN KAYA	MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ	GAZİANTEP
Doç.Dr.HACI DURAN	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ ADYAMAN EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANI	GAZİANTEP
Doç.Dr.MEHMET NURİ BODUR	K.S.Ü. MÜH.MİM.FAK.DEKAN YARDIMCISI	ŞANLIURFA
Doç.Dr.MUSTAFA ÖZAKÇA	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ İNŞAAT MÜHENDİSİ BÖLÜMÜ	GAZİANTEP
DOĞAN BĞİKOCAK	ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI GAZİANTEP ŞUBESİ	GAZİANTEP
Dr.HASAN TUZLUK	OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ, MÜL.MİM. FAK. İNŞ. MÜH. BÖLÜMÜ	Bakanlıklar/ANKARA
ENGİZ GÜLLER	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI APK Kurulu Başkanlığı	Bakanlıklar/ANKARA
ERTUĞRUL AKDOĞAN	İL PLAN VE KOORDİNATÖR MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
ESAT ÖZBADEM	ŞİREK BELEDİYESİ	GAZİANTEP
ETHEM SOYDINÇ	BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
FAHRETTİN CANPOLAT	GÖNEYDOĞU ANADOLU İHRACATÇILAR BİRLİĞİ	ŞANLIURFA
PEHİM ÖLÇÜCÜ	HELVAÇI VE DONDURMACI	GAZİANTEP
FİLİZ HOSUKOĞLU	F.Çakmak Bul. 32 nolu Cad. No: 9/5	27060GAZİANTEP

ADI SOYADI	KURUM	İL
FUNDA KAFADAR	GASKİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
GÜKHAN TUZCU	MEB ARAŞTIRMA PLANLAMA VE KOORDINASYON KURULU	GAZİANTEP
GÜNGÖR AYDOĞAN	Atatürk Bulvarı İkiz AP. No: 7/A	ANKARA
İLÖNER SOYDINÇ	İnönü Kitah Mah. Dolap Pazarı Cad. No: 30	GAZİANTEP
HALİS BALTA	ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜV.BÖL.MÜD.YRD.	İSTANBUL
HAMİT DOĞAN	Yatya Kemal Cad. No: 5/3	ADİYAMAN
HAMZA ATALAY	İLÇE TARIM MÜDÜRÜ	Viranşehir/GAZİANTEP
HASAN ÇALIŞKAN	ŞANLIURFA SANAYİ VE TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
HASAN ÇEVİK	GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ GENEL SEKRETER YRD.	GAZİANTEP
HASAN DURAN	ŞEHİTKAMİL KAYMAKAMI	GAZİANTEP
HASAN ELIAÇIK	İL KÜLTÜR MÜDÜRÜ	GAZİANTEP
HASAN KARAKAŞ	NİZİP KAYMAKAMI	İSPARTA
HASAN KAYHAN	VALİ YARDIMCISI Valilik Binası 79000	
HASAN KIRMANOĞLU	BİLGİ ÜNİVERSİTESİ İnönü caddesi no: 28 80310 Kuştepe/Şişli	ANKARA
HASAN KIRMIZITAŞ -	STAR GAZETESİ	GAZİANTEP
HASAN KURTLAN	T.C. ZİRAAT BANKASI GAZİANTEP ŞUBESİ	ANKARA
HASAN SERİNDİĞ	TÜRK TELEKOM BAŞ MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
HASAN TUZLUK	OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ,	GAZİANTEP
HATİCE EKSEN	MİLLİ PRODÜKTİVİTE MERKEZİ GAB Ordu Cad. No: 58/1	GAZİANTEP
HATİCE İŞLER	İnönü Pinar Mahallesi 4.Sokak Saray Ap.	GAZİANTEP
HİDAYET KARANFİL	ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI İnönü Bulvarı No:42	Emek/ANKARA
HÜSEYİN AKA GÜNDÜZ	İLLER BANKASI 11.BÖLÜM MÜDÜRLÜĞÜ	DIYARBAKIR
HÜSEYİN AYIK	O.S.M. MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
HÜSEYİN GÜZEL	MİS BİSKÖVİ A.Ş.YÖN.KUR.BŞK.	GAZİANTEP
HÜSEYİN KOYUN	ZİRAAT ODASI ÜYESİ	GAZİANTEP
HÜSEYİN ÖZZCAN	TAEK ANTHAM İSTANBUL YOLU SARAY	GAZİANTEP
HÜSEYİN TAŞBAŞ	L.P.G. TÜPÇÜLER ODASI	GAZİANTEP
İBRAHİM METİN	İL ÇEVRE MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
İBRAHİM PARLAK	GAZİANTEP İNŞAAT KALİPÇİLERİ BAŞKANI	GAZİANTEP
İLYAZ UYGUN	BURÇ TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİ	GAZİANTEP
İSA POLAT	GAZİANTEP TİCARET BORSASI Gatem Bölgesi, Borsa Sarayı	GAZİANTEP
İSMAIL ÇAKMAK	İL NÜFUS VE VAK. MÜDÜRÜ	GAZİANTEP
İSMET YALTIKIRIK	İSLAHİYE BELEDİYESİ FEN İŞLERİ MÜDÜRÜ	İSTANBUL
İZZETTİN TURNALAR	ŞEHİR PLANÇILARI ODASI GAZİANTEP İL TEM.	
	Gaziler Cad. Dr. Mecid İşhanı B Blok Kat: 2 No: 209	GAZİANTEP
KADİR GÜNEY	İLÇE ÖZEL İDARE MÜDÜRÜ	GAZİANTEP
KAMİL AYDOS	VAKIF MÜDÜRÜ	GAZİANTEP
KARACA BOZGEYİK	ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI GAZİANTEP ŞUBE BAŞKANI	GAZİANTEP
KASIM BÖLER	Mimar Sinan Mahallesi Selçuk Sok. No: 7	GAZİANTEP
KEMAL SEKTOK	GAZİANTEP MÜZE MÜDÜRLÜĞÜ	Şehitkamil/GAZİANTEP
KERİM KÖR DERE	İL MAHALLE İDARELER MÜDÜRÜ	GAZİANTEP
KUTLU ÇAKIR	GAZİANTEP SANAYİ ODASI GENEL SEK.YRD.	GAZİANTEP
M.BUZAN MELİK	ŞANLIURFA TİCARET BORSASI BAŞKANLIĞI	ANKARA

ADI SOYADI**KURUM****İL**

M.COŞKUN KINACIGİL	GAZİANTEP ESNAF VE SANATKARLARI ODALARI BİRLİĞİ	GAZİANTEP
M.EMİN GÖREN	İLLER BANKASI 10.BÖLÜM MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
M.HANIFI ŞEN	ŞAHİN BEY ZİRAAT ODASI YÖNETİM KURULU BAŞKANI	GAZİANTEP
M.HAYRİ SÜRÜCÜ	AKTARLAR VE ZÜCCACIYECİLER ODASI BAŞKANI	İSLAHİYE/GAZİANTEP
M.SEMRA OKAN	GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ	KİLİS
M.VAKİF GÜÇER	TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş. Gaziantep Şube Müdürlüğü	GAZİANTEP
M.YURDAL ŞAHİN	HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI TEŞVİK VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	ANKARA
MAHİR GÜRBÜZ	Konur sokak. 52/5	Bakanlıklar/ANKARA
MAHMUT ARSLANHAN	T.C.D.D.6.BÖLGE MÜDÜR YARDIMCISI	ADANA
MAHMUT BAŞTÜRK	TEKEL BAŞMÜDÜRÜ	GAZİANTEP
MAHMUT POLAT	ALTINOKTA KÖRLER DERNEĞİ	GAZİANTEP
MEHMET AKDOĞAN	İL ÖZEL İDARE MÜD.MAİL ŞEFİ	ŞANLIURFA
MEHMET ASLAN	GAZİANTEP TİCARET ODASI BAŞKANI	GAZİANTEP
MEHMET AYÇİÇEK	SİVEREK BELEDİYESİ	GAZİANTEP
MEHMET DİZDAR	T.C.BAŞBAKANLIK TOPLU KONUT İDARESİ BŞK. Bilkent Plaza B.blok kat:4	ANKARA
MEHMET DOĞAN	Anaban Şahinler Cad. No: 1	GAZİANTEP
MEHMET ERCAN BİRBİLEN	GAZİANTEP SERBEST BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ PK: 1160 27120	GAZİANTEP
MEHMET KARADAĞ	İLLER BANKASI 10.BÖLGE ŞUBE MÜDÜR. YARD.	GAZİANTEP
MEHMET KARTAL	Cumhuriyet Mah.Kuyucak sok. No: 103	Şahinbey/GAZİANTEP
MEHMET KÖK	DİMİ GAZİANTEP MÜDÜRLÜĞÜ	Viranşehir/GAZİANTEP
MEHMET PARLAR	RENPA MAK.SAN.A.Ş.	ŞANLIURFA
MEHMET ŞAHİN	TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
MEHMET UZUN	ANTEPİSTİĞİ ARAŞTR. ENST. MÜDÜRLÜĞÜ	ESKİŞEHİR
MEHMET Y.GÖKTÜRK	T.C.BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI G.Antep Serbest. Bölge Müd.	GAZİANTEP
MEHMET YAĞMACI	ŞANLIURFA TİCARET BORSASI GEN.SEK.	GAZİANTEP
MEHMET YAPIK	ARABAN ZİRAAT ODASI BAŞKANI	GAZİANTEP
MEHMET YILDIZ	TEDAŞ MÜESSESE MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
MEHMET YÖNTEK	TEKEL İÇKİ FABRİKASI MÜDÜRÜ	GAZİANTEP
MEHMET ZEKİ İSPİR	DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI	
	Güneydoğu Anadolu Müd. Yeni Valilik Binası Kat: 5 No:553	GAZİANTEP
MESUT NİZİPOĞLU	İL ÇEVRE MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
METİN AYBEY	TRT	GAZİANTEP
MEVLÜT GÜNGÖR	T.M.O. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ Nizip Cad. No: 110	GAZİANTEP
MİKAIL DEVELİOĞLU	HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI TEŞVİK VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	GAZİANTEP
MUAMMEZ BAYRAKTAR	RAMA BAYRAKTAR LIMITED ŞİRKETİ	ANKARA
MUAMMER ÜRKMEZ	ŞANLIURFA BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜ Makine Mühendisi	ŞANLIURFA
MUHİS ÖZBADEMÇİ	HELVACI VE DONDURMACI	GAZİANTEP
MURAT YILDIRIMLI	GAZİANTEP DEPTARDAR YARDIMCISI	ANKARA
MUSTAFA ERKÜLAH	BAYAN KUOPÖRLER ODASI	GAZİANTEP
MUSTAFA GÖZEL	T.C. ZİRAAT BANKASI GAZİANTEP ŞUBESİ	GAZİANTEP
MUSTAFA GÜLEK	DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI Ekonomik Araştırmalar ve Değ.Genel Müdürlüğü	ANKARA

ADI SOYADI	KURUM	İL
MUSTAFA SÖNMEZ	TEAŞ Şeb. Tes 11. Grup Md. PK.135	KILIS
MUSTAFA ŞİMŞEK	GAZIANTEP ELEKTRİKÇİLER ODA BAŞKANI	GAZIANTEP
MÜSLÜM OKATAN	GÜNEŞ GAZETESİ	GAZIANTEP
NAÇİ KEPKEP	Gümrük Cad. No: 24	KILIS
NAİF EKİNCİ	ZİRAAT ODASI TEMSİLCİSİ	GAZIANTEP
NECATİ VARLI	TEAŞ TEPTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI	GAZIANTEP
NECATİ YILMAZ	Zübeyde Hamm Bul Gazi Mah. 7 nolu Sok. No: 105	DIYARBAKIR
NƏCİP DUYMUŞ	ULAŞTIRMA BAKANLIĞI	GAZIANTEP
NECMETTİN BÜYÜKKILIÇ	ORMAN BAKANLIĞI GÖNEYDOĞU ANADOLU BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	ŞANLIURFA
NEDİME YANIC	TÜRK MİMAR MÜHENDİSLERİ BİRLİĞİ SEK.	GAZIANTEP
NEJAT KOÇER	GAZIANTEP SANAYİ ODASI BAŞKANI	ANKARA
NEYZAT KARA	Hamidiye Mah. A. Kadir Karahan Cad. Bezan İzol Sok. Astay Ap.No: 1	Yenişehir/GAZIANTEP
OSMAN ÖZTÜRK	TEAŞ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ İŞ.P.T. DAİRE BAŞKANLIĞI	GAZIANTEP
ÖMER KARAMAN	ŞAHİNBEY KAYMAKAMI	KILIS
ÖMÜR GENÇ	İzmir Cad. No: 35	Kızılay/ANKARA
ÖZLEM ÇELİK	GAZIANTEP SERBEST BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ PK: 1160 27120	GAZIANTEP
Prof.Dr. YUSUF DEMİR	ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ	SAMSUN
Prof.Dr. Halil SARIASLAN	T.O.B.B	ANKARA
Prof.Dr. SÜREYYA BAŞ	ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ	AYDIN
Prof.Dr.AHMET İNCEKARA	İ.Ö. İKTİSAT FAKÜLTESİ	34452/İSTANBUL
Prof.Dr.ALİETTİN TAYSON	E.Ö.PEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ	GAZIANTEP
Prof.Dr.BAHİR ÇEVİK	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ	ADANA
Prof.Dr.FARUK EMEKSİZ	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ	ADANA
Prof.Dr.HASAN KIRMANOĞLU	BİLGİ ÜNİVERSİTESİ İnönü caddesi no: 28 80310 Kuştepe/Şişli	ANKARA
Prof.Dr.J.KURTULLUŞ TUNÇER	K.S.Ö. MÜH.MİM.PAK.DEKANI	KAHRAMANMARAŞ
Prof.Dr.MEHMET CİCİ	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	MERSİN
Prof.Dr.NEVRUZ YARDIMCI	S.D.Ö. ZİRAAT FAKÜLTESİ TARIMSAL YAPI SULAMA BÖLÜMÜ	KAHRAMANMARAŞ
Prof.Dr.TAMER GÖK	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	GAZIANTEP
Prof.Dr.TAYYUR ÖZŞEN	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	GAZIANTEP
Prof.Dr.YUSUF TUNA	İ.Ö. İKTİSAT FAKÜLTESİ	Bornova/İZMİR
R.ERBU SEZGİN	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ İKT. İDARI BİLİMLER FAKÜLTESİ (İKTİSAT)	GAZIANTEP
RURİ ABE	UNIVERSITY OF LONDON	GAZIANTEP
SADIK GÖNEŞ	AİLE ARAŞTIRMA KURUMU	GAZIANTEP
SALİH AÇIKGÖZ	TCDD GAR MÜDÜRÜ	GAZIANTEP
SALİH KARADAVUT	HİPİ MANS	ANKARA
SEDAT KARSLI	KOSGEB GAZIANTEP MERKEZ MÜDÜRLÜĞÜ P.K. 4 27110	GAZIANTEP
SERAP ÖZYURT	Cumhuriyet Cad. Özyurt Sineması	GAZIANTEP
SERDAR AÇIKGÖZ	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI TEŞKİLATLANMA VE DESTEKLENME GENEL MÜDÜR.	GAZIANTEP
SİMTEY DENEMEÇ	HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI Yabancı Sermaye Gen.Müd.	ŞANLIURFA
SURAN DUT	GAZIANTEP MÜHÜRÜ	ANKARA

ADI SOYADI

Ş.MÜSLİM GÜRDAL
ŞAHİN KUŞARI
ŞAKİR DOKTOROĞLU
ŞENOL AYDEMİR
ŞERİF YILMAZ
ŞİHO NACAR
ŞULE ALTABAN
ŞÜKRAN PAT
TARKAN İŞİAY
TÜLAY KIZILAY
TÜRKER SÖMER
ÜMIT Y. GÖRSES
VAHAP TURAL
YAVUZ SELİM AY
Yrd.Doç.Dr. BÜLENT AÇMA
YUSUF KARA
ZEKERİYA KÜÇÜKÖNDER
ZEKERİYA ÖZTÜRK
ZEKERİYA YAPICI
ZEYREK İYİKAHVECİ
ZİHNİ KEPEK

KURUM

MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
TURİZM İL MÜDÜRLÜĞÜ Yüzüncü Yıl Parkı İçi Valilik Konağı Arkası
SANAYİCİ NEZİP ZİRAAT ODA BİRLİĞİ BAŞKANI
T.C.ÇEVRE BAKANLIĞI Eskişehir yolu 8.km
VALİ YARDIMCISI
GENEL PAZARCILAR ODASI
BAŞBAKANLIK TOPLU KONUT İDARESİ BAŞKANLIĞIFİNANSMAN DAİRESİ
SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ
AGM BAŞ MÜHENDİSLİĞİ
T.K.L.B. Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müd. Koord. Ve Değ.Daire Bşk.
DİM 9. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ
TEMA VAKFI Çayır Çimen Sokak Emlak Kredi Blok A 2 Kat:6 Da:24
MARDİNLİLER EĞT. VE DAY. VAKFI Atatürk Bul. İshak Özül Apt. 86/1
GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ PLANLAMA MÜDÜRLÜĞÜ
ANADOLU ÖNİKTİSAT FAKÜLTESİ
T.C. ZİRAAT BANKASI GAZİANTEP ŞUBESİ
İL ÇEVRE MÜDÜRLÜĞÜ Y.Hükümet Binası Kat:4
ŞÖLEN ÇİKOLATA GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
EMNİYET GÖREVLİSİ
FOTOĞRAFCILAR ODASI BAŞKANI
Gümrik Cad. No: 24

İL

ŞANLIURFA
ANKARA
GAZİANTEP
ANKARA
GAZİANTEP
GAZİANTEP
ANKARA
KILIS
ANKARA
GAZİANTEP
GAZİANTEP
Levent İSTANBUL
34452 Beyazıt/İSTANBUL
GAZİANTEP
26470/ESKİŞEHİR
GAZİANTEP
GAZİANTEP
MARDİN
ŞANLIURFA
GAZİANTEP
GAZİANTEP

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

ADRES : Willy Brandt Sokak, No: 5 06680 Çankaya - ANKARA - Tel: (0.312) 442 23 24 Fax: (0.312) 440 13 84
BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ : Şanlıurfa Tüneli Çıkış Ağızı, P.K. 155 ŞANLIURFA - Tel: (0.414) 314 17 50 Fax: (0.414) 313 50 73
E-mail: gap-x@gap.gov.tr internet: www.gap.gov.tr

GAP BÖLGE KALKINMA PLANI
PROJE EKİBİ
Cinnah Cad. No. 96/9
06550 Çankaya/ANKARA
Tel : (0.312) 440 52 10 • Fax : (0.312) 440 52 76
Internet : www.gapplan.org
e-mail : ozbilen@gap.gov.tr